

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Mgr. Adéla Němečková

Manželské majetkové právo

Rigorózní práce

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. června 2018

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové/rigorózní práce doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D. za jeho odborné rady. Dále chci poděkovat advokátce JUDr. Ing. Zlatuši Němečkové za průběžné konzultace, odborné připomínky a předání osobních zkušeností, díky kterým je tato práce zaměřena i na problémy, které se často vyskytují v praxi. Velmi děkuji také JUDr. Martinu Foukalovi, notáři v Praze a bývalému prezidentovi Notářské komory ČR za poskytnutí obsáhlé osobní konzultace ke smlouvám o manželském majetkovém režimu a sdělení postřehů nabytých za jeho dlouholetou notářskou praxi. Poděkování patří také soudní exekutorce JUDr. Jaromíře Sedláčkové za osobní zkonzultování postihu majetku v SJM v rámci exekuce a s tím souvisejících problémů. Děkuji rovněž Mgr. Davidu Kittelovi, notáři v Plzni, za konzultaci a čas věnovaný důkladnému zodpovězení mých dotazů. Dále děkuji notářům JUDr. Ivaně Kruškové, notářce v Praze, Mgr. Martinu Kopalovi, notáři v Kladně a Mgr. Zuzaně Bartoňové, notářce v Jičíně za zodpovězení otázek týkajících se smluv o manželském majetkovém režimu a Notářské komoře ČR za poskytnutí statistických údajů o počtu uzavřených smluv o manželském majetkovém režimu.

Další poděkování patří mé rodině za morální podporu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem práci vypracovala samostatně. Využila jsem konzultaci s vedoucím mé práce panem doc. JUDr. Josefem Salačem, Ph.D., dále osobních konzultací s JUDr. Ing. Zlatuší Němečkovou – advokátkou se sídlem v Praze 4, Brandlova 1558/5, 149 00, s JUDr. Martinem Foukalem, notářem v Praze a bývalým prezidentem Notářské komory ČR, sídlem Michelská 12/22, 140 00 Praha 4 - Michle a JUDr. Jaromírou Sedláčkovou, soudní exekutorkou, exekutorský úřad Příbram, se sídlem Březnická 89, 261 01 Příbram a informací mně poskytnutých Notářskou komorou ČR, sídlem Apolinářská 128 00, Praha 2 – Nové Město a notáři Mgr. Davidem Kittlem, notářem v Plzni, JUDr. Ivanou Kruškovou, notářkou v Praze, Mgr. Martinem Kopalem, notářem v Kladně a Mgr. Zuzanou Bartoňovou, notářkou v Jičíně.

Při zpracování své práce jsem použila pouze uvedenou odbornou literaturu a informační zdroje. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 269.942 znaků včetně mezer.

V Praze dne 26. června 2018

Mgr. Adéla Němečková

Obsah

Seznam zkratk	6
1 Úvod	7
2 Manželské majetkové právo	10
2.1 Vývoj manželského majetkového práva v ČR	20
2.2 Srovnání české a rakouské právní úpravy	30
3 Společné jmění manželů v zákonném režimu	38
3.1 Manželství	38
3.2 Způsoby nabytí věci do společného jmění manželů	40
3.2.1 Vydržení	40
3.2.2 Nabytí rozhodnutím státního orgánu	41
3.2.3 Vydržení	42
3.2.4 Zhotovení nové věci	42
3.2.5 Dražba	43
3.2.6 Přírůstek	43
3.3 Obsah společného jmění manželů	44
3.3.1 Mzda	45
3.3.2 Zdroje SJM mimo mzdy	47
3.3.3 Zisk z výlučného majetku manžela	50
3.3.4 Podíl v obchodní společnosti nebo družstvu	52
3.3.5 Nemovité věci	54
3.3.6 Movité věci	56
3.3.7 Dluhy	57
3.4 Věci vyňaté ze společného jmění manželů	59
3.4.1 Věci sloužící osobní potřebě	60
3.4.2 Dar, dědění či odkaz ve prospěch jednoho z manželů	60
3.4.3 Náhrada nemajetkové újmy způsobené na přirozených právech manžela	63
3.4.4 Nabytí právním jednáním týkajícím se výlučného vlastnictví manžela	65
3.4.5 Dluhy týkající se výhradního majetku manžela a dluhy převzaté jedním z manželů bez souhlasu druhého	66
3.4.6 Věci získané protiprávním způsobem	69
3.5 Správa SJM v zákonném režimu	69
3.5.1 Správa společných finančních prostředků na účtu	72
3.5.2 Užití SJM k podnikání	73
3.6 Zánik SJM	74

3.7	Vypořádání SJM	75
3.7.1	Dohoda manželů o vypořádání SJM	76
3.7.2	Soudní rozhodnutí o vypořádání SJM	81
3.7.3	Vypořádání SJM zákonnou domněnkou	88
3.7.4	Vypořádání investic	89
3.8	Vyživovací povinnost.....	92
3.8.1	Vyživovací povinnost mezi manžely	93
3.8.2	Vyživovací povinnost mezi bývalými manžely	93
3.9	Výkon rozhodnutí a exekuce vs. SJM.....	96
3.9.1	Výkon rozhodnutí.....	96
3.9.2	Exekuce v rámci SJM.....	98
3.9.3	Konkurs vs. SJM	102
4	Smluvený režim - smlouvy o manželském majetkovém režimu.....	104
4.1	Zveřejňování smluv o manželském majetkovém režimu	105
4.2	Rozsah a meze možné úpravy smluv	108
4.3	Důvody pro uzavření smlouvy o MMR	111
4.4	Kategorie smluv o MMR	114
4.4.1	Režim oddělených jmění	114
4.4.2	Vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství	116
4.4.3	Zúžení či rozšíření zákonného rozsahu SJM.....	117
5	Režim založený rozhodnutím soudu	119
6	Průzkum	120
6.1	Průzkum míry povědomí.....	121
6.2	Průzkum záměru uzavřít smlouvu o MMR	121
6.3	Důvody k uzavření či neuzavření smlouvy o MMR zjištěné průzkumem	124
7	Závěr	126
	Seznam literatury	135
	Abstrakt.....	142
	Abstract.....	143
	Klíčová slova.....	144
	Key words	144

Seznam zkratek

- OZ – občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.
- obč. zák. – občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb.
- o.s.ř. – občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.
- ZŘS – zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 292/2013 Sb.
- EŘ – zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, zákon č. 120/2001 Sb.
- NŘ – zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), zákon č. 358/1992 Sb.
- InsZ – zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), zákon č. 182/2006 Sb.
- TZ – trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb.
- ZRP – zákon o registrovaném partnerství, zákon č. 115/2006 Sb.
- ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, zákon č. JSG Nr. 946/1811
- EG – Ehegesetz, zákon č. dRGBI. I S 807/1938
- SJM – společné jmění manželů
- MMR – manželský majetkový režim

1 Úvod

Jako téma své diplomové (i rigorózní) práce jsem si zvolila Manželské majetkové právo. Vzhledem k tomu, že se při své praxi v advokátní kanceláři při studiu PFUK často zabývám úpravou majetkových poměrů mezi manželi a majetkovým vypořádáním mezi bývalými manžely, cílem mé práce je zúročit své znalosti a nabyté zkušenosti a také navrhnout řešení některých problémů, se kterými jsem se v praxi setkala. Cílem mé práce je také zodpovědět otázku, zdali by si snoubenci či manželé měli uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu, případně v jakém režimu, či nikoli.

Dle dohody s mým vedoucím diplomové/rigorózní práce, panem doc. JUDr. Josefem Salačem Ph.D., se ve své práci zaměřím zejména na často se v praxi vyskytující problémy týkající se vypořádání SJM, postihu společného majetku v rámci exekuce či výkonu rozhodnutí a úpravy manželských majetkových poměrů smlouvou o manželském majetkovém režimu.

Ve druhé kapitole této práce vymezím obecně pojem manželského majetkového práva a jeho tři režimy, tj. režim zákonný, smluvený a režim založený rozhodnutím soudu. V této kapitole také popíši vývoj manželského majetkového práva, zejména pokud jde o zákonné majetkové společenství, bezpodílové spoluvlastnictví manželů a společné jmění manželů. V rámci této kapitoly také vymezím pojem věci tvořících obvyklé vybavení domácnosti, který bude zmiňován v dalších kapitolách, a porovnáám českou a rakouskou právní úpravu týkající se manželského majetkového práva.

Ve třetí kapitole se zaměřím na společné jmění manželů v zákonném režimu. Vymezím, jaké jsou způsoby nabytí věci do SJM, co tvoří obsah společného jmění a co je z něho vyjmuto, dále popíši způsob správy majetku nacházejícího se v SJM v zákonném režimu. V této kapitole se budu zabývat také zánikem společného jmění manželů a způsoby jeho vypořádání, tj. dohodou, rozhodnutím soudu či zákonnou domněnkou. S ohledem na to, že v dohodách o vypořádání SJM mezi manžely či bývalými manžely bývá často upravena otázka výživného, vymezím podmínky, za kterých může být výživné mezi manžely či mezi bývalými manžely přiznáno soudem, pokud se o výživném nedohodnou. V rámci této kapitoly vysvětlím i možné způsoby postihu majetku nacházejícího se v SJM výkonem rozhodnutí a exekucí a prohlášení konkursu, kterým dojde k zániku společného jmění manželů.

Čtvrtá kapitola pojednává o smluveném režimu, který si snoubenci či manželé mohou dohodnout. Existují tři kategorie smluv o manželském majetkovém režimu – režim oddělených jmění, režim vyhrazující vznik SJM ke dni zániku manželství a zúžení či rozšíření zákonného rozsahu SJM. V této kapitole specifikuji nejčastější důvody pro uzavření smlouvy o MMR (manželském majetkovém režimu), meze možné úpravy a způsob jejich uzavření. Vysvětlím také rozdíl mezi Evidencí listin a Seznamem listin o manželském majetkovém režimu.

V páté kapitole se budu zabývat režimem založeným soudním rozhodnutím a správou v režimu založeném soudním rozhodnutím.

V rámci šesté kapitoly analyzuji data zjištěná průzkumem, seznámím s podobnostmi a odlišnostmi v odpovědích u jednotlivých kategorií respondentů a zejména zjistím, jaké důvody pro uzavření či odmítnutí uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu mnou dotazovaní respondenti uvedou ve svých odpovědích.

V sedmé a poslední kapitole zhodnotím, zdali bylo dosaženo stanovených cílů a jaké jsou nejčastěji se vyskytující se problémy spojené se vznikem a vypořádáním SJM. Uvedu, v čem spatřuji nedostatky dosavadní zákonné úpravy a navrhnou jejich řešení. Zároveň sdělím své závěry o tom, zdali je vhodné upravit si smlouvou o manželském majetkovém režimu manželské majetkové poměry či nikoli, přičemž budu vycházet z dosavadní analýzy a dílčích závěrů vysvětlených v jednotlivých kapitolách této práce.

Domnívám se, že je v oblasti manželského majetkového práva potřeba větší informovanosti občanů o možnostech úpravy svých majetkových poměrů, neboť lidé často řeší problémy až poté, co se objeví a nesnaží se jim předcházet.

Vezmeme-li v úvahu, že dle statistik rozvodovosti Českého statistického úřadu se míra rozvodovosti v ČR od roku 2001 pohybuje mezi 45 – 50 %, tedy téměř každé druhé manželství končí rozvodem, pak je zcela jistě zapotřebí zvážit možnost úpravy majetkových poměrů snoubenců ještě před vstupem do manželství nebo eventuálně

v době manželství uzavřením smlouvy o manželském majetkovém režimu.¹ Zajímavou informací týkající se uzavírání sňatků v České republice je skutečnost, že dle údajů Českého statistického úřadu se počet uzavřených sňatků dlouhodobě snižuje (o důvodech a příčinách nižšího počtu nově uzavřených manželství můžeme jen polemizovat), zatímco míra rozvodovosti zůstává od r. 2001 přibližně stejná.² Pokud si položíme otázku, co je příčinou snižujícího se počtu manželství, přičemž počet rozvodů se výrazně nemění, domnívám se, že odpověď spočívá právě v obavách občanů z možných negativních důsledků a majetkových nesnází plynoucích z rozvodu, jako je dělení majetku nabytého za dobu manželství, platba výživného bývalému manželovi či bývalé manželce, dlouholeté spory o rozdělení SJM apod. Před vstupem do manželství je zcela jistě zapotřebí zvážit veškeré dopady, které může manželství přinést. Nicméně by nebylo objektivní mluvit jen o těch případných negativních dopadech, neboť již ze základních zásad OZ, konkrétně z § 3 odst. 2 písm. b) OZ vyplývá, že manželství požívá zvláštní zákonné ochrany. Zájem státu o to, aby lidé uzavírali manželství místo toho, aby spolu žili tzv. „na psí knížku“, dokazuje mj. i ta skutečnost, že manžel má po uzavření sňatku určité jistoty oproti nesezdaným párům, jako např. nárok na vdovský nebo vdovecký důchod při úmrtí druhého manžela, a to za splnění podmínek stanovených v § 49 an. zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění v platném znění. Celkově lze říci, že motto: „Rodina je základ státu.“, tedy i podpora existence manželství, se odráží v celé řadě případů, např. daňové slevy na manžela nebo manželku, pokud druhý z manželů žijící s poplatníkem ve společné domácnosti nemá příjem vyšší než 68.000 Kč za rok (§ 35ba odst. 1 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů); nebo v případě poskytování zdravotních služeb se souhlasem manžela, neurčil-li pacient (manžel) osobu při přijetí do péče, přičemž pokud není manžel či registrovaný partner dosažitelný, pak se vyžaduje souhlas rodiče a není-li dosažitelný ani on, teprve poté nastupuje jiná svéprávná osoba blízká, a to jen za předpokladu, že je známa (§ 35ba odst. 1 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů). Upřednostňování institutu manželství je do jisté míry patrné i v rámci dědění ze zákona, kdy dle § 1635 a § 1636 odst. 1 a 2 OZ je v první třídě dědiců uveden manžel a zůstavitelovy děti, kdežto osoba společně žijící se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti je současně s manželem a zůstavitelovými rodiči uvedena ve druhé třídě dědiců, která se použije, nedědí-li

¹ *Úhrnná rozvodovost v letech 1950 - 2015* [online]. [cit. 2016-04-30]

² *Sňatky v letech 1991 až 2015* [online]. [cit. 2016-01-05]

zůstavitelovi potomci (§ 1635 a § 1636 odst. 1 a 2 OZ). Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že manželství je v některých aspektech zvýhodněné oproti páru, který sice žije ve společné domácnosti, ale neuzavřel manželství. Na druhou stranu je zapotřebí zdůraznit, že uzavření manželství po splnění podmínek stanovených v § 656 an. OZ je z pohledu účastníků – manželů – mnohem jednodušší než jeho zánik, vymezený v § 754 an. OZ a následné vypořádání společného jmění manželů, při kterém často dochází k neshodám a sporům mezi manžely.

Vzhledem k tomu, že mezi nesezdanými osobami nevzniká majetkové společenství, nabývají majetek do svého výlučného vlastnictví či do podílového spoluvlastnictví, přičemž si dle §1 odst. 2 OZ mohou v zákonem stanovených mezích upravit vzájemná práva a povinnosti.

2 Manželské majetkové právo

I. Pod pojmem manželské majetkové právo si lze představit soubor právních ustanovení, které se týkají majetkových poměrů mezi manžely, a to v nejširším slova smyslu.³ Nejedná se o úpravu výlučnou, neboť pod pojem manželského majetkového práva spadá také úprava výživného, rodinného závodu, obvyklého vybavení domácnosti, společného bydlení⁴, dědění⁵ aj. Manželské majetkové právo představuje pouze část oblasti všech majetkových vztahů mezi manžely, kterých se manželé účastní. Jedná se o právní normy, které „*zvláště dopadají na majetkové poměry*“ mezi manžely.⁶ Mezi veškerými součástmi, které spadají do úpravy majetkových poměrů mezi manžely, existuje souvztažnost, je tedy nutné vykládat tyto součásti ve vzájemné shodě. Souvztažnost mezi ustanoveními v rámci manželského majetkového práva a potřeba jejich výkladu ve vzájemné shodě byla zdůrazněna tím, že došlo k přearování úpravy týkající se společného jmění manželů z části, která upravovala věcná práva (viz část

³ Důvodová zpráva k OZ – konsolidované znění, § 708. [online]. [cit. 2018-05-29]

⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 156 s., *Psutka*

⁵ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 260 s., *Melzer/Tégl*

⁶ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 263 s., *Melzer/Tégl*

druhá Občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb., konkrétně § 143 až § 151), do části, která upravuje oblast práva rodinného (viz část druhá Občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb., konkrétně § 655 až § 975).⁷ Přeřazení a začlenění institutu společného jmění manželů systematicky do druhé části upravující rodinné právo je vhodnější než předchozí začlenění do úpravy týkající se věcných práv, neboť institut společného jmění manželů nezahrnuje jen věci, ale i jiná majetková práva včetně pohledávek a úpravu společných dluhů.⁸ V oddílu nazvaném „Manželské majetkové právo“ (část druhá, hlava I., díl 4, oddíl 2 OZ) však nejsou zahrnuty veškeré právní normy upravující manželská majetková práva, nýbrž je zde upraveno zejména společné jmění manželů, dále společné bydlení a s tím související ochrana proti domácímu násilí. Název oddílu „manželské majetkové právo“ neznámá, že je v tomto oddílu upraveno veškeré právo týkající se majetkových poměrů mezi manžely, pouze upozorňuje, že se tato kapitola nevěnuje výlučně problematice společného jmění manželů, ale i dalším majetkovým manželským vztahům.⁹ Ustanovení týkající se společného jmění manželů neřeší veškeré otázky související s majetkovými právy a povinnostmi manželů.¹⁰

Manželské majetkové právo představuje relativně široký (byť vzhledem k přesahům do jiných právních odvětví v určitých oblastech rozptýleně upravený) celek, a jako takový je předmětem teoretického bádání. Manželské majetkové právo je tvořeno mnoha právními předpisy, které upravují různé aspekty, v nichž „*se k manželství pojí povinnosti a práva majetkové povahy*“. Patří sem tedy nejen vlastnictví, ale i další věcná práva, dále závazková práva, dědické právo¹¹ (zejména pokud jde o postavení pozůstalého manžela)¹², úprava společného bydlení manželů, úprava výživného, některé daňové otázky a otázky týkající se sociálního (důchodového) pojištění.¹³ Základním

⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 156 s., *Psutka*

⁸ MELZER, F., TĚGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 264 s., *Melzer/Těgl*

⁹ MELZER, F., TĚGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 263 s., *Melzer/Těgl*

¹⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, 138 s., *Zuklínová*

¹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, 122 s., *Zuklínová*

¹² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 156 s., *Psutka*

¹³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, 122 s., *Zuklínová*

právním předpisem, v němž je upraveno manželské majetkové právo, je občanský zákoník.¹⁴ Manželské majetkové právo však není výlučně upraveno jen ve druhé části OZ (např. výživné mezi manžely, obvyklé vybavení rodinné domácnosti, rodinný závod, atd.), ale také v dalších částech OZ, pokud jde např. o úpravu dědického práva manželů vzhledem k zákonné posloupnosti (§ 1635 OZ), dědickou smlouvu uzavřenou mezi manžely (§ 1592 an. OZ), právo na zaopatření (§ 1666 OZ), promlčení (§ 646 OZ) apod.¹⁵ V dílčím rozsahu se však s doplňky této úpravy můžeme setkat také v jiných zákonech, a to např. v insolvenčním zákoně, zákoně o zvláštních řízeních soudních, trestním zákoníku nebo notářském řádu.¹⁶ Procesní právo není součástí manželského majetkového práva, přesto je vhodné zmínit i některé procesní předpisy, které se dílčím způsobem manželského majetkového práva dotýkají.

V insolvenčním zákoně (dále jen „*InsZ*“) se aspekty manželského majetkového práva objevují při vymezení rozsahu majetkové podstaty dlužníka, neboť do majetkové podstaty náleží i majetek nacházející se ve společném jmění dlužníka a jeho manžela, a to za předpokladu splnění podmínek stanovených v § 205 odst. 1 a 2 *InsZ* (§ 205 odst. 3 *InsZ*). Dále jsou otázky majetkových poměrů mezi manžely řešeny v incidenčních sporech, neboť mezi ně patří i spory o vypořádání společného jmění dlužníka a druhého manžela (§ 159 odst. 1 písm. c) *InsZ*). Insolvenční zákon upravuje i další oblasti dotýkající se majetkových vztahů mezi manžely, a to pokud jde o účinky (resp. dopady), které má prohlášení konkurzu na společné jmění manželů (díl 3 *InsZ*), když v případě prohlášení konkurzu dochází k zániku společného jmění dlužníka a druhého manžela (§ 268 odst. 1 *InsZ*). Upravuje také, za jakých okolností jsou (ne)platné smlouvy o manželském majetkovém režimu a dohody o vypořádání společného jmění manželů (§ 269 an. *InsZ*). Další důležitou oblastí dotýkající se majetkových poměrů mezi manžely je společný návrh manželů na povolení oddlužení upravený v § 394a an. *InsZ*.

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 155 s., *Psutka*

¹⁵ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 263 s., *Melzer/Tégl*

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 155 s., *Psutka*

V zákoně o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb. dále jen „ZŘS“) je manželským záležitostem (společně s partnerskými věcmi) věnována samostatná kapitola upravující řízení o povolení k uzavření manželství, dále řízení určující, zdali tu je či není manželství, o neplatnosti manželství, řízení o rozvodu manželství, řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí, dále řízení o určení či popření rodičovství, ale i řízení ve věcech osvojení (pokud jde o okruh účastníků řízení) a řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (hlava V – řízení ve věcech rodinněprávních ZŘS). Otázky dotýkající se manželského majetkového práva nalezneme i v dalších částech zákona, a to zejména v řízení o pozůstalosti (hlava III – § 98 až §288a ZŘS), kdy např. ustanovení § 111 ZŘS, které určuje okruh účastníků při projednání pozůstalosti, stanoví, že manžel zůstavitele je také účastníkem, dochází-li při projednání pozůstalosti k rozhodnutí o právech a povinnostech plynoucích ze společného jmění manželů v důsledku zániku manželství zapříčiněného smrtí zůstavitele. Zejména je však v tomto případě potřeba vypořádat majetek ve společném jmění zůstavitele a druhého manžela (§ 162 an. ZŘS).

Notářský řád (dále jen „NŘ“) se zabývá manželským majetkovým právem v souvislosti s Evidencí listin o manželském majetkovém režimu a Seznamem listin o manželském majetkovém režimu (§35d an. NŘ), které jsou blíže vymezeny v kapitole 4.1 této práce. Smlouvy o manželském majetkovém režimu musí být sepsány formou veřejné listiny, tedy notářským zápisem, jehož součástí je také přesný den, měsíc a rok sepsání právního jednání, a to s ohledem na požadavek ochrany práv třetích osob. Nelze tedy sjednat zpětný účinek smluv o manželském majetkovém režimu. K takovému právnímu jednání se nepřihlíží, je zdánlivé (§554 OZ).¹⁷

Také v občanském soudním řádu (dále jen „o.s.ř.“), přestože se jedná o procesní předpis, který není součástí manželského majetkového práva, nalezneme ustanovení, která se manželského majetkového práva dotýkají, zejména pokud jde o výkon rozhodnutí (část šestá, §251 an. o.s.ř.). Např. ustanovení § 255 odst. 2 o.s.ř. stanoví, že účastníkem řízení je rovněž manžel povinného, pokud je soudním výkonem rozhodnutí postihnut jeho majetek či majetek, který je součástí společného jmění manželů. V o.s.ř. jsou dále upraveny předpoklady nařízení výkonu soudního rozhodnutí pro majetek v SJM (§262a an. o.s.ř.) a rozsah majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů,

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 222 s., *Psutka*

jenž může být výkonem soudního rozhodnutí postihnut (§262b odst. 1 o.s.ř.). Výkonu rozhodnutí se blíže věnuje kapitola 3.9.1 této práce.

Trestní zákoník (dále jen „TZ“) se manželského majetkového práva dotýká jen okrajově, a to pokud jde o druh trestu spočívajícího v propadnutí majetku, neboť výrokem o propadnutí majetku dochází k zániku společného jmění manželů (§66 odst. 4 TZ). Dále může být soudem uloženo zabránění věci, resp. části majetku, pokud byl tento majetek nabyt do společného jmění (§102a odst. 2 písm. e) TZ).

II. Za základní instituty manželského majetkového práva považujeme *společné jmění manželů*, *společně s výživným mezi manžely* a *úpravou manželského bydlení (rodinné domácnosti)*.¹⁸ Manželské majetkové právo představuje souhrn práva objektivního, naproti tomu společné jmění manželů je tvořeno souborem majetkovým hodnot, u kterých byly splněny předpoklady dané zákonem.¹⁹ Jak již bylo v úvodu zmíněno, součástí manželského majetkového práva tvoří také (kromě výše zmíněných základních institutů) *rodinný závod* a *obvyklé vybavení domácnosti*.²⁰

Majetek ve společném jmění manželů náleží oběma manželům společně. Rozdíl oproti podílovému spoluvlastnictví spočívá v tom, že ve společenství jsou nejenom věci, ale i dluhy a pohledávky a neexistují žádné podíly. Úprava společného jmění manželů stojí na zásadě rovnosti manželů vyjádřené v ust. § 687 OZ, která se projevuje nejen při určení rozsahu společného jmění manželů odvíjející se také od příjmů obou manželů, ale zejména při vypořádání SJM. Předmětem společného jmění manželů jsou nejen aktiva, ale i pasiva, proto je pojem „jmění“ zahrnující obě tyto složky výstižný.²¹ Součástí společného jmění manželů jako majetkového společenství mohou být z logiky věci pouze předměty mající majetkovou hodnotu, nikoli osobní práva, která jsou ze SJM výslovně vyloučena (§ 709 odst. 1 písm. c) OZ), ani práva a povinnosti, které, byť

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 155 s., *Psutka*

¹⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, 123 s., *Zuklínová*

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 156 s., *Psutka*

²¹ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 265 s., *Melzer/Tégl*

splňují podmínku majetkové povahy, jsou vázány na konkrétní osobu.²² Součástí společného jmění manželů jsou však i práva, která vznikla následkem osobní újmy, vyjma zásahů do přirozených práv (§ 709 odst. 1 písm. c) OZ), dále sem patří např. právo na plnění, plnění získané bez právního důvodu nebo to, co vydáno na základě úspěšně podané odpůrčí žaloby.²³

Již v době přípravy občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. probíhaly diskuse o tom, jaké bude zvoleno *výchozí* uspořádání manželských majetkových poměrů. Zaznívaly návrhy (a to i po účinnosti nového kodexu soukromého práva v r. 2014) vyzývající ke zrušení stávajícího uspořádání, kdy současně s okamžikem uzavření sňatku, tj. vznikem manželství, vzniká ex lege také zákonné majetkové společenství mezi manžely (SJM).²⁴ Myšlenka, že by stávající úpravu, kterou lze definovat jako systém *opt-out*²⁵, nahradil systém *opt-in*²⁶, nebyla přijata.²⁷

Ostatně již autoři ve věcném záměru k novému kodexu soukromého práva, který schválila vláda ČR, se počítalo s institutem společného jmění manželů a jeho vznikem ex lege, pokud se manželé nebo snoubenci nedohodnou jiným způsobem.²⁸

Pro společné jmění manželů jsou charakteristické dva znaky, a to skutečnost, že SJM může vzniknout *jen mezi manžely* a dále, že základním principem v úpravě společného jmění manželů je *rovnost mezi manžely*.

Zákonodárce prakticky rezignoval na řešení majetkových poměrů mezi registrovanými partnery, když v tomto směru obsahuje pouze pár ustanovení (upravených zejména v ust. § 8 a 9 zákona o registrovaném partnerství, zákona č.

²² MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 272 s., Melzer/Tégl

²³ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, 124 s., Zuklínová

²⁴ MALIŠ, D., Institut společného jmění manželů po rekonstrukci – poslední volání? [online]. [cit. 2018-02-07]

²⁵ Právní konstrukce, dle které si mohou manželé iniciativně zvolit (optovat) jiný smluvní režim a vyloučit tak vznik společného jmění manželů, které by jinak ex lege vzniklo.

²⁶ Právní konstrukce, dle které si musí manželé iniciativně zvolit a smluvně zakotvit vznik společného jmění manželů, které by jinak nevzniklo a manželům by nadále zůstaly jejich výhradní a nezávislé majetkové režimy.

²⁷ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 260 s., Melzer/Tégl

²⁸ ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2001, 60 s.

115/2006 Sb., dále jen „ZRP“), které mají sloužit k základnímu určení majetkových práv a povinností partnerů²⁹, jako je oprávnění zastupovat druhého z partnerů v běžných záležitostech (§9 odst. 1 ZRP) a jednání jednoho partnera zavazující oba partnery solidárně (tj. společně a nerozdílně), jedná-li se o obstarávání běžných záležitostí a současně jedná-li se o závazky vzniklé za dobu trvání partnerství (§9 odst. 2 ZRP).

Společné jmění manželů existuje jen mezi manžely, tedy mezi dvěma osobami různého pohlaví, které uzavřely platně manželství, jenž trvá, a to i tehdy, je-li následně prohlášeno za neplatné.³⁰ Společné jmění manželů však nevzniká, jedná-li se o manželství zdánlivé.³¹ Společné jmění manželů nemůže vzniknout dříve, nežli je uzavřeno manželství, neboť svou existenci spojuje s existencí manželství. Společné jmění manželů naopak zaniká spolu se zánikem manželství nebo s prohlášením manželství za neplatné.³² Teze, že společné jmění manželů nemůže existovat bez toho, že by neexistovalo manželství, však neplatí i obráceně. Zákonodárce pamatuje na několik případů, kdy společné jmění manželů neexistuje, přestože manželství uzavřené mezi manžely i nadále trvá. Prvním případem, kdy dochází k zániku SJM dlužníka a druhého manžela, je prohlášení konkurzu (§268 odst. 1 InsZ). Jak již bylo výše uvedeno, manželství nadále trvá, avšak SJM již neexistuje. Dále platí, že nemůže vzniknout nové společné jmění manželů (např. pokud by dlužník uzavřel nové manželství), a to po celou dobu, kdy trvají účinky prohlášení konkurzu. Pokud by dlužník uzavřel jiné manželství, vznik SJM se odloží až ke dni, kdy dojde k zániku účinků prohlášení konkurzu (§276 odst. 1 InsZ). Dalším případem, který je také popsán výše, je uložení trestu propadnutí majetku. Podmínkou uložení tohoto trestu, má-li postihnout majetek, který je součástí společného jmění manželů, je uložení takového trestu jednomu z manželů (či oběma manželům) *za dobu trvání manželství*. Bez ohledu na to, zdali je postihnut celý majetek či jeho část, společné jmění manželů přestává existovat a k jeho obnovení může dojít až rozhodnutím soudu³³, a to dle § 726

²⁹ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 269 s., *Melzer/Tégl*

³⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 157 s., *Psutka*

³¹ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 271 s., *Melzer/Tégl*

³² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 156 s., *Psutka*

³³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 157 s., *Psutka*

odst. 1 OZ. Ke zrušení společného jmění manželů může dojít také rozhodnutím soudu, a to již za doby trvání manželství. Ke zrušení (nebo zúžení) SJM může soud přistoupit na základě návrhu některého z manželů, a to ze závažných důvodů (§ 724 odst. 1 OZ). Následně může soud společné jmění manželů svým rozhodnutím opět obnovit, a to zejména v případech, kdy pominou důvody vedoucí k jeho zrušení (§ 726 odst. 1 OZ).

Vznik společného jmění manželů lze také odložit až ke dni, kdy zanikne manželství, a to smlouvou o manželském majetkovém režimu, kterou si smluvní strany vyhradí vznik SJM ke dni zániku manželství. Pokud byla tato smlouva uzavřena mezi snoubenci, tj. ještě před uzavřením manželství, SJM v takovém případě nevznikne. Společné jmění manželů také nevznikne (případně zanikne a dojde k jeho vypořádání, pokud manželství vzniklo dříve, než je uzavřena smlouva o manželském majetkovém režimu), pokud si snoubenci či manželé sjednají režim oddělených jmění (§ 717 odst. 1 OZ).

Otázkou, na kterou jednoznačně neodpovídá ani nový kodex soukromého práva (OZ) je, zda dojde ke vzniku společného jmění manželů současně se vznikem manželství za situace, kdy manželé k tomuto okamžiku nemají žádný *společný* majetek ani dluhy. V odborných publikacích nalezneme dva právní výklady, přičemž první zastává názor, že ke vzniku společného jmění manželů je zapotřebí, aby manžel (či oba manželé) za dobu, kdy trvá manželství, *společně nabyli* majetek, který není ze zákona ze SJM vyloučen.³⁴ Druhý z právních výkladů se přiklání k tezi, že společné jmění manželů vzniká vždy současně se vznikem manželství, a to i v případě, pokud žádný společný majetek, který by byl součástí SJM, není a společné jmění manželů tedy de facto existuje jen v podobě tzv. „*prázdné množiny*“. Tato množina se postupem času naplňuje aktivy (např. první výplatou mzdy manžela) a pasivy.³⁵ Současný občanský zákoník (OZ) nevynezuje, který z uvedených právních výkladů má být upřednostněn. Vzhledem k požadavku ochrany třetích stran a jejich dobré víry se však jeví jako vhodnější druhá z variant popsaných výše.³⁶

³⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 52 s., *Dvořák*

³⁵ ELIÁŠ, K. Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008, Praha: Linde, 2008, 642 s.

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 158 s., *Psutka*

Již zmiňovaný princip rovnosti mezi manžely se projevuje zejména ve stejné a společné účasti na užívání a nabývání společného majetku a v nedílné účasti na výkonu svých práv a plnění povinností. Mezi manžely není určen a vymezen podíl (na rozdíl od spoluvlastnictví) představující rozsah práv a povinností každého z manželů ke společnému jmění. Určení, že podíly obou manželů jsou stejné (vyjma případů stanovených v ust. § 742 odst. 1 písm. b) až e) OZ mající za následek disparitu podílů), přichází na řadu až při vypořádání společného jmění manželů.³⁷ Dokud však není společné jmění manželů vypořádáno, resp. není vypořádána jeho majetková podstata, jsou ustanovení upravující společné jmění manželů i nadále přiměřeně použitelná (§ 736 OZ).

Pokud jde o obvyklé vybavení rodinné domácnosti, které je součástí manželského majetkového práva, tomuto pojmu se blíže věnuje kapitola 2.1 této práce. Ve vztahu k uzavřeným smlouvám o manželském majetkovém režimu se však jedná o úpravu, která je svým způsobem specifická, neboť je nezávislá na úpravě společného jmění manželů. Platí, že smlouva o manželském majetkovém režimu nemůže změnit ani vyloučit ustanovení týkající se obvyklého vybavení rodinné domácnosti, a to vyjma případu, kdy manžel trvale opustil domácnost a odmítá se vrátit zpět (§699 odst. 1 OZ). Pouze tehdy je možné ustanovení o vybavení rodinné domácnosti smluvně modifikovat.³⁸

Jedním z důvodů, proč bylo zapotřebí, aby zákonodárce přijal zvláštní právní úpravu týkající se manželských majetkových vztahů, je zejména potřeba ochránit jednoho z manželů tak, aby nedocházelo ke zneužívání postavení *silnějšího* z manželů, zejména z pohledu jeho hospodářské síly. Z této zvláštní právní úpravy je patrná snaha o rovnoprávnost, ekonomickou solidaritu a vzájemnou pomoc mezi manžely.³⁹

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 157 s., *Psutka*

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 232 s., *Psutka*

³⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 9 s., *Dvořák*

Pokud jde o obecné vymezení manželského majetkového práva, dle OZ v tomto směru rozlišujeme 3 režimy: a) zákonný režim (dle § 709 a násl. OZ), b) režim smluvený (dle § 716 an. OZ) a c) režim založený rozhodnutím soudu (dle § 724 an. OZ). Režim smluvený a režim založený rozhodnutím soudu bychom mohli označit jako režimy modifikované.⁴⁰

Společné jmění manželů, tj. to, co náleží manželům, má majetkovou hodnotu a přitom není vyloučeno z právních poměrů, podléhá režimu zákonnému, smluvenému nebo založenému rozhodnutím soudu (§708 odst. 1, 2 OZ).

Zákonný režim upravuje společné jmění manželů, stanovuje, co je součástí společného jmění manželů a co se do něho nezahrnuje (§ 709 a násl. OZ).

Naproti tomu smluvený režim zakládá možnost snoubenců nebo manželů upravit si manželský majetkový režim, který bude odlišný od režimu zákonného (§ 716 odst. 1 OZ). Tento režim tak spočívá buď v režimu oddělených jmění, nebo v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, anebo v režimu zúžení či rozšíření rozsahu společného jmění (§ 717 odst. 1 OZ). Součástí smluveného režimu (upraveného blíže v kapitole 4 této práce) je režim oddělených jmění spočívající v tom, že manžel může se svým výlučným majetkem nakládat bez souhlasu druhého manžela (§ 729 OZ). Pokud manželé podnikají společně nebo jeden z nich podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy dle svého písemného ujednání a pokud ho nemají, rozdělí si příjmy rovným dílem (§ 730 OZ).

Třetí způsob úpravy manželských majetkových poměrů je režim založený rozhodnutím soudu, který na návrh manžela a je-li pro to závažný důvod, společné jmění buď zruší, anebo zúží jeho rozsah (§ 724 odst. 1 OZ).

⁴⁰ *Zápis manželských smluv do veřejného seznamu a jeho důsledky ve vztahu k třetím osobám* [online]. [cit. 2016-05-05]

Výhodou smluveného režimu je tedy bezesporu možnost ujednat si režim odlišný od zákonného, ve kterém si manželé zpravidla upraví svá práva a povinnosti, pokud jde o již existující společné jmění (§716 odst. 1 OZ). V tomto směru je důležité konstatovat, že smlouva upravující manželský majetkový režim musí být sepsána formou veřejné listiny u notáře (§ 716 odst. 2 OZ) a že ujednání smluveného režimu nemůže mít zpětný účinek, neboť pokud by mělo, pak se k takovému jednání nepřihlíží (§ 716 odst. 1 OZ).

2.1 Vývoj manželského majetkového práva v ČR

V rámci porevolučních změn se upřednostňovala civilní forma sňatku, což bylo vyjádřeno v § 44 rakouského obecného zákoníku občanského z r. 1811. Sňatek byl založen manželskou smlouvou, ve které dvě osoby různého pohlaví prohlásili svoji vůli žít v nerozlučném společenství, plodit a vychovávat děti a pomáhat si navzájem. Toto prohlášení muselo být učiněno zákonitým způsobem, což byl církevní způsob.⁴¹

Pokud jde o postavení muže a ženy v manželství, § 91 obecného zákoníku občanského z r. 1811 stanovil v tomto kogentním ustanovení nerovnoprávnost muže a ženy. Dle tohoto ustanovení byl muž hlavou rodiny, jehož právem je řídit domácnost a povinností je obstarat manželce slušnou výživu a zastupovat ji ve všech záležitostech. Manžel nepotřeboval plnou moc udělenou manželkou, bez ohledu na to, zdali se jednalo o soudní nebo mimosoudní zastoupení. Naopak manželka byla povinna následovat muže do jeho bydliště a dle svých možností pomáhat v domácnosti a podílet se na výdělků.⁴²

Nerovnoprávné postavení muže a ženy se projevovalo i v majetkových vztazích, kdy každý z manželů sice měl svůj majetek a nabýval věci do výhradního vlastnictví, ale v pochybnostech platila domněnka, že vlastníkem byl muž. Pokud manželé neuzavřeli zvláštní smlouvu, byly majetkové vztahy postaveny na zásadě odděleného

⁴¹ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 16 s.

⁴² BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 17 s.

majetku. V § 1238 an. obecného zákoníku občanského se presumovalo, že manželka svěřila svůj majetek do správy manželovi, aby mohl zabránit případnému špatnému hospodaření manželky.⁴³

Manžel měl vůči dětem otcovskou pravomoc, která umožňovala otci např. vybírat dítěti povolání nebo spravovat jeho majetek a trvala do zletilosti dítěte (tj. dovršení 24. roku věku, po r. 1918 dovršení 21. roku věku). Naopak matka se měla zejména starat o tělesnou péči a zdraví dětí.

Manželka nebo její rodiče odevzdávali či přislibovali muži věno. Jako věno mohlo posloužit cokoli, co se dalo užívat nebo zcizit. Zde je důležité zdůraznit, že jmění (věno) bylo dáno manželovi pouze k používání, nešlo o jeho vlastnictví, pokud se nejednalo o peníze, pohledávky či zůžitelné věci.⁴⁴ Naproti tomu manželka mohla získat od muže či někoho jiného obvěnění, v důsledku čehož došlo k rozmnožení jejího věna. Obvěnění užíval manžel.⁴⁵ Další možnost finančního příspěvku do manželství představovala tzv. apanáž, což byla zpravidla opakovaně vyplácená částka manželce k ulehčení či zlepšení finanční situace a zvýšení životní úrovně.⁴⁶

Základem právní úpravy manželských majetkových vztahů v obecném zákoníku občanském byl princip odděleného majetku.⁴⁷

Manželé mohli zvláštní smlouvou vytvořit tzv. společenství statků.⁴⁸ Tato smlouva musela být sepsána ve formě notářského zápisu.⁴⁹ Jednalo se zpravidla

⁴³ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 18 s.

⁴⁴ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 19 s.

⁴⁵ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 20 s.

⁴⁶ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 20-21 s.

⁴⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 38 s.

⁴⁸ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 20 s.

⁴⁹ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 21 s.

o situaci, kdy po úmrtí jednoho z manželů měl druhý manžel právo na polovinu statků navzájem vložených do společenství.⁵⁰ Poté, co skončilo manželství, bylo společenství statků opět rozděleno mezi manžele.⁵¹ Pokud se společenství dle úmluvy manželů vztahovalo na vše, musely být před rozdělením odečteny všechny dluhy. Pokud některý z manželů vlastnil nemovitost a v pozemkových knihách bylo zapsáno společenství statků druhého manžela, bylo tím de facto zřízeno věcné právo na polovinu nemovitého majetku a o této polovině nemohl druhý z manželů pořídit závět'.⁵²

Společenství statků nelze zaměňovat s podílovým spoluvlastnictvím, neboť dle tehdejšího výkladu se v případě společenství statků nejednalo ani o obdobu podílového spoluvlastnictví. Platilo, že společenství statků trvalo jen po dobu manželství a nebylo ho možné vypovědět. Dle judikatury se nebylo možné, aby se za dobu trvání společenství statků domáhal manžel dražby svého podílu. Za dluhy manželé odpovídali společně a nerozdílně.⁵³

V roce 1919 byla tzv. manželskou novelou zavedena fakultativní civilní forma sňatku.⁵⁴

Z důvodu politických změn byly v roce 1948 majetkové vztahy mezi manželi vyčleněny do práva rodinného jakožto samostatného právního odvětví – práva rodinného. Dle důvodové zprávy bylo důvodem vyhranit se oproti předchozímu pojetí, které na manželství nahlíželo jako na smlouvu. Krátce poté, v 60. letech, však došlo k opětovnému zařazení manželských majetkových vztahů do občanského zákoníku, nicméně vznik, důvody neplatnosti manželství apod. zůstaly vyčleněny v zákoně o rodině.⁵⁵

⁵⁰ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 20 s.

⁵¹ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 21 s.

⁵² *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 20 s.

⁵³ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 21 s.

⁵⁴ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 16 s.

⁵⁵ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 26 s.

V ustanoveních §22 až 29 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který vstoupil v účinnost ke dni 1.1.1950,⁵⁶ byl upraven institut *zákonného majetkového společenství* mezi manžely, který byl přímým předchůdcem bezpodílového spoluvlastnictví manželů.⁵⁷

Zákonné majetkové společenství mezi manžely dle § 2 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném tvořilo jmění, které nabyt jakýkoli z manželů za dobu trvání manželství, s výjimkou toho, co nabyt dědictvím, darem, a toho, co mu sloužilo k jeho osobní potřebě či výkonu jeho povolání.⁵⁸ Již v roce 1949, za účinnosti zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, platilo, že zákonné majetkové společenství manželů bylo tvořeno tím, co zůstalo manželům z odměny za práci po odečtení výdajů na uspokojení potřeb rodiny, osobních potřeb a potřeb pro výkon povolání.⁵⁹

Získaný majetek patřící do zákonného majetkového společenství tvořil i výnos ze samostatného majetku (nájemné či úroky), domácí zařízení, obrazy, nábytek, všechny další majetkové přírůstky (např. výhra za los, pojistné prémie, odměny, i zisk získaný z prodeje majetku převyšující původní cenu).⁶⁰

Správa zákonného majetkového společenství mohla být vykonávána každým z manželů samostatně, tj. bez souhlasu druhého manžela, pokud nešlo o věc přesahující rámec běžné správy.⁶¹

Zákonné majetkové společenství zanikalo např. smrtí nebo rozvodem, nicméně dle § 21 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, i po zániku majetkového

⁵⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 40 s.

⁵⁷ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 23-24 s.

⁵⁸ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 24 s.

⁵⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 33 s.

⁶⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 40 s.

⁶¹ BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 24 s.

společenství se použilo přiměřeně ustanovení o spoluvlastnictví a podíly obou manželů byly rovné.⁶²

Ustanovení zákona č. 265/1949 Sb. o zákonném majetkovém společenství mezi manžely byla dispozitivní, tzn., že si strany měly možnost upravit obsah společného majetku i výkon správy společného majetku, a to formou notářského zápisu.⁶³

Naproti tomu v zákoně č. 40/1964 Sb. (dále jen „obč. zák.“) bylo bezpodílové spoluvlastnictví manželů upraveno kogentními ustanoveními, od kterých se manželé nemohli odchýlit.⁶⁴

Vzhledem k tomu, že se v právní úpravě odráží i společenské a politicko-právní změny, postupně docházelo ke zrovnoprávnění muže a ženy do dnešní podoby, kdy oba manželé mají rovné, vyvážené a spravedlivé postavení.⁶⁵ To ostatně dokazuje i § 18 zákona o rodině, který stanovil, že muž i žena mají stejná práva a povinnosti a § 20 zákona o rodině, kde je uvedeno, že o záležitostech týkajících se rodiny rozhodují oba manželé společně a pouze nedohodnou-li se, pak rozhoduje soud (§ 18, § 20 zákona o rodině).⁶⁶

Zákon o rodině rozděloval manželské majetkové vztahy do dvou skupin. První skupinu, tedy jakýsi základní režim, tvořily majetkové vztahy vznikající při uspokojování potřeb rodiny a hrazení nákladů společné domácnosti.⁶⁷ Náklady společné domácnosti byly tvořeny zejména výdaji na bydlení (úhrada nájmu a služeb spojených

⁶² *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 24 s.

⁶³ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 24-25 s.

⁶⁴ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 35 s.

⁶⁵ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 27 s.

⁶⁶ ze dne 4.12.1963 zveřejněného ve sbírce zákonů č. 94/1963, částka 53, str. 341

⁶⁷ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 28 s.

s bydlením), náklady na odběr elektrické energie, vodné a stočné, plyn, odvoz odpadu, pojistné, telefonní poplatky a náklady na opravu a pořízení vybavení domácnosti apod.⁶⁸

Dle § 19 zákona o rodině ze dne 4.12.1963 zveřejněného ve sbírce zákonů č. 94/1963 mezi potřeby rodiny, které měly být uspokojovány, patřila také osobní péče o děti a společnou domácnost. O uspokojování těchto potřeb se dle svých *možností* a *schopností* měli zasadit oba manželé (§ 19 zákona o rodině).⁶⁹ Zákonem č. 91/1998 Sb. byly ke schopnostem a možnostem přidány ještě *majetkové* poměry.⁷⁰ Jednalo se tedy o každodenní záležitosti rodiny. Druhá skupina byla tvořena majetkovými vztahy vznikajícími nad rámec skupiny první. Na tuto skupinu, tedy majetkové hodnoty nevynaložené na uspokojení základních potřeb rodiny, se vztahoval manželský majetkový režim zvolený manželi, tj. režim smluvní nebo zákonný.⁷¹

Platilo, že zákonná povinnost manžela pečovat o uspokojování potřeb rodiny dle možností, schopností a majetkových poměrů, mohla být nahrazena (zčásti i zcela) osobní péčí o děti a domácnost, a pokud nebyla tato povinnost naplňována, mohl se dle § 19 odst. 3 zákona o rodině domáhat druhý z manželů ochrany v řízení u soudu.⁷²

Zákon o rodině upravoval v § 21 odst. 1 i zástupčí oprávnění druhého z manželů v běžných záležitostech vč. přijímání běžných plnění, pokud nebylo stanoveno jinak. Dle § 21 odst. 2 zákona o rodině jednání jednoho z manželů při obstarávání běžných záležitostí zavazovalo oba manžele společně a nerozdílně (§ 21 odst. 2 zákona o rodině).

⁶⁸ HOLUB, M. a NOVÁ H. Zákon o rodině a předpisy související: podle stavu k 1.8.2002. 5. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002, str. 34

⁶⁹ ze dne 4.12.1963 zveřejněného ve sbírce z. č. 94/1963, částka 53, 341 s.

⁷⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 30 s.

⁷¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 28 s.

⁷² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 30 s.

Zákonem č. 40/1964 Sb. byla začleněna do občanského zákoníku právní úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů.⁷³ Tímto začleněním došlo k přesunu úpravy majetkoprávních manželských vztahů do občanského zákoníku.⁷⁴

Z důvodové zprávy k obč. zák. vyplývá, že majetkové společenství bylo upraveno jako bezpodílové spoluvlastnictví, neboť je tím vyjádřena nejlépe povaha majetkoprávních vztahů mezi manžely, které mají rovné postavení i pokud jde o hospodářsky rovné postavení. Spoluvlastnictví se tedy vztahovalo na všechny věci, jenž mohly být oprávněně nabyty za dobu trvání manželství některým z manželů, vyjma věcí nabytých dědictvím či darem. Ve výlučném osobním vlastnictví manžela, tedy nikoli ve spoluvlastnictví, byly věci, které manžel nabyt již před uzavřením manželství a věci, které svou povahou slouží jeho osobní potřebě nebo výkonu povolání.⁷⁵

Bezpodílové spoluvlastnictví manželů tedy bylo tvořeno vším, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví, bylo nabyto jedním z manželů za dobu trvání manželství, vyjma věcí, které byly získány dědictvím nebo darem. Také platilo, že nárok na mzdu nebyl součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, neboť nárok jako takový nemohl být předmětem osobního vlastnictví.⁷⁶ Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (BSM) nepatřily pohledávky a dluhy.⁷⁷

K významným změnám v oblasti bezpodílového spoluvlastnictví manželů došlo zákonem č. 131/1982 Sb., kterým byla začleněna do právního řádu domněnka vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů⁷⁸, a novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., kdy díky novému ustanovení §143a bylo prakticky odstraněno

⁷³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 35 s.

⁷⁴ BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 24 s.

⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník [cit. 2016-05-08]

⁷⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 30 s.

⁷⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 42-43 s.

⁷⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 43 s.

kogentní pojetí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, neboť manželé měli v určitých případech možnost vlastní úpravy poměrů.⁷⁹

Zákonodárce postupem času cítil potřebu posílit povinnost manželů týkající se přispívání každého z nich k uspokojení potřeb, zároveň však i zvýšit ochranu rodinného bydlení. V roce 1998 byl zákonem č. 91/1998 Sb. (novelou zákona o rodině) zaveden termín „věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti“.⁸⁰

Vzhledem k tomu, že tento termín nebyl v zákoně definován, bylo jeho vymezení ponecháno na rozhodovací praxi soudů. V současné době, za účinnosti OZ je v § 698 tohoto zákona definováno, co je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Jedná se o soubor movitých věcí sloužících běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů. Není rozhodné, zdali věci náležejí oběma manželům nebo jednomu z nich (§ 698 OZ). Pakliže některá z věcí patřící do obvyklého vybavení rodinné domácnosti je ve vlastnictví jednoho manžela, má k ní druhý manžel uživatelské právo, nikoli vlastnické právo. To samé platí i o věci, která není ve vlastnictví ani jednoho z manželů, např. zapůjčená věc či věc pořízená na leasing, a k této věci, jenž je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, mají oba manželé uživatelské právo.⁸¹

Od účinnosti OZ se změnil režim nakládání s těmito věcmi. Dle § 698 odst. 2 OZ totiž k nakládání s věcí patřící do obvyklého vybavení rodinné domácnosti je zapotřebí souhlas druhého manžela, vyjma věcí zanedbatelné hodnoty (§698 odst. 2 OZ). Jestliže souhlas udělen nebyl, pak se může manžel, jehož souhlasu bylo k nakládání s věcí třeba, dovolat neplatnosti právního jednání.

Vypořádání věcí patřících do obvyklého vybavení rodinné domácnosti je upraveno v § 699 OZ, který umožňuje, aby věc tvořící obvyklé vybavení domácnosti a patřící do výlučného vlastnictví jednoho z manželů byla vydána tomuto manželovi, který trvale opustil rodinnou domácnost a nemá v úmyslu se vrátit (§ 699 odst. 1 OZ). Pokud se jedná o věc, která je zejména s ohledem na nezletilé společné dítě manželů, vůči němuž mají oba manželé vyživovací povinnost, potřebná v rodinné domácnosti, kde dítě zůstalo, věc vydána nebude (§ 699 odst. 2 OZ).

⁷⁹ BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 26 s.

⁸⁰ DVORÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 29 s.

⁸¹ *Společné jmění manželů, věci tvořící vybavení společné domácnosti* [cit. 2016-05-11]

Zákonem č. 91/1998 Sb. byla do občanského zákoníku také začleněna vyvratitelná právní domněnka o majetku manželů nabytého za dobu trvání manželství. Tato domněnka stanovila, že pokud nebyl prokázán opak, pokládal se majetek nabytý za dobu trvání manželství za společný, což hrálo důležitou roli zejména při soudním vypořádání majetku.⁸²

Další významnou změnou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., kterým byl změněn zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, i obč. zák., ve znění pozdějších předpisů, bylo nahrazení dosavadního institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů společným jměním manželů. Důvodem pro vznik nového institutu bylo zejména rovné postavení mezi manžely.

Společné jmění manželů bylo dle § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. tvořeno věcmi, právy a závazky, které vznikly za dobu trvání manželství jednomu z manželů nebo oběma manželům společně, s výjimkou těch závazků, které se týkají majetku náležejícího výhradně jednomu z manželů a závazků, které rozsahem přesahují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které jeden z nich převzal bez souhlasu druhého manžela. Nově byly do společného jmění manželů začleněny i věci sloužící k výkonu povolání manžela. Stal-li se jeden z manželů společníkem obchodní společnosti, členem družstva, a to kdykoli za dobu trvání manželství, nezakládalo nabytí podílu v obchodní společnosti nebo nabytí členských povinností a práv v družstvu účast druhého z manželů na této obchodní společnosti nebo družstvu, nešlo-li o bytové družstvo.

Novinkou byla také možnost upravit si rozsah společného jmění manželů formou notářského zápisu. Touto smlouvou si mohli manželé zúžit či rozšířit rozsah SJM stanovený zákonem. Ustanovení § 143a odst. 3 obč. zák. umožňovalo i úpravu budoucích vztahů v manželství, a to opět uzavřením smlouvy formou notářského zápisu.

V §144 obč. zák. byla stanovena (jak výše uvedeno) vyvratitelná domněnka, že majetek, který byl nabyt za dobu trvání manželství, společně se závazky vzniklými za dobu manželství, tvoří společné jmění manželů, nebyl-li prokázán opak. S tím souvisela

⁸² DVORÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 57 s.

i povinnost manželů plnit společně a nerozdílně závazky vzniklé za dobu trvání manželství a tudíž tvořící společné jmění manželů.⁸³ Pro úplnost uvádím, že tato vyvratitelná právní domněnka nebyla do občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb., převzata.⁸⁴

V § 146 obč. zák. bylo upraveno udělení souhlasu jednoho z manželů k podnikání druhého, přičemž majetek ve společném jmění manželů se mohl použít k podnikání jen tehdy, pokud s tím druhý z manželů souhlasil.⁸⁵

Právní úprava také umožňovala, aby manželé odložili vznik společného jmění manželů až na den zániku manželství. Manželé tak museli učinit smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu. Prakticky to znamenalo, že za dobu trvání manželství měl každý z manželů samostatné výlučné majetky, vyjma věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti. Pokud jde o věci, které byly nabyty manžely společně, aplikovala se ustanovení o podílovém spoluvlastnictví.⁸⁶

V souvislosti se zavedením nového institutu společného jmění manželů (SJM) a nahrazení institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů (BSM) musela být vyřešena otázka, jaký je vzájemný vztah těchto dvou institutů. Právní praxe dovodila, že oba instituty – BSM i SJM jsou základní právní formy manželského majetkového režimu. V důsledku změny právního režimu, resp. formy, došlo ke dni 1.8.1998 k transformaci bezpodílového spoluvlastnictví manželů do společného jmění manželů, pokud k tomuto dni existovalo.⁸⁷ Nejvyšší soud sice ve svém rozsudku sp. zn. 30 Cdo 1803/2000 konstatoval, že BSM a SJM jsou dva rozdílné instituty, ovšem souvislost obou institutů byla nepochybná, a proto byla velká část judikatury upravující

⁸³ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 33 s.

⁸⁴ *BĚLOHLÁVEK, A. J.* Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 385 s.

⁸⁵ *BÍČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 33 s.

⁸⁶ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 52 s.

⁸⁷ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 44 s.

bezpodílové spoluvlastnictví manželů aplikovatelná i pro institut společného jmění manželů.⁸⁸

2.2 Srovnání české a rakouské právní úpravy

Pro vypracování této kapitoly jsem použila níže specifikované zdroje v původním (německém) znění, které jsem pro účely této práce přeložila do českého jazyka.

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (JSG Nr. 946/1811, dále jen „**ABGB**“), neboli obecný zákoník občanský, byl vyhlášen patentem císaře Františka I. dne 1.6.1811 s účinností ke dni 1.1.1812. ABGB s menšími obměnami (novelami) platí na území Rakouska dodnes. Na území našeho státu byl obecný zákoník občanský nahrazen občanským zákoníkem z r. 1950, některá ustanovení (zejména ustanovení týkající se pracovního práva) však platila až do r. 1965.⁸⁹

Za změnu ustanovení ABGB zásadního významu lze považovat zejména upuštění od nerovného postavení manželů v manželství, kdy manžel se nacházel v nadřazeném postavení vůči ženě. Dle § 44 ABGB je nezbytným předpokladem vzniku manželství vůle dvou osob různého pohlaví žít v nerozlučném společenství, plodit a vychovávat děti, vzájemně se podporovat a pomáhat si. Dle § 44 ABGB vzniká manželská smlouva (v originálu Ehevertrag), kterou se zakládají rodinně-právní vztahy.⁹⁰ Nerovnost postavení mezi mužem a ženou byla vyjádřena zejména v ustanoveních § 1237 až 1238 ABGB.⁹¹ Novelou BGBl. I Nr. 75/2009 došlo s účinností ke dni 1.1.2010 ke zrušení některých institutů, a to s ohledem na jejich archaickou povahu, jako je věno (v orig. Heiratsgut), obvěnění (v orig. Widerlage) nebo vdovský plat (v orig. Witwengehalt).⁹² Věnem byl chápán majetek, který obdržel

⁸⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 44-45 s.

⁸⁹ blíže viz kapitola 2.1 této práce

⁹⁰ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 1. díl, Vídeň: Manz, 1992, 131 s.

⁹¹ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 111 s.

⁹² Bundesgesetzblatt Nr. BGBl. I Nr. 75/2009 [online]. [cit. 2018-03-01]

manžel, aby tak došlo ke snížení nákladů souvisejících s manželstvím. Věno bylo darováno manželkou nebo jinou (třetí) osobou, zpravidla otcem manželky. Ustanovením § 1218 ABGB upravujícím věno byla svým způsobem vyjádřena nadřazenost manžela vůči manželce, neboť manžel obdržel věno a nakládal s ním dle své úvahy a manželka se tak stala na manželovi ekonomicky závislá.⁹³ Obvňování upravené v ustanovení § 1230 an. ABGB představovalo majetek, který daroval manžel nebo třetí osoba manželce za účelem jeho rozmnožení.⁹⁴ Účelem vdovského platu upraveného v ustanovení § 1242 an. ABGB bylo zajištění výživy manželky pro případ smrti manžela.⁹⁵

Podle ABGB se rozlišují tři typy majetkových režimů mezi manžely, a to režim oddělených jmění (v orig. Gütertrennung), režim majetkového společenství (v orig. Gütergemeinschaft) a režim společenství majetkových přírůstků (v orig. Zugewinnengemeinschaft).⁹⁶

Zásadní rozdíl mezi rakouskou a českou právní úpravou manželského majetkového práva představuje odlišný typ zvoleného *výchozího* režimu v obou zemích. Základním rakouským majetkovým režimem mezi manžely je režim oddělených jmění manželů, tzv. Gütertrennung, upravený v ustanovení § 1237 ABGB.⁹⁷ V naší právní úpravě je základním režimem společné jmění manželů vznikající současně s uzavřením manželství (nezaměňovat s režimem majetkového společenství – Gütergemeinschaft – vysvětleným níže).

Režim oddělených jmění spočívá v tom, že uzavření manželství nemá žádný vliv na majetkové poměry obou manželů, neboť jmění manželů je odděleno. Jmění, které manžel získal před uzavřením manželství i za dobu jeho trvání, je výlučně jeho jměním. Současně platí, že manžel není při správě svého jmění ani při jeho nakládání s ním nijak

⁹³ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. Vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 93 s.

⁹⁴ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 103 s.

⁹⁵ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 111 s.

⁹⁶ BARTA, H. Zivilrecht: Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken. 2. vydání, Vídeň: WUV Universitätsverlag, 2004, 2. díl, 977 s.

⁹⁷ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 111 s.

omezen druhým z manželů. Pokud manželé nabydou nějaké jmění společně, což není vyloučeno, nabývá se takový majetek do podílového spoluvlastnictví obou manželů.

Režim majetkového společenství (označovaný také jako režim společenství statků) spočívá v tom, že uzavřením manželství vytvářejí manželé „majetkovou jednotu“, což znamená, že dosud výlučné majetky obou manželů splynou ve společnou majetkovou masu⁹⁸, přičemž manžel nemůže samostatně disponovat se svým dílem (resp. *nedílem*).⁹⁹

Majetkové společenství (v orig. Gütergemeinschaft) lze rozdělit do třech kategorií, a to 1) úplnou jednotu statků zahrnující všechnen majetek obou manželů získaný před uzavřením a za dobu trvání manželství, 2) všeobecné společenství statků zahrnující kromě výše uvedeného také dluhy váznoucí na tomto jmění, a 3) částečné společenství statků vztahující se jen na část statků manželů.

Režim společenství majetkových přírůstků je obdobný režimu oddělených jmění, tj. nevzniká majetkové společenství mezi manžely, s tím rozdílem, že je bráno v úvahu o kolik se druhý z manželů zasloužil o získání manželova majetku (např. žena starající se o domácnosti umožnila manželovi vyšší aktivitu při jeho výdělečné činnosti). Při zániku manželství má manžel, jenž měl za dobu trvání manželství nižší přírůstek majetku, nárok na vyrovnání vůči druhému z manželů.¹⁰⁰

Ustanovení § 1237 ABGB týkající se režimu oddělených jmění je dispozitivní, lze se od této úpravy odchýlit uzavřením svatební smlouvy (v orig. Ehepakt) zakotvené v ust. § 1217 ABGB.¹⁰¹ Svatební smlouvu mohou uzavřít snoubenci nebo manželé.¹⁰² Pokud takovou smlouvu uzavřou snoubenci, je platnost této smlouvy, stejně jako v ČR,

⁹⁸ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 266 s., *Melzer/Tégl*

⁹⁹ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 1. díl, Vídeň: Manz, 1992, 910-911 s.

¹⁰⁰ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 266-267 s., *Melzer/Tégl*

¹⁰¹ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 89-90 s.

¹⁰² RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 90 s. srovnej s § 716 odst. 1 OZ

podmíněna uzavřením manželství. Stejně tak je v obou zemích vyžadováno uzavření těchto smluv formou veřejné listiny (notářským zápisem).¹⁰³

Svatební smlouvu (v orig. Ehepakt) nelze zaměňovat s manželskou smlouvou (v orig. Ehevertrag) upravenou v § 44 ABGB a vysvětlenou výše. Snoubenci či manželé si mohou svatební smlouvou založit majetkové společenství (v orig. Gütergemeinschaft, upravené v § 1233 až 1236 ABGB), a to buď ve formě částečného společenství statků, nebo všeobecného společenství statků.¹⁰⁴ V ABGB jsou upraveny dva typy společenství statků, a to společenství statků pro případ smrti a mezi živými.¹⁰⁵ Existují-li pochybnosti, jaký druh společenství statků měli manželé v úmyslu sjednat, má se za to, že bylo sjednáno společenství statků pro případ smrti (v orig. Güter-gemeinschaft auf den Todesfall).¹⁰⁶

Bylo-li ujednáno společenství statků pro případ smrti, funguje po dobu trvání manželství režim oddělených jmění, tedy každý z manželů má právo nakládat se svým majetkem volně, bez ohledu na druhého manžela. Teprve smrtí manžela dochází ke sloučení majetku manželů a vzniku společenství statků, od jehož hodnoty jsou odečteny dluhy a zbytek je rozdělen rovným dílem. Jeden díl náleží pozůstalému manželovi, druhý je předmětem dědictví a je rozdělen mezi dědice v rámci dědického řízení.¹⁰⁷

Bylo-li ujednáno společenství statků mezi živými, vznikne společenství statků účinností svatební smlouvy. Majetek, který je obsahem svatební smlouvy, je ve spoluvlastnictví obou manželů. Nejsou-li stanoveny velikosti podílů, jsou podíly manželů stejné a každý z manželů může se svým podílem nakládat samostatně.¹⁰⁸ Zatímco rakouská právní úprava charakterizuje společenství statků jako podílové spoluvlastnictví, společné jmění manželů zakotvené v české právní úpravě je chápáno

¹⁰³ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht, 12. vydání, svazek I, Vídeň: Manz, 2002, 436 s. srovnej s § 716 odst. 2 OZ

¹⁰⁴ vysvětlení těchto termínů viz výše

¹⁰⁵ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 106 s.

¹⁰⁶ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 107 s.

¹⁰⁷ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht, 12. vydání, svazek I, Vídeň: Manz, 2002, 440 s.

¹⁰⁸ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 108-109 s.

jako bezpodílové spoluvlastnictví.¹⁰⁹ Kromě toho může každý z manželů vlastnit i jiný majetek, který náleží výlučně jemu. Pokud dojde k úmrtí jednoho z manžela, musí se společenství statků vypořádat, a to tak, že se od společenství statků odečtou veškeré dluhy a zbytek je rozdělen podle toho, jakou výši podílů si manželé ve smlouvě dohodli. Stanovený podíl náleží pozůstalému manželovi, druhý se stane, stejně jako v případě sjednání společenství statků pro případ smrti, předmětem dědictví.¹¹⁰

Společenství statků dle ABGB zaniká také prohlášením konkurzu na některého z manželů. Při vypořádání společenství statků se postupuje stejně jako při vypořádání společenství statků pro případ smrti.

Protože existují různé právní výklady, nelze s určitostí říci, zdali je možné smlouvou společenství statků také zrušit.¹¹¹

Svatební smlouva může mít dle ustanovení § 1249 ABGB také povahu dědické smlouvy, tedy dvoustranného právního jednání, ve kterém jeden z manželů povolává druhého za dědice a ten toto povolání bez výhrad přijímá.¹¹² Ustanovení týkající se dědické smlouvy nalezneme také v české právní úpravě (§ 1582 an. OZ), přičemž při porovnání ustanovení ABGB a OZ nalezneme v obou zemích shodné znaky. V obou zemích je možné do dědické smlouvy inkorporovat podmínky.¹¹³ Jak § 1588 odst. 1 OZ, tak i § 1252 ABGB umožňuje, aby zůstavitel za dobu života nakládal se svým majetkem podle libosti; dále je stanoveno, že smlouvou povolaný dědic nemůže právo vyplývající z dědické smlouvy převést na jinou osobu. Shodná právní úprava se týká také omezení poříditi dědickou smlouvou o celé pozůstalosti, včetně určení výše (1/4) pozůstalosti, která musí zůstat nezatížená a o které může zůstavitel poříditi závěť. Zůstavitel v takovém případě může, je-li to jeho vůle, sepsat závěť ve prospěch druhého manžela.¹¹⁴

¹⁰⁹ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 265 s., *Melzer/Tégl*

¹¹⁰ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht, 12. vydání, svazek I, Vídeň: Manz, 2002, 439 s.

¹¹¹ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 109 s.

¹¹² RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 114-115 s.

¹¹³ srovnej § 1587 OZ a § 1251 ABGB

¹¹⁴ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 120 s. srovnej s § 1585 odst. 1 OZ

Mluvíme-li o dědické smlouvě, je vhodné také zmínit ustanovení § 1248 ABGB, které umožňuje manželům sepsat „*vzájemnou či společnou závěť*“ (vysvětlení viz níže), ve které povolají manželé/snoubenci jeden druhého navzájem za dědice nebo za dědice povolají jiné osoby. Povolávají-li manželé či snoubenci za dědice jeden druhého, mluvíme o tzv. „*vzájemné závěti*“. Povolají-li manželé či snoubenci za dědice třetí osobu (osoby), mluvíme o tzv. „*společné závěti*“. Vzájemná závěť není svatební smlouvou, nýbrž pořízením pro případ smrti, nemusí být tedy sepsána formou notářského zápisu. Je možné ji odvolat, zcela odvolat ji však mohou pouze oba manželé, neboť odvolání jedním nemá účinky vůči druhému z manželů.¹¹⁵ Ustanovení § 1496 OZ možnost pořídit závěť společně s jinou osobou výslovně zakazuje, takto sepsaná závěť by proto byla neplatná.

Platnost svatební smlouvy ovlivňují také situace, kdy je manželství prohlášeno za neplatné, manželství je zrušeno nebo dojde k rozvodu manželů (blíže upraveny v zákoně o manželství – Ehegesetz, zákon č. dRGrBl. I S 807/1938 ve znění pozdějších předpisů).

Důvodem prohlášení manželství za neplatné může být dle § 21 až 25 zákona o manželství – Ehegesetz, dále jen „*EG*“, nedostatek formy, nedostatečná svéprávnost manžela, příbuzenský poměr mezi manžely, existence dvojího manželství atd.¹¹⁶ Dle § 1265 ABGB, je-li manželství prohlášeno za neplatné, dochází ke zrušení svatební smlouvy s účinky *ex tunc*. Existuje-li zde jmění, navrací se do původního stavu. Manžel, který zavinil neplatnost manželství, je povinen druhému z manželů nahradit škodu. Ustanovení § 1265 ABGB je však nutné vykládat ve spojení s § 31 EG.¹¹⁷ Dobrá víra manžela je zásadní pro posouzení, podle jakých právních ustanovení má být v konkrétním případě postupováno. Byl-li manžel v dobré víře, tj. nevěděl-li o důvodu, pro který bylo manželství prohlášeno za neplatné, postupuje se při vypořádání majetku manželů shodně jako v případě rozvodu. Manžel, který je v dobré víře, si však může zvolit ve lhůtě šesti měsíců od pravomocného rozhodnutí soudu, kterým je manželství

¹¹⁵ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 113 s.

¹¹⁶ Ehegesetz, zákon č. dRGrBl. I S 807/1938 [online]. [cit. 2018-03-21]

¹¹⁷ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 126 s.

prohlášeno za neplatné, aby se pro majetkové vztahy manželů použila ustanovení jako při prohlášení manželství za neplatné (§ 31 odst. 1, 2 EG).

Manželství může být zrušeno soudem pouze za podmínek stanovených v ustanovení § 35 až 39 EG a v § 44 EG, tedy například v případě, kdy je některý z manželů v omylu ohledně povahy právního jednání (uzavření manželství), totožnosti druhého z manželů, nebo pokud byl manžel k uzavření manželství přinucen výhrůzkami nebo byl lstivě oklamán. Návrh na zrušení manželství může podat manžel ve lhůtě jednoho roku v závislosti na důvodu zrušení manželství. K zániku manželství dochází dnem, kdy nabyde rozsudek o zrušení manželství právní moci (§ 34 EG). Bylo-li manželství zrušeno, postupuje se stejně, jako by došlo k rozvodu manželství (§ 42 odst. 1 EG).

Pokud jde o rozvod manželství, rakouská právní úprava rozlišuje rozvod *zaviněný* a rozvod *z jiných důvodů*, což může mít vliv na vypořádání společenství jmění manželů.¹¹⁸ O zaviněný rozvod jde tehdy, došlo-li k zaviněnému rozvrácení manželství, u něž nelze předpokládat obnovu (§49 EG). Jinými důvody, pro které může dojít k rozvodu manželství, je duševní porucha (§ 50 až 51 EG), choroba, která je nakažlivá či odpuzující (§ 52 EG), nebo dohoda manželů o rozvodu manželství (§ 55a EG). Manželství, shodně jako v předchozím případě, zaniká právní moci rozsudku o rozvodu manželství (§ 46 EG).

Dojde-li ke zrušení manželství nebo k rozvodu, je upřednostňována dohoda mezi manžely o vypořádání společenství jmění. Pokud manželé dohodu neuzavřou, postupuje se podle míry zavinění toho kterého manžela. Pokud došlo k zániku manželství nebo k rozvodu manželství, jejichž příčinou bylo stejné zavinění manželů nebo nebyly zaviněny ani jedním z manželů anebo došlo-li k rozvodu dohodou, platí, že svatební smlouva zanikne pro oba manžely *ex nunc*. V takovém případě každý získá zpět majetek, který byl jeho vnosem, včetně všech přírůstků k tomuto majetku.¹¹⁹

V případě, kdy manžel nese na zániku manželství menší nebo žádnou vinu, má tento manžel právo zvolit si, jakým způsobem bude postupováno. Jednou z možností je,

¹¹⁸ BARTA, H. Zivilrecht: Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken. 2. vydání, Vídeň: WUV Universitätsverlag, 2004, 2. díl, 980 s.

¹¹⁹ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 127-128 s.

že bude postupováno jako v případě uvedeném shora, tedy, že svatební smlouva zanikne a každý z manželů získá to, co do manželství vnesl (tj. vnos). Tento způsob je výhodnější, pokud manžel vnesl do společenství statků více majetku oproti druhému manželovi. Druhá z variant je, že manželovi, který rozvrat manželství nezavinil či se na rozvratu podílel menší měrou, zůstanou veškerá práva, která mu plynou ze svatební smlouvy pro případ smrti druhého manžela. Manžel ale tato práva nemůže uplatnit dříve než v okamžiku smrti druhého manžela, právo na náhradu škody způsobené druhým manželem tím není dotčeno.¹²⁰

Existuje-li mezi manžely režim oddělených statků (v orig. Gütertrennung), avšak manželé si za dobu trvání manželství ze společných prostředků pořídili majetek, je tento majetek v jejich spoluvlastnictví (v orig. Zugewinnengemeinschaft), které je třeba při zániku manželství vypořádat (§ 81 EG). Předmětem společenství statků (v orig. Zugewinnengemeinschaft) je užitný majetek manželů (v orig. eheliches Gerbrauchsvermögen) tvořící movité a nemovité věci sloužící manželům a úspory manželů (v orig. eheliche Ersparungen). Z užitného majetku manželů je stejně jako ze společného jmění manželů vyloučeno to, co nabyl manžel dědictvím či darem nebo co slouží osobní potřebě manžela.¹²¹ Nadto jsou z užitného majetku vyloučeny také věci sloužící k výkonu povolání jednoho z manželů a věci náležející k podniku (§ 82 EG). Opět je při vypořádání společného majetku upřednostňována dohoda manželů před rozhodnutím soudu (§ 85 EG).

Rozdíl mezi českou a rakouskou právní úpravou spatřuji v zásadě, která se uplatňuje při vypořádání majetku, který nabyli oba manželé společně za dobu trvání manželství. V Rakousku je používána *zásada spravedlnosti*, která zohledňuje nejen míru přičinění manžela na nabytí majetku a blaho společných dětí, ale také dluhy představující náklady na živobytí. Přínosem je dále chod společné domácnosti, péče a výchova společných dětí a jiná podpora v manželství poskytovaná jedním z manželů druhému (§ 83 EG). V českém právním řádu jsou zakotvena pravidla pro vypořádání společného jmění manželů v ustanovení § 742 OZ, která zohledňují do jisté míry kritéria obsažená v rakouské právní úpravě, avšak v praxi je i nadále při vypořádání

¹²⁰ RUMMEL, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, 129 s.

¹²¹ srovnej § 709 OZ a § 82 EG

SJM upřednostňována zásada, že podíly obou manželů jsou stejné a k disparitě podílů se soudy při svém rozhodování uchylují jen ve zcela výjimečných případech.¹²²

Nad rámec výše uvedeného je vhodné také zmínit ustanovení § 1246 až 1247 ABGB týkající se pravidel pro darování mezi manžely nebo snoubenci. S ohledem na výchozí režim oddělených jmění manželů v manželství je pochopitelné, že je v ABGB možnost darování mezi manžely upravena širěji než v OZ. Podle české právní úpravy je mezi manžely darování ze SJM či do SJM vyloučeno, možné je pouze darovat majetek z výlučného majetku náležejícího jednomu z manželů do výlučného vlastnictví druhého manžela.¹²³

3 Společné jmění manželů v zákonném režimu

„Společné jmění manželů může vzniknout jen mezi manžely.“ Z toho vyplývá, že společné jmění manželů může vzniknout i v neplatném manželství, nikoli však ve zdánlivém manželství, neboť takové manželství ani nevznikne.¹²⁴

3.1 Manželství

V předchozím odstavci jsem konstatovala, že společné jmění manželů může vzniknout jen mezi manžely, je proto třeba alespoň stručně vymezit, co je manželství.

Manželství je v § 655 OZ definováno jako trvalý svazek mezi mužem a ženou, který vznikl způsobem stanoveným tímto zákonem, přičemž účelem je založit rodinu, řádně vychovávat děti a vzájemně se podporovat a pomáhat si v manželství (§ 655 OZ). Způsob stanovený tímto zákonem znamená, že muž i žena projeví souhlasně, svobodně

¹²² viz blíže v kapitole 3.7.2.3 této práce

¹²³ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 285 s.

¹²⁴ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 37 s.

a úplně svoji vůli vstoupit do manželství a splní další podmínky stanovené v § 656 an. OZ, občanského zákoníku (§ 656 odst. 1 OZ).

Způsobilost uzavřít manželství má každý, pokud mu nebrání zákonná překážka (§ 671 OZ). Zákonnou překážkou může být to, že osoba, která má zájem uzavřít manželství není zletilá (ve výjimečných případech může být dle § 672 odst. 2 OZ tato překážka překonána), není plně svéprávná (v této oblasti jí byla svéprávnost omezena dle OZ), je příbuzná v poměru předek, potomek, sourozenec (i osvojený) s osobou opačného pohlaví chtějící uzavřít s touto osobou manželství (§ 675 OZ), nebo že osoby hodlající uzavřít manželství jsou si navzájem poručníkem a poručencem; dítětem a osobou, jíž bylo dítě svěřeno do péče nebo pěstounem a svěřeným dítětem (§ 676 OZ). Samozřejmostí je i zákonná překážka v podobě dříve uzavřeného manželství, které dosud nebylo rozvedeno.

Pokud by i přes existenci zákonné překážky došlo k uzavření manželství, soud prohlásí na návrh každého, kdo má na tom právní zájem, manželství za neplatné. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je případ, kdy zákonná překážka spočívá v omezené svéprávnosti (§ 680 OZ). Z tohoto ustanovení vyplývá, že manželství vzniklo a soud jej prohlásí za neplatné pouze na návrh.

Oproti tomu zdánlivé manželství, u kterého soud určuje, že manželství není, může být soudem určeno i bez návrhu (§ 678 OZ). Takové manželství nevzniklo (§ 677 OZ), tedy jako by nikdy ani neexistovalo. Z tohoto důvodu nevznikne ani společné jmění manželů. Soud určí, že manželství nevzniklo (jednalo se o zdánlivé manželství), jestliže alespoň u jedné z osob hodlajících uzavřít manželství nebyly splněny náležitosti, ať už v projevu vůle (§ 656 odst. 1 OZ) nebo ve sňatečním obřadu, na nichž je „*nutno bezvýhradně trvat*“ (§ 677 odst. 1 OZ). Důvodová zpráva k § 677 OZ sice neříká, jaké jsou konkrétní náležitosti, na jejichž splnění je nutno bezpodmínečně trvat, nicméně je zřejmé, že se jedná např. o případ, kdy by byla osoba ke vstupu do manželství donucena

hrozbou fyzického násilí, a její projev vůle by z tohoto důvodu nebyl učiněn svobodně.¹²⁵

3.2 Způsoby nabytí věci do společného jmění manželů

Obč. zák. stanovil, že vlastnictví věci mohlo být nabyto darovací, kupní či jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím orgánu státu či na základě jiných zákonem stanovených skutečností.¹²⁶

Obecné vymezení, jakými způsoby lze nabýt vlastnictví, do OZ není převzato, nicméně to ze znění zákona vyplývá.

Způsoby, jakými lze nabýt vlastnické právo, dle §1045 an. OZ, jsou: přivlastnění a nález, dále přirozený, umělý či smíšený přírůstek, vydržení, převod vlastnického práva, nabytí vlastnického práva od neoprávněného a nabytí vlastnického práva rozhodnutím orgánu veřejné moci (§ 1045 až § 1114 OZ). Vlastnické právo lze nabýt také děděním nebo ze zákona.

Darovací smlouva jako možný způsob nabytí vlastnictví k věci spadající do společného jmění manželů se vyskytuje zřídka, kupní smlouva je naproti tomu nejběžnější způsob nabytí.¹²⁷

3.2.1 Vydržení

Vydržet vlastnické právo k věci mohou manželé, jestliže jsou po celou vydržecí dobu oprávněnými držiteli. Vydržecí doba u nemovitých věcí je stanovena na 10 let, u

¹²⁵ *ELIÁŠ, K.* Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 296 s.

¹²⁶ *ELIÁŠ, K.* Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 313 s.

¹²⁷ *BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 58 s.

movitých na 3 roky. Platí, že nemůže být vydržena věc vyloučená z obchodování – res extra commercium, u které nelze nabýt vlastnické právo.¹²⁸

Pro vydržení musí být splněny zákonné podmínky, tj., že se jedná o držbu *řádnou* (dle § 991 OZ), držbu *poctivou* (dle § 992 OZ), držbu *pravou* (dle § 993 OZ) a musí být splněna podmínka času (vydržecí doby).

Řádná držba znamená, že je držba založena na platném právním titulu (důvodu) (§ 991 OZ), a to např. uchopení věci ničí nebo rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání podílového vlastnictví, které je rozhodnutím konstitutivním.

Poctivá držba vyjadřuje přesvědčení držitele o tom, že je poctivým držitelem a že mu náleží právo, které je jím vykonáváno (§ 992 OZ).

Pravá držba je držba získaná „férovými“ způsoby. Tím se rozumí, že se nejedná o držbu získanou potajmu, lstí, svémocně (např. krádeží) či o snahu držitele o zneužití výprosy a její přeměnu v trvalý stav (§ 991 OZ).

3.2.2 Nabytí rozhodnutím státního orgánu

Pokud jde o nabytí vlastnictví rozhodnutím orgánu veřejné moci, musí jít o rozhodnutí konstitutivní, tj. zakládající vlastnictví, nikoli deklaratorní. V případě deklaratorních rozhodnutí, které zjišťují vlastnictví, vzniká vlastnictví ze zákona a deklaratorním rozhodnutím pouze soud (či jiný oprávněný orgán veřejné moci) zjišťuje, zdali se zákon na věc vztahuje či nikoli. Deklaratorním rozhodnutím je např. rozhodnutí soudu o vydání věci (vindikaci), ve kterém soud rozhoduje o oprávněnosti nároku žalobce na vydání věci závisujícího na existenci jeho vlastnictví k věci.¹²⁹

V § 1114 OZ je stanoveno, že vlastnické právo se v případě rozhodnutí soudu či jiného orgánu veřejné moci nabývá dnem, který je v rozhodnutí určen. Pokud by rozhodný den určen nebyl, vlastnické právo se nabývá dnem právní moci rozhodnutí (§ 1114 OZ).

¹²⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 83 s.

¹²⁹ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 58 s.

3.2.3 Vydržení

Nezbytnými předpoklady pro vydržení jsou *poctivý držitel* a *doba* určená zákonem, po jejímž uplynutí poctivý držitel věc vydrží a nabude do svého vlastnictví (§ 1089 OZ).

Pro to, aby mohla být věc vydržena, musí být splněny čtyři podmínky – musí se jednat o držbu poctivou, pravou a řádnou a musí uplynout určitá doba, která je v § 1091 odst. 1 a 2 OZ určena pro movité věci v délce tří let nepřerušené držby a pro věci nemovité ve výši deseti let (§ 1091 odst. 1, 2 OZ).

Jestliže jsou oba manželé oprávněnými (poctivými) držiteli po celou dobu nezbytnou k vydržení, nabývají oba manželé vlastnické právo k věci.

Vydržená věc se stane součástí společného jmění manželů také tehdy, jestliže je poctivým držitelem věci jen jeden manžel, druhý z manželů však nesmí být ve „zlé víře“ pokud jde o vydrženou věc.¹³⁰ V tomto smyslu se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 22 Cdo 2152/2003, když konstatoval, že pro vydržení věci oběma manžely se vyžaduje dobrá víra obou manželů trvající po celou nezbytně nutnou dobu k vydržení.¹³¹

Pro úplnost uvádím, že pokud jde o vydržecí dobu mezi manžely, tato doba neběží a ani nezačne běžet, dokud manželství trvá. Stejná pravidla platí i pro osoby žijící ve společné domácnosti, což znamená zvýhodnění nesezdaných párů oproti předchozí úpravě, která stavěla vydržecí dobu pouze mezi manžely po dobu, kdy jejich manželství trvá (§ 1098 OZ).

3.2.4 Zhotovení nové věci

Věc se může stát součástí společného jmění manželů i zhotovením, jestliže věc zhotovili oba manželé společně nebo alespoň jeden z nich, a to k okamžiku jejího zhotovení.

¹³⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 83 s.

¹³¹ Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2152/2003 [online]. [cit. 2016-05-18]

Problém může nastat například při stavbě rodinného domu, kdy již před uzavřením manželství zahájí jeden z budoucích manželů stavební práce, přičemž práce na stavbě jsou ke dni uzavření manželství v takové fázi, že hrubá stavba má alespoň dokončené dispoziční řešení 1. podlaží, tj. vodorovné i svislé nosné konstrukce a konstrukci střechy. Stavba je dokončena až za dobu trvání manželství. V takovém případě stavba není součástí společného jmění manželů, neboť byla za dobu trvání manželství pouze dokončena, ale existovala jako věc už před vznikem manželství. Toto platí i v případě, pokud by manželé dokončili rozestavěnou stavbu díky společným finančním prostředkům. Manžel, jehož prostředky byly použity na dokončení stavby, bude mít vůči manželu-vlastníkovi pohledávku.

Pokud by stavba nebyla do této fáze postavena před vznikem manželství, stane se dokončením součástí společného jmění manželů.¹³²

3.2.5 Dražba

Smlouva je při dražbě uzavřena příklepem (§ 1771 OZ). Tímto okamžikem přechází na vydražitele, za předpokladu, že uhradí výši dražby, vlastnické právo předmětu dražby.¹³³

3.2.6 Přírůstek

Součástí společného jmění manželů se stávají jak přírůstky ze společného majetku obou manželů, tak i přírůstky z majetků výlučných.

Přírůstky rozumíme přírodní přírůstky věci plodonosné, které jsou od věci odděleny (např. plody ovocných stromů, narození mláďat), a výnosy z peněz (např. úroky) či cenných papírů (např. dividendy).¹³⁴

¹³² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 84-85 s.

¹³³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 86 s.

¹³⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 86 s.

Okamžikem oddělení se věc stává součástí SJM, v případě úroků je rozhodná doba jejich splatnosti. K úrokům z prodlení vzniká vlastnické právo až okamžikem převzetí.¹³⁵

V této věci Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27.3.2002, sp. zn. 22 Cdo 1476/2000 a později i v rozsudku ze dne 1.8.2008, sp. zn. 28 Cdo 2593/2008, konstatoval, že výnosy a přírůstky z majetku, jenž byl součástí společného jmění manželů k okamžiku zániku SJM, jsou součástí společného jmění i v případě, kdy byly výnosy či přírůstky získány *až po zániku* společného jmění manželů, jestliže dosud nedošlo k jeho vypořádání. Tyto výnosy a přírůstky se poté vypořádají v rámci vypořádání SJM.

K otázce, zdali není vhodnější výnosy a přírůstky subsumovat pod režim podílového spoluvlastnictví spíše než jako součást společného jmění manželů, se Nejvyšší soud vyjádřil v odůvodnění výše uvedeného rozsudku v tom smyslu, že soudní judikatura ani občanský zákoník neurčují, jakými právními vztahy se má řídit období po zániku společného jmění manželů a zároveň před jeho vypořádáním.¹³⁶ Nejvyšší soud proto uplatnil ustanovení § 853 obč. zák., které stanoví, že pokud nejsou občanskoprávní vztahy zvláště upraveny, řídí se ustanoveními zákona, která jsou účelem i obsahem nejbližší; v tomto případě tedy právními předpisy týkajícími se společného jmění manželů (§ 853 obč. zák.).

3.3 Obsah společného jmění manželů

Společné jmění manželů je tvořeno tím, co nabyl jeden z manželů nebo oba manželé společně za dobu trvání manželství, s výjimkou věcí stanovených v § 709 odst. 1 písm. a) až písm. e) OZ (§ 709 odst. 1 OZ).

¹³⁵ ŠVESTKA, J. a DVOŘÁK J. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 317 s.

¹³⁶ Rozhodnutí NS, sp. zn. 28 Cdo 2593/2008 [online]. [cit. 2016-06-02]

V tomto směru se právní úprava OZ držela zásady obecně platící o majetkovém společenství, že do společného jmění manželů patří majetek nabytý *úplatně* jedním nebo oběma manžely za dobu trvání manželství. Naproti tomu do majetkového společenství se nezahrnuje (až na výjimky) majetek nabytý *bezúplatně*.¹³⁷

Klíčovým faktorem určujícím, zdali majetek patří či nepatří do společného jmění manželů je posoudit, jestli byl nabyt za dobu trvání manželství, přičemž zjištění, že byl majetek nabyt jedním z manželů nebo oběma nehraje příliš zásadní roli.

Za majetek, který může být součástí společného jmění manželů, jsou považovány věci movité i nemovité, pohledávky, jiná majetková práva a jiné penězi ocenitelné hodnoty (např. obchodní podíl) a dluhy (dříve označované jako závazky).¹³⁸ Předmětem společného jmění manželů mohou být i akcie, a z toho plynoucí dividendy, a jiné cenné papíry. Skutečnost, že cenné papíry jsou součástí SJM však neznámá, že by druhý manžel byl také společníkem v obchodní společnosti nebo držitelem akcií anebo členem družstva a měl práva a povinnosti z toho vyplývající.¹³⁹

3.3.1 Mzda

Součástí společného jmění je mj. mzda, a to v celé výši,¹⁴⁰ a naturální odměna za práci.¹⁴¹ Mzda či jiná forma odměny za práci, jako např. prémie, třináctý plat, mimořádná odměna, stejně jako náhrada mzdy např. za dovolenou, jsou součástí společného jmění manželů.¹⁴²

¹³⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 60 s.

¹³⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 66-67 s.

¹³⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 67 s.

¹⁴⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 72 s.

¹⁴¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 71 s.

¹⁴² BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 58 s.

Dle § 711 odst. 2 OZ se částky mzdy, platu, výdělku, zisku a jiných hodnot z výdělečné činnosti stávají společným jmění v den (okamžiku), kdy nabyl manžel, jež se o získání přičinil, možnost s nimi nakládat (§ 711 odst. 2 OZ).

Právo (nárok) na mzdu není dle názoru autorů knihy Společné jmění manželů v teorii a judikatuře (vydané ke dni 30.10.2010) součástí společného jmění, a to z důvodu, že mzda je osobní nárok zaměstnance a jako takový může být součástí společného jmění manželů až v případě vyplacení či poukázání na účet zaměstnanci.¹⁴³ Tato na první pohled nepodstatná skutečnost, že nárok na mzdu není součástí SJM, měla do roku 2013 významné důsledky zejména při exekuci či výkonu rozhodnutí formou srážek ze mzdy. Nevyšší soud ČR ve svém rozsudku sp.zn.: 25 Cdo 1361/2012, ze dne 26.6.2014, judikoval, že exekuci k vymožení pohledávky vůči manželovi (povinnému) nelze provést srážkami ze mzdy manželky.¹⁴⁴

V rámci tzv. velké exekuční novely účinné ke dni 1.1.2013 byla zakotvena možnost postihnout manžela povinného při vymáhání dluhu, a to formou srážek ze mzdy.¹⁴⁵

Změnou exekučního řádu v § 42 odst. 4 EŘ bylo docíleno i změny ustanovení § 262a odst. 4 o.s.ř. ve znění pozdějších předpisů, kde je stanoveno, že pro: *„vydobytí dluhu, který patří do společného jmění manželů, nebo dluhu povinného, pro který lze nařídít výkon rozhodnutí na majetek ve společném jmění manželů, lze vést výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu.“* (§ 262a odst. 4 o.s.ř.)

Z výše uvedeného je zřejmé, že za stanovených podmínek (v § 42 odst. 4 EŘ, příp. v § 262a odst. 4 o.s.ř. v závislosti na tom, zdali jde o exekuci či výkon rozhodnutí), je možné vydobýt dluh příkázáním pohledávky z manželova účtu povinného.

¹⁴³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 66 s.

¹⁴⁴ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 25 Cdo 1361/2012* [online]. [cit. 2016-06-13]

¹⁴⁵ *K postihu výlučných majetkových práv manžela povinného v dříve zahájených exekucích* [online]. [cit. 2016-06-14]

3.3.2 Zdroje SJM mimo mzdy

Peněžité prostředky jsou základním zdrojem pro tvorbu společného jmění manželů.

Pokud si manželé (ev. snoubenci) neupravili manželský majetkový režim odlišně od režimu zákonného či se nejedná o peněžní prostředky vyloučené ze SJM (např. kupní cena za automobil nebo nemovitost ve výlučném vlastnictví manžela či peněžní prostředky získané dědictvím nebo darem jedním z manželů), platí, že hotové peníze z různých zdrojů jsou součástí společného jmění manželů.

Zdroje představující peníze vyplacené jednomu manželovi za dobu trvání manželství, jež spadají do společného jmění manželů, jsou:

- mzda (viz předchozí podkapitola),
- odměny za práci na základě dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti,
- finanční prostředky související s výkonem práce a pracovním zařazením (např. náborové příspěvky, jiné zvláštní příspěvky, odstupné)
- nemocenské dávky vyplacené v případě pracovní neschopnosti pojištěnce - zaměstnance či osoby samostatně výdělečně činné, jejichž cílem je vykompenzovat odměnu za práci, kterou by pojištěnec získal nebýt sociální události,
- důchodové a sociální dávky, podpory v nezaměstnanosti,
- přídavky na děti, příspěvky v mateřství, peněžité pomoc v mateřství, porodné, rodičovský příspěvek, příspěvek na péči, příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení, pohřebné, apod.
- příjmy z členství v družstvu,
- členský podíl (vyplacený zůstatek při nakládání s bytem) ve stavebním bytovém družstvu, jestliže právo uzavřít nájemní smlouvu na družstevní byt vzniklo za dobu trvání manželství,

- honoráře a odměny umělců,
- peněžní částky získané prodejem soch, obrazů či jiných uměleckých děl umělců, přičemž samotná zhotovená umělecká díla (sochy, obrazy apod.) součástí společného jmění manželů nejsou,
- příjmy z nakladatelských smluv,
- odměny za autorská díla a vynálezy, u nichž je rozhodující den realizace pohledávky, nikoli den vzniku pohledávky,
- výhry ze sázek, loterií a tombol, přičemž nárok na výhru má výherce a výhra se stává součástí SJM tradicí; rozhodný je den výhry, nikoli den zakoupení losu,
- pojistná plnění vyplacená na základě uzavřené (bez ohledu na to, kdy) pojistné smlouvy a vzniklé pojistné události tomu, v jehož prospěch byla pojistná smlouva uzavřena, přičemž nárok na vyplacení pojistného plnění má pouze tato osoba a vyplacením se pojistné plnění stává součástí společného jmění manželů. Pokud se pojistná událost (např. v důsledku požáru, povodně, elektrického zkratu) stala na majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, pojistné plnění bude sloužit k odčinění vzniklých škod na majetku a vyplacené pojistné plnění nebude součástí společného jmění manželů.
- pojistné plnění vyplacené z důvodu poškození zdraví, vyjma bolestného a ztížení společenského uplatnění, neboť se jedná o nároky osobní,
- u přírůstků, výnosů a jiných užitků rozlišujeme, zdali se jedná o přírůstky neoddělitelné (např. nástavby, přístavby domu) a oddělitelné, které se oddělením stávají samostatnou věcí a jsou vlastnictvím vlastníka hlavní věci. Pokud byl jeden z manželů (ev. oba) z důvodu právního jednání oprávněn ponechat si užitky (např. oddělené plody), stávají se součástí společného jmění manželů.
- civilní užitky – úroky, nájemné (z pronájmu jednotky, domu, pozemku, nebytových prostor), podnájemné
- částky vyplacené z titulu náhrady škody (např. náhrada ztráty na výděлку z důvodu poškození zdraví, náhrada za léčebné náklady, ostatní náhrady škody

při poškození zdraví), s výjimkou náhrady za ztížení společenského uplatnění a bolestného (viz výše)

- náhrada věcné škody, je-li věc součástí společného jmění manželů,
- bezdůvodné obohacení, jestliže byl dotčen majetek spadající do společného jmění manželů,
- peníze (v hotovostní i bezhotovostní podobě) získané půjčkami (vč. kontokorentu, tj. úvěru do určité výše), a to i v případě, že byly nabyty jen jedním manželem. Pokud byla za získané finanční prostředky koupena věc, stává se tak součástí společného jmění manželů.
- splátky pohledávek manželů (patřících do společného jmění manželů) hrazené třetími osobami, přičemž splátky uhrazené v hotovosti se stávají okamžikem uhrazení součástí společného jmění manželů, splátky uhrazené v bezhotovostní formě jsou společným majetkem manželů a výběrem částky z účtu přechází do společného jmění manželů,
- výživné hrazené rozvedeným rodičem na dítě svěřené druhému z býv. manželů do péče (výchovy a výživy), jestliže druhý manžel uzavřel nové manželství,
- výběry z účtů, vkladních knížek (ev. jiných forem pro uložení peněžních prostředků), na nichž jsou uloženy finanční prostředky ze společného majetku, které se výběrem stávají součástí společného jmění manželů,¹⁴⁶
- náhrady finančních prostředků vynaložených z výlučného majetku jednoho z manželů do společného majetku¹⁴⁷, a to dle § 742 odst. 1 písm. c) a § 742 odst. 2 OZ, přičemž v § 742 odst. 2 OZ byla přijata nová právní úprava za účelem dosažení spravedlivého vypořádání společného jmění manželů, když do účinnosti OZ byla tato otázka řešena výlučně judikaturou, neboť v § 149 odst. 2 obč. zák. bylo stanoveno pouze právo manžela požadovat úhradu toho, co vynaložil ze svého majetku na společný majetek.¹⁴⁸

¹⁴⁶ *BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 78 - 85 s.

¹⁴⁷ *BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 84 s.

¹⁴⁸ *ELIÁŠ, K.* Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 389 s.

3.3.3 Zisk z výlučného majetku manžela

Do společného jmění manželů také patří zisk získaný z majetku výhradně náležejícího jednomu z manželů (§ 709 odst. 2 OZ). Přestože se toto ustanovení může jevit jako novinka, která znevýhodňuje majetného manžela oproti druhému z manželů, jenž nemusí mít ze svého výlučného majetku žádné příjmy (resp. zisky, neboť od příjmů musíme odečíst výdaje), soudní praxe zaujala shodný postoj již mnohem dříve, než bylo toto ustanovení začleněno do zákona.

Přestože občanský zákoník předtím výslovně neupravoval právní režim výnosů (užitků) výlučného majetku jednoho z manželů, právní praxe dovodila již v době platnosti zákona č. 295/1949 Sb., že užitky a výnosy výlučného majetku jednoho z manželů patří do majetkového společenství manželů, a nikoli do výlučného vlastnictví jen jednoho z nich. Ani v roce 1964 nebylo upraveno v zákoně, že užitky a přírůstky z výlučného majetku jednoho z manžela se stávají součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, přestože judikatura zůstala v tomto směru konstantní.¹⁴⁹

Důvodová zpráva k § 709 až 711 OZ v tomto směru pouze uvádí, že je *zisk* z výhradního majetku součástí společného jmění, jedná se tedy o *výnos*, od kterého je potřeba *odečíst náklady*.¹⁵⁰

Za dobu své praxe v advokátní kanceláři jsem se setkala s případem, kdy manžel, který již před uzavřením manželství měl několik nemovitostí ve svém výlučném vlastnictví a tyto nemovitosti pronajímal před manželstvím i v době manželství. Vzhledem k tomu, že neměl upraveny manželské majetkové poměry odchylně od zákona, byl proto zisk (výnosy snížené o náklady) nabytý za dobu trvání manželství součástí společného jmění manželů, přestože se jeho manželka na získání nemovitostí nijak nepodílela ani se do pronajímání nemovitostí ve výlučném vlastnictví manžela nijak nezapojovala. Pokud by si jako snoubenci před manželstvím či jako manželé v době manželství ujednali odlišný režim od zákonného, mohl by manžel zisky z pronájmu

¹⁴⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 36 s.

¹⁵⁰ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 311 s.

nemovitostí, které byly v jeho výlučném vlastnictví, shodným projevem vůle obou účastníků vyjmout ze společného jmění manželů.

A právě shodný projev vůle může být problém, neboť pokud si účastníci neujednají úpravu majetkových poměrů dle svých dispozic s dostatečným předstihem (tj. smlouvou o manželském majetkovém režimu uzavřenou ještě před vstupem do manželství), druhý z manželů, v jehož neprospěch by taková úprava majetkových poměrů měla být činěna, v drtivé většině případů nebude s úpravou během manželství souhlasit a smlouva, jakožto dvoustranné právní jednání, nemůže být proto uzavřena.

Je třeba zdůraznit, že zisky z majetku výhradně náležejícího jednomu z manželů jsou součástí společného jmění manželů, ovšem toto neplatí pro dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů v rozsahu převyšujícím zisk z tohoto majetku, neboť takové dluhy dle § 710 písm. a) OZ součástí společného jmění manželů nejsou (§ 710 písm. a) OZ).¹⁵¹

Jakkoli se může zdát právní úprava v tomto směru nevyvážená, judikatura a OZ hovoří jasně. Bez ohledu na to, zdali druhý z manželů se podílí a je nápomocen např. při pronajímání nemovitostí, a to ať finančně či svojí činností, zisk z výlučného majetku manžela patří do společného jmění manželů, pokud není mezi manžely stanoveno jinak. Naproti tomu dluhy z výlučného majetku manžela převyšující zisk součástí SJM nejsou. Je proto na snoubencích nebo manželech, aby si jako snoubenci formou „předmanželské“ smlouvy, nebo jako manželé smlouvou o manželském majetkovém režimu určili, zdali chtějí, aby zisky z výlučného majetku jednoho manžela byly součástí společného jmění manželů, nebo zda budou ze společného jmění vyjmuty.

Součástí společného jmění manželů jsou podle všeho i *úroky* z výlučných finančních prostředků jednoho z manželů získané za dobu před vznikem manželství nebo finanční prostředky vyňaté z režimu SJM (např. dary) nacházející se *na bankovním*

¹⁵¹ viz blíže kapitola 3.4.5

účtu (běžném, spořicí i termínovaném) manžela, pokud není mezi manžely upraveno jinak.¹⁵²

3.3.4 Podíl v obchodní společnosti nebo družstvu

Do společného jmění manželů patří také podíl jednoho z manželů v obchodní společnosti nebo v družstvu, pokud se společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva stal v době trvání manželství, vyjma případů, kdy by manžel podíl ve společnosti nebo družstvu nabyt způsobem zakládajícím jeho výlučné vlastnictví, stanovených v § 709 odst. 3 OZ.

Z rozsudku Nejvyššího soudu sp.zn. 22 Cdo 700/2004, ze dne 20.7.2004, vyplývá, že pokud některý z manželů nabyt za dobu trvání manželství podíl ve společnosti s ručením omezeným, přičemž k nabytí byly použity prostředky ze společného jmění manželů, stává se takto získaný majetek, tj. *hodnota podílu*, součástí společného jmění manželů. Z odůvodnění tohoto rozsudku vyplývá, že s obchodním podílem je spjata majetková hodnota (majetek). Proto se takto získaný majetek, resp. hodnota nabytého podílu, stává součástí společného jmění manželů. Neznamena to však, že by oba byli společníci, kteří by měli práva a povinnosti související s postavením společníka ve společnosti s ručením omezeným. Společníkem i nadále zůstává jen jeden z manželů, ovšem majetková hodnota obchodního podílu je sdílena oběma manžely a patří do společného jmění manželů.¹⁵³

Rozsudků obdobného znění, resp. stejného závěru, je celá řada (např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2875/2006,¹⁵⁴ rozsudek sp. zn. 22 Cdo 1781/2004,¹⁵⁵ či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 924/2008.¹⁵⁶ Z výše jmenovaných rozsudků bych upozornila zejména na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1781/2004, ze dne 30.5.2005, který učinil závěr, že nestačí přikázat jen hodnotu

¹⁵² *Společné jmění manželů, jeho rozsah a exekuce od 1. 1. 2014* [online]. [cit. 2016-06-27]

¹⁵³ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 700/2004* [online]. [cit. 2016-06-30]

¹⁵⁴ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2875/2006* [online]. [cit. 2016-06-30]

¹⁵⁵ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004* [online]. [cit. 2016-06-30]

¹⁵⁶ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 924/2008* [online]. [cit. 2016-06-30]

obchodního podílu, ale je zapotřebí přikázat obchodní podíl, a to podnikajícímu manželovi.¹⁵⁷

Výše uvedené pak specifikoval také rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 952/2007, ze dne 8.10.2008, ve kterém Nejvyšší soud ČR konstatoval, že cena obchodního podílu pro účely vypořádání společného jmění manželů musí být stanovena jako obvyklá cena obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, a nikoli jako cena vypořádacího podílu, neboť tyto ceny s ohledem na jejich rozdílné hodnoty nelze zaměňovat.¹⁵⁸

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že judikatura již před časem vyřešila otázku, zdali obchodní podíl, resp. jeho hodnota, spadá do společného jmění manželů, a to tak, že obchodní podíl je jeho součástí. Ustanovení § 709 odst. 3 OZ by se proto mohlo jevit jako nadbytečné, nicméně i důvodová zpráva k § 709 až 711 uvádí, že začlenění tohoto ustanovení bylo potřeba s ohledem na jeho význam.¹⁵⁹

S tímto závěrem souhlasím, neboť jestliže takto významné ustanovení není přímo v zákoně, přestože vyplývá z konstantní judikatury, nelze vždy spoléhat na to, že soud tzv. „zná právo“. Za dobu mé praxe v advokátní kanceláři jsem se v minulosti u jednoho okresního soudu setkala s tím, že soud měl o této skutečnosti, tj. že obchodní podíly nabyté jedním z manželů za dobu trvání manželství jsou součástí společného jmění manželů, určité pochybnosti a musely být předloženy rozhodnutí Nejvyššího soudu prokazující toto tvrzení. V současné době, kdy ustanovení § 709 odst. 3 OZ hovoří jasně, není pochyb o tom, že judikatura a zákonodárce (s ohledem na novou kodifikaci občanského práva) na tuto problematiku zastávají stejný názor.

¹⁵⁷ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004* [online]. [cit. 2016-06-30]

¹⁵⁸ *Cena obchodního podílu pro účely vypořádání SJM* [online]. [cit. 2016-06-31]

¹⁵⁹ *ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 311 s.

3.3.5 Nemovité věci

Pokud jde o nabytí nemovitostí do společného jmění manželů za dobu trvání manželství, platí, že k nabytí vlastnického práva k nemovitosti je vyžadován vklad do katastru nemovitostí, je-li věc v evidenci KN.

Rozhodným pro posouzení, zdali nemovitost je či není součástí společného jmění, je den, ke kterému se vážou *právní účinky vkladu*. Pokud tento den nastane po uzavření manželství, měla by být nemovitost součástí společného jmění manželů, pokud není prokázáno, že byly např. ke koupi nemovitosti užity výlučně finanční prostředky jednoho z manželů.¹⁶⁰

S postupem času může být obtížné prokázat, že se jednalo o výlučné prostředky jednoho manžela. Vezměme si případ z praxe. Manželé se po osmnácti letech manželství rozváděli a vedli spor o tom, zdali byl byt v činžovním domě v Praze 5 pořízený před sedmnácti lety z výlučných prostředků jednoho manžela nebo ze společného jmění manželů. Je jasné, že za jeden rok manželství byly ve společném jmění manželů určité finanční prostředky, které by však nestačily na nákup bytu. Manžel tvrdil, že byt byl pořízen z jeho výlučných finančních prostředků, celoživotních úspor, nicméně doklady prokazující toto tvrzení (např. výpisy z účtů apod.) nemohl z důvodu ztráty a velkého časového odstupu předložit. A pokud bylo pořízení nemovitosti i jen částečně hrazeno ze společných prostředků manželů (SJM), je třeba tuto skutečnost zohlednit při vypořádání společného jmění manželů.

Pokud oba manželé, ještě jako snoubenci, tj. před uzavřením manželství, společně koupili a zaplatili nemovitost, jde o podílové spoluvlastnictví.¹⁶¹

Jiná situace nastává v případě, kdy je návrh na vklad podán jedním z manželů, a to ještě před uzavřením manželství. Nemovitost spadá do výlučného vlastnictví

¹⁶⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 75 s.

¹⁶¹ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 67 s.

jednoho manžela, a to i přesto, že kupní cenu uhradili manželé za trvání manželství ze společného jmění manželů. Prostředky vynaložené ze SJM jsou vypořádány až při zániku manželství.¹⁶²

O tom, jak v některých případech bývá komplikované určit, kdo je vlastníkem zakoupené nemovitosti, svědčí i náleží Ústavního soudu sp. zn.: III.ÚS 317/2000 ze dne 7.12.2000. Stěžovatel podal ústavní stížnost z důvodu ochrany vlastnického práva proti pravomocnému rozsudku Městského soudu v Praze, dle kterého bylo při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů určeno, že nemovitost nabytá kupní smlouvou oběma manžely (jako kupujícími) do BSM se stává výlučným vlastnictvím bývalé manželky, neboť bylo prokázáno, že kupní cena byla výlučně uhrazena z daru poskytnutého bývalé manželce její matkou. Z tohoto důvodu bývalá manželka de facto nabytá nemovitost do svého výlučného vlastnictví, přestože na kupní smlouvě byli uvedeni oba tehdejší manželé jako kupující. Ústavní soud v tomto nálezu judikoval, že nelze zaměňovat vlastnické právo k nemovitosti jako práva věcného s obligačním vztahem k dohodnuté kupní ceně, když úhrada (způsob úhrady a finanční prostředky k tomu použité) nemá na existenci vlastnického práva vliv. Opačné rozhodnutí by bylo nepřiměřeným zásahem do smluvní volnosti mezi kupujícími (v tomto případě oběma manžely) a prodávajícím. Zároveň Ústavní soud konstatoval, že tento náleží nijak nebrání tomu, aby soud nemovitost přikázal jen jednomu z manželů po vypořádání majetkových vnosů.¹⁶³

Pokud bychom měli případ, že kupujícím v kupní smlouvě o převodu nemovitosti je jen jeden z manželů, přestože byla nemovitost pořízena za dobu trvání manželství a manželé nemají rozdělené či zúžené společné jmění manželů, bude sice pouze on zapsán v katastru nemovitostí, ale vlastníky nemovitosti budou de facto oba manželé, pokud není prokázáno, že nemovitost byla uhrazena z výlučných prostředků jednoho z nich.¹⁶⁴

¹⁶² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 75 s.

¹⁶³ Nález ÚS, III. ÚS 317/2000 [online]. [cit. 2016-07-02]

¹⁶⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 76 s.

Je třeba také zdůraznit, že je vyloučena možnost prodeje věci z výlučného majetku jednoho z manželů druhému z nich, pokud nemají upravený rozsah společného jmění manželů. V praxi by to znamenalo, že jeden z manželů by vystupoval zároveň jako prodávající (svého výlučného majetku) i kupující (majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů), což není možné.¹⁶⁵

Skutečnost, zda věc byla pořízena ze společných (smíšených) prostředků manželů nebo z výlučných prostředků jednoho z manželů, je významná pro určení, zdali věc je či není součástí společného jmění manželů. Problém nastává nejen v prokázání této skutečnosti, ale také při zjevném nepoměru ve výši příspěvků manželů do společných prostředků, neboť i přes nepoměr se věc může stát součástí společného jmění manželů.¹⁶⁶

3.3.6 Movité věci

Součástí společného jmění manželů jsou i věci movité pořízené za dobu trvání manželství jedním nebo oběma manžely.

Podle §133 odst. 1 obč. zák. docházelo při převodu nemovité věci na základě smlouvy k nabytí vlastnického práva převzetím věci (tradicí), nebylo-li stanoveno jinak.¹⁶⁷

Tradicí, tj. převzetí věci, mohla být uskutečněna hmotným odevzdáním věci, a to převzetím věci z ruky do ruky či distančním způsobem (např. odesláním zásilky na

¹⁶⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 77 s.

¹⁶⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 116 s.

¹⁶⁷ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 313 s.

poště). Pokud měl nabyvatel vlastnického práva movitou věc již u sebe, mluvíme o tzv. *traditio brevi manu*.¹⁶⁸

OZ v § 1099 až 1102 rozlišuje okamžik převodu vlastnického práva podle toho, zdali je movitá věc určena jednotlivě, podle druhu a zdali je movitá věc zapsaná ve veřejném seznamu (§ 1099 až § 1102 OZ).

U movitých věcí, které jsou určeny jednotlivě, dochází k převodu vlastnického práva již okamžikem účinnosti smlouvy, není-li ujednáno mezi účastníky smlouvy ujednáno či zákonem stanoveno jinak. To znamená, že již není vyžadováno převzetí věci (*modus nabytí vlastnického práva k movité věci*). Pro movité věci určené podle druhu platí, že vlastnické právo může být nabyto nejdříve okamžikem, kdy je možné věc dostatečně určit (odlišit) od jiných věcí stejného druhu. Při převodu vlastnického práva k movité věci, která je zapsána ve veřejném seznamu, se věc do vlastnictví osoby nabývá zápisem do tohoto seznamu.¹⁶⁹

Na skutečnosti, že movitá věc je součástí společného jmění manželů, nemá vliv ani to, pokud se manželé rozešli a žijí odděleně, pokud neučiní potřebné právní kroky k tomu, aby tomu tak nebylo. Po dobu, kdy právně trvá manželství a existuje společné jmění manželů (v neupravené podobě), tak i v případě koupě auta jedním z manželů bude tento automobil součástí společného jmění.¹⁷⁰

3.3.7 Dluhy

Obč. zák. stanovil v ustanovení § 144 vyvratitelnou domněnku, že majetek, který byl nabyt za trvání manželství, a závazky vzniklé za dobu trvání manželství tvoří společné jmění manželů, pokud se neprokáže opak (§ 144 obč. zák.).

¹⁶⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 74 s.

¹⁶⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 313 s.

¹⁷⁰ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 64 s.

OZ k tomuto ustanovení nemá žádný ekvivalent.¹⁷¹

Obecně můžeme dluhy vzniklé za dobu trvání manželství rozdělit do dvou skupin, a to dluhy vzniklé jednomu z manželů a dluhy společné oběma manželům.¹⁷²

Dluhy převzaté za dobu trvání manželství jsou součástí společného jmění manželů, vyjma dluhů týkajících se majetku ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, a vyjma dluhů převzatých jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, přičemž se nejednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (§ 709 odst. 3 OZ).

Převzatými dluhy nejsou myšleny dluhy uložené orgánem veřejné moci jednomu z manželů nebo dluhy vzniklé z protiprávního jednání některého z manželů, neboť tyto dluhy součástí společného jmění manželů nejsou.¹⁷³

Jestliže dluh převzali oba manželé či jeden z manželů se souhlasem druhého, odpovídají za dluhy oba manželé *solidárně*.¹⁷⁴

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí č.j. R 24/2008 uvedl, že pokud je právní jednání a z toho vyplývající dluh, jenž je součástí společného jmění manželů, sjednán jedním manželem, musí věřitel v nalézacím řízení vymáhat splnění dluhu pouze po tomto manželovi (tedy podat žalobu, kde žalovaným bude jen jeden z manželů) a nikoli po druhém z manželů, byť v rámci výkonu rozhodnutí nebo exekuce může dojít k uspokojení dluhu povinného (manžela) postižením SJM.¹⁷⁵

Demonstrativním případem je rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 373/2007 ze dne 31.3.2009, ve kterém nejvyšší soud konstatoval, že jestliže smlouvu

¹⁷¹ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 385 s.

¹⁷² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 91 s.

¹⁷³ *Společné jmění manželů, jeho rozsah a exekuce od 1. 1. 2014* [online]. [cit. 2016-07-05]

¹⁷⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 91 s.

¹⁷⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 92 s.

o půjčce uzavřel jeden manžel jako dlužník (bez potřeby odsouhlasení druhým z manželů), je *oprávněn i zavázán* z tohoto právního jednání *on sám*, a to bez ohledu na skutečnost, zdali se takto získané finanční prostředky staly součástí SJM či byly spotřebovány na nákup věci, která se stala součástí SJM. K tomuto lze přihlédnout pouze při vypořádání společného jmění manželů (dříve bezpodílového spoluvlastnictví), kdy má manžel na vypořádání vnosu nárok.¹⁷⁶

Pokud mluvíme o dlužích *převzatých* za dobu trvání manželství, které jsou součástí SJM vyjma dvou případů upravených v §710 písm. a) a b) OZ (viz kapitola 3.4.5), je zřejmé, že se jedná pouze o dluhy, které mohou být převzaty, tj. pouze dluhy soukromoprávní povahy a dluhy z řádného obligačního titulu.¹⁷⁷

3.4 Věci vyňaté ze společného jmění manželů

Dle § 709 odst. 1 písm. a) až e) OZ součástí společného jmění manželů není to, co slouží *osobní potřebě* manžela, co bylo nabyto *darem, děděním* či *odkazem* jedním z manželů a dárce při darování nebo zůstavitel neprojevil jiný úmysl, dále co nabyl manžel jako náhradu nemajetkové újmy způsobené na jeho přirozených právech, co nabyl manžel právním jednáním týkajícím se jeho výlučného vlastnictví a co nabyl manžel jako náhradu za ztrátu, zničení či poškození jeho výlučného majetku.

Manželé mohou stanoveným způsobem upravit obsah společného jmění odlišně od zákona. Mohou např. SJM rozšířit o majetek, který by jinak nebyl součástí společného jmění manželů, přičemž limity možného rozšíření prakticky nelze stanovit.

Pokud si manželé neujednají jiný manželský majetkový režim, a to jako snoubenci či jako manželé, podléhá jejich společné jmění zákonnému režimu (§ 716 odst. 1 OZ).

¹⁷⁶ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 33 Cdo 373/2007* [online]. [cit. 2016-07-10]

¹⁷⁷ *ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 311 - 312 s.

3.4.1 Věci sloužící osobní potřebě

Do společného jmění manželů nepatří věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů (§ 709 odst. 1 písm. a) OZ). Porovnáme-li toto ustanovení s § 143 odst. 1 písm. a) zákona č. 91/1998 Sb., zjistíme, že se v tomto směru právní úprava nezměnila ani po účinnosti OZ.¹⁷⁸ Jako příklad věci sloužící osobní potřebě můžeme jmenovat např. oděvy (vyjma ošacení mimořádné hodnoty, tj. např. norkový kožich – viz níže).

Věci sloužící osobní potřebě jednomu z manželů mohou být pořízeny ze společných prostředků.¹⁷⁹ Pokud je taková věc pořízena z prostředků společného jmění manželů, judikatura dovodila, že hodnota věci má být nahrazena pouze v případě, že se jedná o věc mimořádné hodnoty.¹⁸⁰ Při posouzení, co je mimořádná hodnota, musí být zohledněny majetkové poměry každé rodiny individuálně. Pro někoho může být mimořádná hodnota v řádech tisíců korun, pro jiného bude mimořádná hodnota v řádech desítek či stovek tisíc korun. Pod pojmem věci mimořádné hodnoty sloužící osobní potřebě jednoho z manželů si můžeme představit například luxusní hodinky nebo norkový kožich. S ohledem na nutnost individuálního posouzení poměrů rodiny však nelze uvedené příklady paušalizovat (zevšeobecňovat).

3.4.2 Dar, dědění či odkaz ve prospěch jednoho z manželů

Věci získané ve prospěch jednoho manžela dědictvím, a to ať už dědictvím ze zákona či ze závěti, nepatří do společného jmění manželů.¹⁸¹

Obč. zák. v ustanovení §143 odst. 1 pouze obecně konstatoval, že společné jmění manželů netvoří majetek získaný dědictvím nebo darem.¹⁸² Z toho je patrné, že

¹⁷⁸ srovnej s § 143 odst. 1 písm. a) zákona č. 91/1998 Sb.

¹⁷⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 77 s.

¹⁸⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 103 s.

¹⁸¹ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 68 s.

¹⁸² BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 382 s.

zůstavitelovi nebyla dána možnost, aby jeho dědictví, ať už celé či jeho část, se stala součástí společného jmění. Pokud zůstavitel například v závěti vyslovil vůli v tom smyslu, že dědici mají být oba manželé, nepřešlo dědictví do společného jmění manželů, nýbrž se stalo podílovým spoluvlastnictvím obou manželů.¹⁸³

Podle tehdejší právní úpravy bylo možné darování mezi manžely, ale pouze pokud předmět daru netvořil součást společného jmění. V případě, že je manžel vlastníkem s vlastnickým právem k *celé* věci, přičemž toto jeho právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého z manželů, nemůže manžel darovat, ani jiným způsobem převést své vlastnické právo na druhého z manželů.¹⁸⁴

Naproti tomu OZ v tomto směru specifikoval, že dar, dědictví či odkaz ve prospěch jednoho z manželů není součástí společného jmění, pokud zůstavitel neprojevil úmysl, aby se dědictví či odkaz stal součástí společného jmění manželů nebo pokud tento úmysl neprojevil dárce při darování.¹⁸⁵ Ze zákonodárcova specifikování podmínek, kdy se může dar, dědictví nebo odkaz stát součástí společného jmění, lze dovést, že nyní již lze platně stanovit, aby se například dědictví stalo součástí společného jmění manželů a nebylo v podílovém spoluvlastnictví, pokud zůstavitel tento úmysl ve své závěti projeví.

Pokud jde o *běžné* dary, které si manželé dávají v průběhu společného života v manželství, jako např. k narozeninám, svátkům, Vánocům, výročí apod., rozlišujeme, zdali jde o dary svou hodnotou přiměřené majetkovým poměrům, nebo o dary mimořádné hodnoty. K nákupu darů přiměřené majetkové hodnoty nemusí mít manžel souhlas druhého z manželů, přestože je dar uhrazen ze společných prostředků manželů. Pokud je předmětem daru věc, jenž může být svou povahou součástí

¹⁸³ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 68 s.

¹⁸⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 78 s.

¹⁸⁵ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 382 s.

společného jmění manželů, nemění se její status věci spadající do společného jmění manželů ani „darováním“ mezi manžely.¹⁸⁶

Darování mezi manžely je možné v případě, že předmět daru není součástí společného jmění manželů.¹⁸⁷

V praxi, zejména pokud jde o dlouholetá manželství, bývá často obtížné prokázat, že pokud jeden z manželů nabyl děděním (či darem) finanční prostředky v určité výši, existují stále tyto finanční prostředky v určité formě – ať už na bankovním účtu manžela, v cenných papírech nebo byly použity na nákup movitých věcí či nemovitostí, a tento majetek má být proto vyloučen ze společného jmění.

V advokátní kanceláři jsme řešili problém klienta, který se po dvaceti letech manželství rozváděl se svojí ženou. Jeho rodiče mu darovali nemovitost, kterou za dobu trvání manželství prodal. Za utržené peníze nakoupil za nějakou dobu jinou nemovitost a v katastru nemovitostí byl zapsán jako výlučný vlastník pouze on. Právní zástupce jeho bývalé manželky však během soudního řízení o vypořádání SJM namítal, že nemovitost byla koupena za dobu trvání manželství a že patří do SJM bez ohledu na zápis v katastru nemovitostí. Argument, že k nákupu nemovitostí byly použity finanční prostředky získané prodejem nemovitosti – daru od jeho rodičů, odmítl s tím, že tyto finanční prostředky byly použity a spotřebovány za dobu manželství.

Obecně bývá problematické prokázat „cestování“ finančních prostředků, které jsou vyňaty z režimu společného jmění manželů (dar, odkaz, dědění jednoho z manželů), jestliže manžel tyto finanční prostředky částečně či zcela investoval či za ně kupoval movité či nemovité věci. Zvláště s delším časovým odstupem chybí potřebné doklady (výpisy z účtu, listiny apod.) prokazující tok a použití výlučných finančních prostředků jednoho z manželů.

V této situaci lze doporučit finanční prostředky takto získané pokud možno nedělit či po jejich užití (např. investování do cenných papírů, uložení na termínovaný

¹⁸⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 80 s.

¹⁸⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 78 s.

účet, nákup nemovitosti) uschovat dokumenty prokazující původ finančních prostředků k tomu použitých. Je také účelné si vyžádat od druhého manžela písemné prohlášení, že finanční prostředky použité například k nákupu nemovitosti byly výlučnými finančními prostředky prvního z manželů a že z tohoto důvodu si na majetek druhý z manželů nečiní žádné nároky.

3.4.3 Náhrada nemajetkové újmy způsobené na přirozených právech manžela

Finanční náhrada nemajetkové újmy způsobené na přirozených právech některého z manželů se nestává součástí společného jmění manželů, a to s ohledem na skutečnost, že je neoddělitelně spjata s osobou manžela – poškozeným.¹⁸⁸

Mezi přirozená práva řadíme právo na ochranu života a zdraví, svobody, důstojnosti, cti i soukromí (§ 3 odst. 2 a) OZ).

Dle § 2956 OZ je škůdce v důsledku vzniklé újmy povinen jí způsobenou újmu odčinit a zároveň nahradit škodu i nemajetkovou újmu včetně způsobených duševních útrap (§ 2956 OZ).

Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení je upravena speciálně v § 2958 an. OZ. Při ublížení na zdraví je stanoveno, že škůdce odčiní újmu peněžitou náhradou, která plně vyváží vytrpěné bolesti, a další nemajetkové újmy. Škůdce nahradí i ztížení společenského uplatnění poškozeného, jestliže v důsledku poškození zdraví vznikla poškozenému překážka lepší budoucnosti (§ 2958 OZ).

Pokud jde o náhrady při usmrcení nebo zvláště těžkém ublížení na zdraví, škůdce odčiní osobám uvedeným v § 2959 OZ, tj. manželu, dítěti, rodiči, či jiné osobě blízké (tj. mj. sourozenec, registrovaný partner či jiná osoba, pokud by újmu, kterou utrpěl poškozený, důvodně pocítovala jako újmu vlastní (§ 22 OZ)) duševní útrapy peněžitou náhradou, jejíž výše má plně vyvážit způsobené utrpení (§ 2959 OZ).

¹⁸⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 109 s.

V obou případech, tj. při ublížení na zdraví (včetně zvláště závažného ublížení na zdraví) či při usmrcení se výše náhrad stanoví podle zásad slušnosti, pokud výši náhrad nelze takto určit (§ 2958 až § 2959 OZ).

Obecně lze říci, že „zásady slušnosti“ jsou pojmem neurčitým, který by měl zohlednit závažnost způsobené újmy na zdraví, možnost úplného vyléčení poškozeného či míru zavinění škůdce. Za účinnosti předchozího obč. zák. byla výše náhrad za bolest a ztížení společenského uplatnění určována podle vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 440/2001 Sb. Za škodu usmrcením náleželo pozůstalým dle § 444 odst. 3 obč. zák. jednorázové odškodnění v maximální stanovené výši - např. v případě usmrcení manželovi poškozeného náleželo odškodnění ve výši 240.000,-- Kč (§ 444 odst. 3 obč. zák.). Je zřejmé, že tabulková výše náhrad nezohledňovala řadu faktorů, např. příjmy a majetkové poměry škůdce nebo případ, kdy poškození zdraví má pro poškozeného, který je např. vrcholovým sportovcem, za následek konec jeho sportovní kariéry, i když ho poškození zdraví nemusí natolik limitovat v běžném životě.

V závěrečných ustanoveních OZ, konkrétně v § 3080 OZ, bod 237. je stanoveno, že se účinností tohoto zákona, tj. 1. ledna 2014, zrušuje vyhláška č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (§ 3080 OZ).

Vzhledem k tomu, že cílem § 2958 OZ je plně odčinit nemajetkovou újmu na zdraví či případně výši náhrady určit podle zásad slušnosti, a to bez jakýchkoli podmínek či kritérií daných zákonem, na základě kterých by soud určil její výši, vypracoval Nejvyšší soud ČR spolu se Společností medicínského práva, pojistiteli a dalších odborníků Metodiku pro odškodňování nemajetkových újem podle ustanovení § 2958 OZ. Je třeba zdůraznit, že tato Metodika není pro soudy závazná, má sloužit pouze jako pomůcka pro určení výše nemajetkové újmy podle zásad slušnosti. V soudnictví je však hojně využívána.¹⁸⁹

¹⁸⁹ *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)* [online]. [cit. 2016-07-23]

Myšlenka spravedlivé náhrady za nemajetkovou újmu na zdraví, jejíž výše by měla být přiměřená vzhledem k okolnostem daného případu, se objevila již před účinností OZ. Ústavní soud již v roce 2005 ve svém nálezu ze dne 29.9.2005 sp. zn. III ÚS 350/03 konstatoval, že při stanovení výše náhrady musí být uplatňován princip proporcionality (přiměřenosti) mezi výší přiznané náhrady a újmou na zdraví, a to bez ohledu na výši odškodnění stanovenou v tehdy platné vyhlášce č. 440/2001 Sb.¹⁹⁰ Tedy, že ani vyhláška č. 440/2001 Sb. nemůže být používána automaticky a paušálně, nýbrž že mají být zohledňovány okolnosti každého případu a případy mají být rozhodovány individuálně. Z tohoto pohledu lze učinit závěr, že záměr zákonodárce o určování výše náhrady podle zásad slušnosti a absence určení výše náhrad právním předpisem (zákonem či podzákonným právním předpisem) vytváří tlak na soudy, aby o každém případě náhrady újmy na zdraví rozhodovaly individuálně.

3.4.4 Nabytí právním jednáním týkajícím se výlučného vlastnictví manžela

Věci nabyté právním jednáním manžela týkajícího se jeho výlučného vlastnictví nejsou součástí společného jmění manželů. Od tohoto je potřeba odlišit zisk z výlučného majetku jednoho z manželů,¹⁹¹ který je součástí společného jmění.

Riziko ztráty, zničení či poškození svého výlučného majetku nese vlastník (manžel) sám.

Lze se domnívat, že ustanovení § 709 odst. 1 písm. d) OZ je ekvivalentem k ustanovení §143 odst. 1 obč. zák., který stanovil, že majetek nabytý jedním z manželů za majetek nacházející se ve výlučném vlastnictví manžela není součástí společného jmění manželů, resp. je ze společného jmění manželů vyloučeno.¹⁹²

Nejedná se o nabytí majetku nového či rozmnožení stávajícího, jde o změnu předmětu výlučného vlastnictví, které je stále ve výlučném vlastnictví manžela. Může jít

¹⁹⁰ Nález ÚS, III. ÚS 350/03 [online]. [cit. 2016-07-24]

¹⁹¹ viz předchozí kapitola

¹⁹² BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 382 s.

např. o směnu či prodej majetku, bez ohledu na to, zdali manžel nezískal plnou náhradu hodnoty věci či naopak získal hodnotu vyšší oproti hodnotě majetku původního.¹⁹³

V běžných případech - např. při prodeji bytové jednotky nacházející se ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů budou takto získané finanční prostředky stále výlučným vlastnictvím tohoto manžela. Pokud by tyto finanční prostředky následně použil na koupi jiné bytové jednotky, bude se i tato jednotka nacházet v jeho výlučném vlastnictví, jestliže na její koupi byly použity výlučně prostředky tohoto manžela.¹⁹⁴

3.4.5 Dluhy týkající se výhradního majetku manžela a dluhy převzaté jedním z manželů bez souhlasu druhého

V předchozí kapitole jsem vymezila, že užitky či výnosy z majetku patřícího výlučně jednomu z manželů jsou součástí společného jmění manželů. K tomu je zapotřebí uvést, že tato situace neplatí pro dluhy týkající se majetku nacházejícího se ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů, které součástí společného jmění manželů nejsou (§ 710 písm. a) OZ).

Tato zjevná nevyváženost a nerovnoprávnost postavení manželů je dle mého názoru neopodstatněná. Jestliže přijmeme závěry judikatury a nyní i znění zákona § 709 odst. 2 OZ, že součástí společného jmění manželů je i zisk plynoucí z majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů (§ 709 odst. 2 OZ), pak neshledávám důvod pro to, že by tato teze neměla být aplikována i pro dluhy (závazky) plynoucí z tohoto majetku.

V praxi totiž často dochází k absurdním situacím, kdy manžel pronajímající např. bytový dům za rok utrží zisk z vybraného nájemného v řádu desítek či stovek tisíc korun českých, které jsou součástí společného jmění manželů. Ale v případě, kdy manželovi vznikne např. z důvodu nutných nákladů na údržbu domu a oprav (např.

¹⁹³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 108 s.

¹⁹⁴ Společné jmění manželů, jeho rozsah a exekuce od 1. 1. 2014 [online]. [cit. 2016-07-28]

oprava střechy, fasády, rozvodů topení apod.) dluh, není tento dluh součástí společného jmění manželů. Může se proto stát, že i když manžel měl pravidelný zisk z pronájmu po několik let v řádu stovek tisíc korun, které se staly součástí SJM, pokud mu vznikne dluh, musí ho uhradit sám a nemůže bez dalšího na úhradu tohoto dluhu použít ani finanční prostředky získané z pronájmu z uplynulých let, které se staly v minulosti součástí společného jmění manželů, jestliže byly spotřebovány či proinvestovány v rámci SJM. Pokud spotřebovány nebyly, mohou být použity pouze do takové výše, aby výnosy ponížené o náklady dosahovaly nulovou částku (tj. do výše, kdy zisk z předchozího období bude vyčerpán na nulu).

Tuto právní konstrukci považuji za poněkud nespravedlivou, zvláště když vezmeme v úvahu, že jestliže např. pronajímáme nemovitosti, je třeba nejen vybírat nájemné, ale také investovat do nemovitostí, které vyžadují často značné náklady na údržbu a opravy. Současná právní úprava také nezohledňuje možnost, že se zisk získaný z výlučného majetku jednoho z manželů, jenž je součástí společného jmění manželů, může spotřebovat a následně by se pak ani tato částka nemohla použít na dluhy související s tímto výlučným majetkem manžela. Právní úprava nepočítá se zřízením fondu údržby a oprav nebo rezervního fondu, jako tomu bývá při správě a údržbě bytových jednotek vlastněných více vlastníky, kam by se ukládala alespoň část zisku z výlučné nemovitosti manžela pro možné budoucí použití na opravy a údržby nemovitosti. Je proto na manželech, aby si sami upravili majetkový režim smlouvou o manželském majetkovém režimu, pokud jde o vyloučení zisků z výlučného majetku manžela ze SJM.

Někdo může namítat, že součástí společného jmění manželů se v tomto případě stane jen zisk, tedy výnosy ponížené o náklady. To by však znamenalo, že manžel může do oprav a údržby nemovitostí investovat jen postupně a omezenou částku tak, aby měl nulový zisk a žádný dluh, jestliže jeho ostatní výlučný majetek nepostačuje k úhradě případného dluhu. Každý vlastník nemovitosti však bude oprávněně oponovat, že zejména v případě havárie či oprav, i pokud jde o ty rozsáhlé a finančně nákladné, není zpravidla možné je odkládat nebo provádět jen v omezené míře, neboť by mohlo dojít k rozsáhlým škodám. V konečném důsledku by se mohlo stát, že se nemovitost stane neobyvatelnou a bez vynaložení značných nákladů žádný zisk ani v budoucnu nepřinese.

OZ výslovně nestanoví, za jaké období by se měl zisk počítat. Lze pouze logickým úsudkem dovodit, že předmětným obdobím se rozumí doba, po kterou měl jeden z manželů věc ve svém výlučném vlastnictví a zároveň doba, po kterou trvalo manželství a která končila převzetím dluhu.

V praxi by se mohlo stát, že manžel, který je výlučným vlastníkem bytové jednotky a tuto jednotku pronajímá, by mohl za dobu manželství například uzavřít úvěrovou smlouvu na rekonstrukci této bytové jednotky ve výši 500.000,-- Kč, přičemž zisk za předmětné období za pronájem bytové jednotky činí částku ve výši 200.000,-- Kč. To by znamenalo, že dluh 200.000,-- Kč, jehož výše odpovídá zisku z výlučného majetku manžela, je dluhem společným, tj. nachází se ve společném jmění manželů, naproti tomu zbývající dluh ve výši 300.000,-- Kč by měl být výlučným dluhem manžela, který výlučně vlastní bytovou jednotku.¹⁹⁵

Lze shrnout, že součástí společného jmění manželů nejsou dluhy týkající se majetku náležejícího výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu převyšujícím zisk z tohoto majetku (§ 710 písm. a) OZ).

Součástí společného jmění manželů nejsou ani dluhy převzaté jen jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, jestliže se nejednalo o *obstarání běžných či každodenních záležitostí (potřeb) rodiny* (§ 710 písm. b) OZ). Běžnou potřebou rodiny můžeme rozumět např. užívání bytu rodinou za účelem bydlení.¹⁹⁶

Dle důvodové zprávy k OZ, konkrétně k § 710 OZ, je při posuzování, zdali se jednalo o běžnou či každodenní záležitost rodiny, potřeba zohlednit, jestli se jedná o potřeby rodinné domácnosti z hlediska kvalitativního i kvantitativního, tj. i kvantitativně malých dluhů.¹⁹⁷

¹⁹⁵ *Společné jmění manželů, jeho rozsah a exekuce od 1. 1. 2014* [online]. [cit. 2016-07-28]

¹⁹⁶ *Společné jmění manželů, jeho rozsah a exekuce od 1. 1. 2014* [online]. [cit. 2016-07-28]

¹⁹⁷ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 312 s.

V případě, že je nakoupena věc, která tvoří součást společného jmění manželů, přičemž věc byla pořízena za prostředky získané z částky dluhu, který není součástí společného jmění manželů, má manžel právo na vypořádání při zániku SJM. V tomto ohledu Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 2335/2005 ze dne 25.5.2006 konstatoval, že pokud byla do společného jmění manželů zakoupena věc, na jejíž nákup byly použity peníze představující dluh jednoho z manželů, který není součástí společného jmění manželů a ze kterého je zavázán (povinen uhradit) pouze tento manžel, má manžel po zániku společného jmění manželů nárok na vypořádání jeho „*vnosu z odděleného majetku na majetek společný*“.¹⁹⁸

3.4.6 Věci získané protiprávním způsobem

Pro úplnost uvádím, že součástí společného jmění se nestává majetek získaný protiprávním způsobem (např. krádeží nebo podvodem) a majetek, jenž je výnosem z trestné činnosti, tedy ani věci získané trestným činem či jako odměna za trestný čin.¹⁹⁹

3.5 Správa SJM v zákonném režimu

V rámci společného jmění manželů platí, že práva i povinnosti spojená se SJM či jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně (§ 713 odst. 2 OZ); a z právních jednání, která se týkají SJM, jsou zavázáni a oprávněni manželé společně a nerozdílně (§ 713 odst. 3 OZ). Při porovnání předchozí a nynější právní úpravy dojdeme k závěru, že se správa společného jmění manželů v zákonném režimu nijak neodchýlila od předchozí úpravy, kdy zejména v § 145 odst. 3 obč. zák. bylo stanoveno, že závazky tvořící SJM plní oba manželé společně a nerozdílně a v § 145 odst. 4 obč. zák., že z právních úkonů (nyní právních jednání) týkajících se SJM jsou oprávněni i povinni manželé společně a nerozdílně.²⁰⁰

¹⁹⁸ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005* [online]. [cit. 2016-08-01]

¹⁹⁹ *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 72 s.

²⁰⁰ *BĚLOHLÁVEK, A. J.* Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 386 s.

Správu majetku můžeme obecně rozdělit do dvou kategorií, tj. kategorii správy výlučného majetku manžela a správu společného jmění manželů. Manžel, který výlučně vlastní majetek, vykonává správu svého majetku samostatně.²⁰¹

Pokud jde o správu společného jmění manželů, v ustanovení §713 odst. 1 OZ je uvedeno, že oba manželé či dle dohody jeden z manželů užívají, požívají (berou plody a užitky), udržují součásti společného jmění manželů, hospodaří, nakládají s nimi a spravují je (§ 713 odst. 1 OZ). Z toho vyplývá, že manžel nemůže zasahovat do výkonu správy druhého manžela, aniž by k tomu nebyl manželem zmocněn a může ho zastupovat v případech, kdy jde o *běžné záležitosti*.²⁰²

Obecně lze říci, že obvyklé záležitosti jsou především takové záležitosti, jejichž vykonání nebude vyvolávat odpor nebo nesouhlas ostatních spoluvlastníků, neboť neohrožují jejich práva a jedná se o záležitosti očekávané (např. zajištění nutných oprav - vody, plynu apod., pravidelné platby poplatků, výběr nájemného, příjem zásilek, úhrada rekreačního pobytu rodiny atd.). V rámci hospodaření s majetkem půjde o záležitosti obvyklé, běžné, pravidelně se opakující v režimu obvyklého hospodaření.²⁰³

Občanský zákoník ani důvodová zpráva nekonkretizují, co je myšleno pod pojmem běžné záležitosti. Je však zřejmé, že při posuzování musí být přístupováno k jednotlivým záležitostem individuálně. Zmínku o běžných záležitostech nalezneme v ustanovení § 694 odst. 1 OZ týkajícího se právních jednání při obstarávání běžných záležitostí rodiny. Zde je stanoveno, že tato právní jednání učiněná jedním manželem opravňují a zavazují oba manžele společně a nerozdílně (§ 694 odst. 1 OZ). Naproti tomu v ostatních záležitostech je potřeba souhlasu druhého manžela k právnímu jednání proto, aby takové právní jednání manžela zavazovalo a opravňovalo oba manžele společně a nerozdílně (§ 694 odst. 2 OZ). Příkladem ostatních záležitostí je např.

²⁰¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 111-112 s.

²⁰² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 111 s.

²⁰³ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 107-108 s.

obstarání investic do domu, který je součástí SJM, jestliže nejde o pravidelnou či běžnou údržbu domu nebo dále např. prodej, koupě, výměna věci značné hodnoty, která je součástí SJM.²⁰⁴ O nikoliv běžnou (obvyklou) záležitost jde i v případě půjčky na výstavbu domu či koupě nemovitosti, automobilu či jiných movitých věcí vyšší hodnoty.²⁰⁵

Správu společného majetku manželů dělíme na *správu obvyklou*, kterou vykonává každý manžel a *správu ostatní – v ostatních záležitostech*, k níž je třeba souhlasu obou manželů.²⁰⁶

Z ustanovení § 714 odst. 1 OZ vyplývá, že v záležitostech nad rámec běžné správy musí právně jednat manželé buď společně, nebo jeden se souhlasem druhého manžela. Pokud druhý z manželů odmítá bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem obou manželů, rodiny či rodinné domácnosti souhlas udělit nebo pokud není schopen projevit svou vůli, může druhý z manželů požádat soud, aby souhlas manžela nahradil (§ 714 odst. 1 OZ). V tomto ustanovení je patrný záměr zákonodárce vyžadovat manželskou shodu a jejich společné jednání ohledně hospodaření se společným jměním manželů přesahující rámec běžných záležitostí. V praxi bude souhlas ve většině případů udělován neformálně, stejně jako dohoda bývá uzavírána mezi manžely v rámci jejich běžných denních rozhovorů a výměn názorů, tedy nemusí být nutně v písemné podobě.²⁰⁷

Z hlediska pozdějšího prokazování, zdali a v jakém znění dohoda mezi manžely existovala či byl souhlas jedním z manželů dán, je bezpochyby vhodnější formalizovat toto právní jednání a zachytit ho v písemné podobě, nejlépe s úředně ověřenými podpisy.

V případě problémů a neshod mezi manžely a neudělení souhlasu manžela v ostatních (neběžných) záležitostech, má druhý manžel právo obrátit se na soud, aby

²⁰⁴ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 107 s.

²⁰⁵ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 115 s.

²⁰⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 121 s.

²⁰⁷ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 100 s.

jeho souhlas nahradil (§ 714 odst. 1 OZ). Přestože v ustanoveních obč. zák. nebylo právo manžela obrátit se na soud výslovně zakotveno, bylo toto jeho oprávnění dovozeno, což je patrné např. z usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2263/2004 Sb. ze dne 28.7.2005 či z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1374/2005 ze dne 30.8.2006.²⁰⁸

V souvislosti s právem manželů udržovat a spravovat majetek nacházející se ve společném jmění, mají manželé právo domáhat se ochrany vlastnictví k věci, která je společným jměním manželů, před neoprávněnými zásahy třetích osob. Toto právo může být uplatněno oběma manžely společně nebo každým samostatně bez nutnosti souhlasu druhého z manželů. K podání žaloby není třeba, aby byla podána oběma manžely jako žalobci společně. Žalobu může podat jeden z manželů, a to i přes explicitní nesouhlas druhého manžela či vzetí zpět jeho dřívějšího souhlasu, neboť podáním žaloby neomezuje práva druhého manžela, pouze hájí jejich společný majetek vůči zásahům třetích osob.²⁰⁹

3.5.1 Správa společných finančních prostředků na účtu

K založení účtu u některé z bankovních institucí nepotřebuje manžel souhlas druhého manžela. Pro banky, které často nezkoumají osobní poměry zakladatele účtu, je směrodatné, kdo je zakladatelem účtu, tedy oprávněným k hotovostním výběrům, bezhotovostním převodům finančních prostředků či ke zrušení účtu. Skutečnost, zdali finanční prostředky nacházející se na bankovním účtu jsou či nejsou součástí společného jmění manželů, banka neposuzuje. Neznamena to však, že by finanční prostředky musely být výlučným vlastnictvím majitele účtu. Manžel (majitel účtu) je oprávněn ke správě peněžních prostředků na účtu, i pokud jde o majetek, který je oběma manželům společný.²¹⁰

Majitel účtu však může na základě tzv. dispozičního oprávnění umožnit i jiné osobě, aby s účtem nakládala (vybírala finanční prostředky, prováděla bezhotovostní

²⁰⁸ *Společné jmění manželů* [online]. [cit. 2016-07-14]

²⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. Občanský zákoník: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2014, 201 s.

²¹⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 130 - 131 s.

transakce, zjišťovala stav bankovního účtu či si nechala vyhotovit výpisy z účtu na pobočce), přičemž tato osoba není oprávněna účet zrušit.

Pokud by měli oba manželé vykonávat správu finančních prostředků na bankovním účtu společně, znamenalo by to zřídit si nerozdělený účet, kde majiteli budou oba manželé společně, a pouze oba společně by prováděli veškeré peněžní operace, což je komplikované a nepraktické. Proto se tento způsob správy společných finančních prostředků na bankovním účtu příliš nepoužívá, přestože by tímto byli manželé vzájemně chráněni před zneužitím.²¹¹

3.5.2 Užití SJM k podnikání

Za podnikatele je považován ten, kdo „*samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisků.*“ (§ 420 odst. 1 OZ)

Pokud jde o užití majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů k podnikání jednoho z manželů, došlo k prohloubení a zvýšení právní ochrany nepodnikajícího manžela.²¹²

Tuto zvýšenou právní ochranu zdůvodňuje skutečnost, že podnikání manžela s sebou přináší ohrožení zájmů a práv druhého z manželů, a to s ohledem na možná rizika plynoucí z podnikání.²¹³

Při užití části SJM k podnikání je důležité určit, zdali majetková hodnota, tj. část společného jmění manželů, která má být použita k podnikání, přesahuje *míru přiměřenou majetkovým poměrům* obou manželů (§ 715 odst. 1 OZ). Opět není specifikována výše majetkové hodnoty, neboť je třeba mít na paměti, že míra přiměřená majetkovým poměrům může pro některé manžele představovat částku v řádech tisíců

²¹¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 131 - 132 s.

²¹² ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 313 s.

²¹³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 143 s.

korun, pro jiné se může jednat o částky značně vyšší. V žádném případě nepůjde o majetek bagatelní hodnoty, např. nákup sady jehel a nití za účelem založení krejčovského salónu, jak uvádí důvodová zpráva k §715 OZ.²¹⁴

V případě, že by byla tato míra překročena, je potřeba si při prvním použití majetku, který je součástí SJM, vyžádat souhlas druhého (nepodnikajícího) manžela. Pokud není souhlas udělen, může se opomenutý manžel dovolávat neplatnosti takového právního jednání u soudu (§ 715 odst. 1 OZ).

Podobně je tomu i v případě užití součástí SJM k nabytí obchodního či družstevního podílu (založením, přistoupením či úplatným nabytím), nebo pokud vzniká v důsledku nabytí podílu (obchodního či družstevního) ručení za dluhy družstva nebo společnosti (typicky tomu bývá u veřejné obchodní společnosti), jestliže část SJM takto použitá přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům.²¹⁵

3.6 Zánik SJM

Dle ustanovení § 754 OZ manželství zaniká jen z důvodů, které stanoví zákon (§ 754 OZ). Manželství může zaniknout smrtí, prohlášením manžela za mrtvého nebo rozvodem.

U rozvodu je rozhodným dnem zániku manželství den nabytí právní moci rozsudku o rozvodu, kdy také zaniká SJM.²¹⁶

Pokud manželství zaniklo z důvodu smrti manžela nebo z důvodu, že byl jeden z manželů prohlášen za mrtvého, dochází k vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení (§ 764 až § 765 OZ).

Jestliže je manželství prohlášeno za neplatné, zaniká dosud trvajícím SJM, a to ode dne, kdy bylo manželství prohlášeno za neplatné.²¹⁷ Manželství je soudem prohlášeno za neplatné tehdy, jestliže uzavření manželství bránila zákonná překážka (§ 680 OZ).

²¹⁴ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 313 s.

²¹⁵ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 313 - 314 s.

²¹⁶ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 135 s.

²¹⁷ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 136 s.

Pokud však manželství nevzniklo (jednalo se o tzv. zdánlivé manželství - § 677 an. OZ), nevzniklo ani společné jmění manželů.²¹⁸

3.7 Vypořádání SJM

K vypořádání společného jmění manželů dochází za situace, jestliže je společné jmění zrušeno, zanikne, anebo je zúžen jeho rozsah. V takovém případě musí dojít k likvidaci dosud společných práv a povinností, tj. k vypořádání (§ 736 OZ).

Porovnáme-li předchozí právní úpravu se současnou, lze učinit závěr, že se ve věci vypořádání společného jmění manželů příliš nezměnilo. Došlo de facto k přepisu stávající právní úpravy doplněné o ustanovení § 742 odst. 2 OZ týkající se spravedlivého vypořádání SJM, jestliže se hodnota majetku sníží či zvýší, které bylo dříve dovozeno judikaturou.²¹⁹

K vypořádání společného jmění manželů dochází třemi způsoby:

- 1) dohodou mezi manžely o vypořádání SJM, (§ 739 OZ)
- 2) soudním rozhodnutím, které je vydáno na návrh některého z manželů (§ 740 OZ), nebo
- 3) zákonnou domněnkou (§ 741 OZ).

V úvahu přichází i kombinace těchto způsobů, např. za situace, kdy se manželé písemně dohodnou na vypořádání části SJM a o zbytku rozhodne na návrh některého z manželů soud nebo je na tuto zbylou část SJM použita zákonná domněnka.²²⁰

²¹⁸ BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 136 s.

²¹⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 389 s.

²²⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 201 s.

3.7.1 Dohoda manželů o vypořádání SJM

Optimálním řešením vypořádání společného jmění manželů je z důvodu rychlosti a autonomie vůle uzavření dohody o vypořádání s právními účinky ke dni, kdy došlo k zúžení, zrušení či zániku SJM; v případě dohody týkající se věci zapisované do veřejného seznamu, s účinky ke dni zápisu do tohoto veřejného seznamu (§ 738 OZ). Účinnost dohody se bude vždy vztahovat ke dni (a to i zpětně), kdy „*nastal právní důvod vypořádání*“, vyjma věci zapsaných ve veřejném seznamu.²²¹

Dohodu o vypořádání společného jmění mohou manželé uzavřít za dobu trvání manželství nebo po zániku manželství, nikoli však před jeho vznikem. Může být uzavřena i po smrti některého z manželů dle § 162 odst. 1 ZŘS mezi pozůstalým manželem a dědici.

Manželé si mohou v dohodě vypořádat majetek nacházející se ve společném jmění s ohledem na jejich osobní zájmy, potřeby, preference a vazby.²²² V souladu se zásadou smluvní svobody a autonomie vůle si manželé mohou určit i rozdílné (nerovné) podíly vypořádaného majetku připadajícího manželům. Některý z manželů nemusí při vypořádání SJM získat nic, jak konstatoval Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku sp. zn. 22 Cdo 726/99, za předpokladu, že takovou jednostranně výhodnou dohodou není spáchán trestný čin poškozování věřitele.²²³

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 3. června 2009, sp. zn. 28 Cdo 2716/2008 judikoval možnost manželů upravit si právní vztahy odchylně od zákona a dle svých dispozic si určit obsah dohody o vypořádání, a to s ohledem na zásadu autonomie vůle účastníků (manželů) jakožto jednu ze základních zásad soukromého práva.²²⁴

U dohody o vypořádání SJM není na závalu, týká-li se jen určité části majetkových práv a povinností mezi manžely (§ 738 odst. 2 OZ). Jak výše uvedeno, společné jmění manželů může být vypořádáno i kombinací dohody o vypořádání části

²²¹ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 389 s.

²²² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 202 s.

²²³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 209 - 210 s.

²²⁴ Rozhodnutí NS, sp. zn. 28 Cdo 2716/2008 [online]. [cit. 2016-08-03]

SJM a zákonné domněnky či rozhodnutí soudu o zbytku společného jmění neupraveného dohodou mezi manžely, což bylo potvrzeno i rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1283/2003, ze dne 9. září 2003.²²⁵

Co se týče obsahu dohody o vypořádání SJM, zákon nestanoví její náležitosti, musí být pouze dodrženo ustanovení § 737 odst. 1 OZ, tzn., že vypořádáním nesmí být dotčena práva třetích osob. Pokud by se tak stalo, má třetí osoba právo domáhat se, aby soud určil neúčinnost vypořádání vůči její osobě (§ 737 odst. 1 OZ). Nejedná se o ochranu třetích osob pouze v rámci dohody o vypořádání, ale ve všech případech vypořádání SJM, které zaniklo, bylo zrušeno či zúženo.²²⁶

V ustanovení § 737 odst. 2 OZ je dále stanoveno, že vypořádání dluhů nemá účinky vůči třetím osobám, pouze mezi manžely (§ 737 odst. 2 OZ). Věřitelé jsou chráněni z toho důvodu, že v okamžiku, kdy vstupují do právního vztahu s oběma manžely, spoléhají se, že pohledávka bude uhrazena ze společného majetku manželů s ohledem na jejich solidární odpovědnost. Pokud by si manželé v rámci vypořádání SJM mohli určit, kdo z nich je a není nadále dlužníkem, došlo by tímto jednostranně k zásahu do práv třetích osob (v tomto případě věřitelů) a porušení zásady ochrany práv třetích osob.²²⁷

Na rozdíl od předchozí právní úpravy došlo k liberalizaci formy dohody o vypořádání SJM, kdy tato dohoda nemusí být nadále obligatorně (povinně) písemná pod sankcí absolutní neplatnosti.²²⁸

Dohoda o vypořádání SJM musí být písemná pouze ve dvou případech, tj. 1) jestliže byla uzavřena za dobu trvání manželství či 2) jestliže předmětem vypořádání je

²²⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 204 s.

²²⁶ BĚLOHLÁVEK, A. J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 390 s.

²²⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 208 s.

²²⁸ DAVID, J. a TULÁČEK J. Vzory podání a smluv s vysvětlivkami: podle občanského zákoníku, zákona o obchodních korporacích, katastrálního zákona, občanského soudního řádu, zákona o zvláštních řízeních soudních a exekučního řádu, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, 152 s.

věc, u které se vyžaduje písemná forma v případě převodu vlastnictví, tj. např. nemovitost (§ 739 odst. 1 OZ). Pokud písemná forma vyžadována není, je manžel povinen na požádání doručit druhému manželovi potvrzení prokazující, jakým způsobem se manželé vypořádali (§ 739 odst. 2 OZ).

Zákon, stejně jako předchozí právní úprava, neposkytuje případnému „slabšímu“ manželovi žádnou zvláštní ochranu.²²⁹

V praxi jsem se setkala s tím, že manžel bez předchozí konzultace s advokátem podepsal dohodu o vypořádání SJM, dle svých slov pod nátlakem ze strany druhého manžela, a později namítal neplatnost takové dohody.

Prokazování, že skutečně došlo k nátlaku a následné nemožnosti vyjádřit svobodnou vůli manžela při podpisu takové dohody, je ovšem velmi složité. Při společných jednáních manželů zpravidla není přítomna žádná třetí osoba, která by později mohla být předvolána jako svědek prokazující nátlak či donucení manžela k podpisu dohody. Nátlak navíc často nebývá ve formě fyzického násilí, které se dá prokázat lékařskými zprávami či výpověďmi rodinných příslušníků a přátel, nýbrž jako psychický tlak na manžela týkající se zejména budoucích úprav poměrů k dětem, jejich výchovy a výživy.

S ohledem na možnost ústní dohody vyjma případů stanovených zákonem (§ 739 odst. 1 OZ), vzniká riziko pozdějších sporů o obsahu ústní dohody o vypořádání SJM.

Domnívám se, že pro eliminaci těchto případů je vhodné vždy trvat na písemné formě dohody o vypořádání SJM, což eliminuje případné pozdější spory týkající se obsahu dohody či vůle stran. V praxi je běžně vyhotovována dohoda o vypořádání SJM v písemné podobě s úředně ověřenými podpisy manželů, aby nebyly pochyby o obsahu dohody a pravosti podpisů. Domnívám se, že právě úředně ověřené podpisy na dohodě o vypořádání SJM poskytují určitou ochranu potencionálně „slabšímu“ z manželů, byť podpisy mohou být ověřeny i na kterékoli pobočce České pošty, a.s. – Czechpointu za poplatek ve výši 30 Kč.

Pokud bychom ochranu „slabšího“ manžela chtěli maximalizovat zpřísněním podmínek (formy) pro uzavření dohody o vypořádání SJM, přicházela by v úvahu forma

²²⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 206 s.

notářského zápisu dohody o vypořádání SJM. Požadavek notářského zápisu by však byl nepřiměřeně finančně zatěžující, zejména pokud manželé mají k vypořádání majetek nízké hodnoty.

Nejzásadnější význam má dohoda o vypořádání SJM pro rozvod manželství *bez zjišťování příčin rozvratu* manželství, jak je stanoveno v § 757 odst. 1 OZ. K tomu aby soud nezjišťoval příčiny rozvratu manželství v řízení o rozvodu manželství, musí být splněny zákonem stanovené podmínky. Těmito podmínkami jsou, že se druhý manžel připojí k návrhu na rozvod manželství a soud dospěje k závěru, že jejich shodná tvrzení jsou pravdivá a dále jestliže: 1) ke dni zahájení řízení manželství trvalo alespoň rok a současně spolu manželé více než šest měsíců nežijí; 2) manželé – rodiče – se dohodli na úpravě poměrů k nezletilým dětem, jejichž dohodu soud schválil; 3) dohodli se na úpravě majetkových poměrů, bydlení a výživného pro dobu po rozvodu (§ 757 odst. 1 OZ).

Dohody, tj. i dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o úpravě práv a povinností společného bydlení a o vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu manželství, musí být v písemné formě s úředně ověřenými podpisy (§ 757 odst. 2 OZ).

3.7.1.1 Nástin dohody o vypořádání SJM v praxi

V této dohodě o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o úpravě práv a povinností společného bydlení a o vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu manželství nejprve manželé (event. bývalí manželé) jako účastníci této dohody prohlásí, kdy a kde jejich manželství bylo uzavřeno (příp. že rozsudkem příslušného soudu včetně čísla jednacího a dne nabytí právní moci bylo jejich manželství rozvedeno).

Následně jsou vypořádány vzájemné majetkové vztahy manželů (býv. manželů) dle požadavků a dispozic účastníků dohody, tj. určí se, které z věcí, které patřily do jejich společného jmění, se stanou výlučným vlastnictvím jednoho či druhého manžela. Z důvodu procesní opatrnosti a pro případ, že by některá z věcí byla opomenuta a chyběla v seznamu věcí, se obvykle stanoví, že věci a jiné majetkové hodnoty neuvedené v předchozích člancích této dohody, které ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství účastníků náležely do jejich společného jmění, se stávají

vylučným vlastnictvím toho z účastníků, který je měl ke dni podpisu této dohody u sebe v držbě.

Vzhledem k častým případům, kdy si manželé za dobu trvání manželství vzali úvěr (zejména hypotéku na nemovitost), je možné v rámci dohody o vypořádání SJM určit i to, kdo z manželů na sebe výlučně přebírá veškeré povinnosti vyplývající z úvěrové smlouvy uzavřené manžely, zejména úhradu všech zbývajících splátek úvěru. V případě úvěru poskytnutého bankou či jakýmkoli jiným věřitelem má s ohledem na ochranu práv třetích osob a s ohledem na ustanovení § 737 odst. 2 OZ vypořádání dluhů právní účinky jen mezi manžely (viz výše), a proto je potřeba přiložit jako přílohu a nedílnou součástí této dohody i souhlas věřitele s převzetím dluhu jedním z manželů. Pokud by věřitel s převzetím dluhu jedním z manželů nesouhlasil, byli by manželé i nadále zavázáni společně a nerozdílně, tj. solidárně (§ 713 odst. 3 OZ).

V neposlední řadě si účastníci mohou v dohodě sjednat, zdali si budou hradit vzájemně výživné a pokud ano, v jaké výši a jak dlouho nebo si mohou jinak upravit vyživovací povinnosti souhlasným projevem vůle. Často manželé (býv. manželé) shodně prohlásí, že se dohodli na tom, že si nebudou vzájemně hradit žádné výživné. Pokud by v dohodě takové ustanovení chybělo, může se později některý z manželů domáhat soudní cestou úhrady výživného bývalého manžela.

V závěrečných ustanoveních této dohody se stanoví, kdy nabývá dohoda platnosti a účinnosti, což bývá dnem podpisu účastníky (býv. manžely) či ke dni právní moci rozsudku soudu o rozvodu manželství v závislosti na tom, zdali již manželství účastníků bylo rozvedeno či nikoli. Následuje obvykle také prohlášení účastníků o tom, že touto dohodou došlo mezi účastníky k úplnému vypořádání jejich majetkových vztahů plynoucích z jejich společného jmění manželů a vztahů týkajících se společného bydlení a vzájemné vyživovací povinnosti, že jsou účastníci dohody zcela vyrovnáni a nemají vůči sobě v budoucnu žádné nároky z titulu zaniklého společného jmění a společného bydlení. Toto ustanovení dohody vyjadřuje vůli účastníků upravit poměry nikoli prozatímně, ale definitivně tak, aby žádný z účastníků později nevznášel vůči druhému dodatečné nároky týkající se společného jmění, společného bydlení či výživného bývalého manžela. Závěrem obvykle nechybí ustanovení o tom, kolik vyhotovení má dohoda (obvykle obdrží každá ze stran po jednom paré a jedno vyhotovení bývá určeno pro potřeby soudu) a prohlášení účastníků o tom, že tuto dohodu uzavřeli nikoliv v tísní či za nápadně nevýhodných podmínek, že je výrazem jejich skutečné a svobodné vůle,

že si dohodu pečlivě přečetli a že s jejím obsahem souhlasí, což potvrzují svými vlastnoručními podpisy.²³⁰

Pokud by se některý z účastníků dohody o vypořádání domníval, že dohoda o vypořádání SJM je neplatná, může se obrátit na soud s žalobou (návrhem) ve věci neplatnosti dohody a návrhem na vypořádání SJM. Soud posoudí otázku platnosti dohody jako otázku předběžnou, jejíž zodpovězení bude nezbytné pro pozdější soudní rozhodnutí.²³¹

Tyto žaloby bývají ojedinělé a šance na jejich úspěch jsou nízké. Nelze však zcela možnost úspěchu takové žaloby vyloučit, zejména pokud by žalobce prokázal nátlak a donucení ze strany druhého manžela k podpisu dohody o vypořádání SJM,²³² jak jsem na praktickém příkladu rozebrala v kapitole 3.7.1.

Vzhledem k tomu, že se jedná o dohodu manželů, tj. dvoustranné právní jednání uzavřené na základě konsensu stran, je nutný souhlas obou manželů se zněním dohody o vypořádání SJM. Této dohody však s ohledem na neshody manželů a nesouhlas s vypořádáním majetku SJM určitým způsobem nelze v mnoha případech dosáhnout, proto se přistupuje k druhému způsobu vypořádání SJM, a to vypořádání soudním rozhodnutím na návrh některého z manželů.

3.7.2 Soudní rozhodnutí o vypořádání SJM

Pokud se manželé na vypořádání společného jmění manželů nedohodnou, může některý z manželů podat k soudu návrh na vypořádání SJM.

Soud je vázán žalobou (návrhem), pokud jde o položky, které mají být mezi manžely vypořádány. Pokud je nějaký majetek ze společného jmění manželů opomenut

²³⁰ Dle vzorů Dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o úpravě práv a povinností společného bydlení a o výživovací povinnosti pro dobu po rozvodu manželství poskytnutých JUDr. Ing. Zlatuší Němečkovou, advokátkou se sídlem Brandlova 1558/5, 149 00.

²³¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 218 s.

²³² BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 136 s.

a jeho vypořádání není navrženo, po uplynutí třech let po zániku, zrušení či zúžení společného jmění nastupuje zákonná domněnka o vypořádání SJM dle § 741 OZ.²³³

Vzhledem k tomu, že pro vypořádání společného jmění manželů se umožňuje kombinace několika způsobů vypořádání (viz kapitola 3.7), je na účastnících řízení, aby si vymezili majetek, který má být soudním rozhodnutím vypořádán, přičemž ostatní majetek může být vypořádán dohodou mezi manžely (býv. manžely) či zákonnou domněnkou.

3.7.2.1 Podmínky pro soudní vypořádání SJM, náležitosti návrhu a rozhodnutí

Za účelem vypořádání společného jmění manželů soudní cestou musí být podána žaloba, tj. návrh některého z manželů či býv. manželů, případně správce konkurzní podstaty nebo dědiců, jestliže některý z manželů (i bývalých) zemřel a společné jmění zaniklo z jiného důvodu než smrtí manžela.

Žaloba musí obsahovat označení soudu, který bude věc řešit a přesné označení účastníků, mezi kterými je spor veden. Žaloba by měla obsahovat seznam věcí patřících do SJM a vylíčení rozhodných skutečností, aby soud posoudil, které věci náležející do SJM existovaly v době zániku SJM a mají být soudním rozhodnutím vypořádány. Výčet těchto věcí spolu s jejich finančním oceněním musí být doplněn o návrh způsobu, jakým mají být věci vypořádány.²³⁴

Ten, kdo tvrdí, že je určitá věc součástí společného jmění, musí prokázat, že tato věc byla nabyta za dobu trvání manželství, tj. má břemeno důkazní. Naproti tomu ten, kdo tvrdí, že některá věc není součástí SJM přestože byla nabyta za dobu trvání manželství, musí prokázat, že se jedná o věc vyloučenou ze SJM.²³⁵

Oceňování nemovitých ale i movitých věcí se provádí znaleckým posudkem zpracovaným soudním znalcem z oboru, který doloží žalobce, nebo ho nechá soud

²³³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 213 s.

²³⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 215 s.

²³⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 217 s.

zpracovat jím ustanoveným soudním znalcem. Zejména je tomu tak v případě, pokud mezi účastníky panují neshody ohledně výše hodnoty oceněného nemovitého majetku. Účastníci se také mohou na ceně shodnout v rámci svých shodných tvrzení, což bývá v praxi využíváno zejména v případech, kdy movitý majetek v rámci vypořádání SJM dosahuje nízké hodnoty a vypracování znaleckého posudku na věci obvyklé hodnoty by bylo pro účastníky finančně zatěžující nebo by cena posudku přesáhla hodnotu věci.²³⁶

Občasné tendence účastníků, kdy se snaží určit vyšší cenu u věci, které by měly v rámci vypořádání SJM připadnout druhému z nich a naopak snížit cenu věci, které si chtějí ponechat, aby tak v celkovém objemu věci získali více, bývají řešeny zpracováním odborných posudků znalci, kteří určí obvyklou hodnotu věci.²³⁷

Při vypořádání SJM soudním rozhodnutím se stejně jako u dohody o vypořádání SJM vypořádávají také pohledávky a dluhy tvořící součást SJM. Společné dluhy a pohledávky je potřeba dostatečně identifikovat, tj. uvést jména a adresy dlužníků či věřitelů, výši a splatnost dluhu nebo pohledávky.²³⁸

Jak navrhovatel, tak odpůrce (oba účastníci mají postavení navrhovatele i odpůrce – iudicium duplex) mají právo označovat majetek, který má být soudním rozhodnutím vypořádán. Soud není vázán návrhy účastníků a může proto vypořádat společné jmění manželů i jiným způsobem, než jaký navrhuje jeden či druhý účastník.²³⁹ Soud je však vázán rozsahem majetku, který má být vypořádán a nezjišťuje, zdali se jedná o celou masu SJM či některá její část v seznamu chybí.²⁴⁰

²³⁶ DAVID, J. a TULÁČEK J. Vzory podání a smluv s vysvětlivkami: podle občanského zákoníku, zákona o obchodních korporacích, katastrálního zákona, občanského soudního řádu, zákona o zvláštních řízeních soudních a exekučního řádu, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, 154 s.

²³⁷ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 155 s.

²³⁸ BIČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 157 s.

²³⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 216 s.

²⁴⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 214 s.

Po podání žaloby na vypořádání SJM jednou osobou (bývalým účastníkem SJM), nelze již žalobu v téže věci podat s ohledem na překážku litispendence. Zároveň ale není možné vzít žalobu zpět, aniž by s tím souhlasili oba účastníci, čímž je chráněn druhý z účastníků před případným zpětvzetím žaloby o vypořádání SJM těsně před uplynutím tříleté lhůty tak, aby byla použita zákonná domněnka, jak vymezil Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení sp. zn. 22 Cdo 233/1999.²⁴¹ Druhý z manželů má možnost podat k již zahájenému řízení ohledně vypořádání SJM svůj protinávrh.

Ve výroku rozsudku soud určí, jaké z věcí, které byly součástí společného jmění manželů, případnou navrhovateli a odpůrci do jejich výlučného vlastnictví, přičemž věci musí být dostatečně popsány a identifikovány, aby nemohlo dojít k jejich záměně za jiné. Pokud osoba danou věc nemá v držbě, uloží soud povinnost druhé straně tuto věc vydat, a to obvykle ve lhůtě do tří dnů od právní moci rozsudku.

V odůvodnění rozsudku soud vymezí, z jakých skutkových tvrzení a důkazů při svém rozhodnutí vycházel, zdůvodní rozdělení majetku spadajícího do SJM mezi účastníky i přihlédne i k případným náhradám manžela toho, co z jeho výlučného majetku vynaložil na majetek společný (§ 742 odst. 1 písm. c) OZ).

3.7.2.2 Pravidla pro vypořádání SJM

Pravidla pro vypořádání SJM tak, aby majetek byl mezi manžely (býv. manžely) vypořádan spravedlivě, jsou upraveny v § 742 odst. 1 písm. a) až f) OZ, který pravidla vymezuje tímto způsobem:

- a) podíly manželů jsou stejné,
- b) každý z manželů musí nahradit hodnotu toho, co bylo vynaloženo ze SJM na jeho výhradní majetek,
- c) každý z manželů může žádat, aby mu druhý z manželů v rámci vypořádání SJM nahradil to, co vynaložil ze svého výhradního majetku do SJM,
- d) při vypořádání se přihlédne také k potřebám nezaopatřených dětí,
- e) přihlédne se i k tomu, jak se manželé starali o rodinu, jak pečovali o děti, o rodinnou domácnost,

²⁴¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 216 - 217 s.

- f) soud přihlédne i k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o udržení a nabytí majetkových hodnot SJM (§ 742 odst. 1 písm. a) až f) OZ).

Přestože jsou tato pravidla shodná s pravidly stanovenými dřívějším občanským zákoníkem (obč. zák.) a jedná se de facto o přepis tehdejší právní úpravy, v rozhodování soudů po účinnosti OZ lze cítit určitý posun, pokud jde o vypořádací podíly stanovené soudem při vypořádání SJM. Soudy většinou upřednostňují stejné podíly, tj. ve výši 50% každému z manželů, a to bez podrobnějšího zhodnocení a přihlédnutí k dalším skutečnostem důležitým pro rozhodování, zejména pokud jde o péči o domácnost a děti, o zásluhu manžela na nabytí a udržení majetku tvořícího součást SJM a o potřeby nezaopatřených dětí. Jedná se spíše o zkušenost z praxe advokáta, toto není podloženo žádnými celostátními statistikami, neboť takové neexistují. Je otázkou, do jaké míry je rozhodování soudů určující stejné podíly oběma stranám vyhovující.

V ustanovení § 742 odst. 2 OZ je nyní nově upravena otázka týkající se zvýšení či snížení hodnoty majetku, která byla dříve řešena judikaturou.²⁴²

3.7.2.3 Nerovnost podílů

Dle pravidel pro vypořádání SJM soudem stanovených v ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) až f) OZ mohou být podíly manželů stejné nebo může dojít k tzv. disparitě, tj. nerovnosti podílů.

Nerovnost podílů může být navržena některým z účastníků řízení, jsou-li k tomu dány předpoklady upravené v § 742 odst. 1 písm. b) až f) OZ, nebo o ní soud rozhodne z vlastní iniciativy na základě tvrzení a provedení dokazování v řízení.

V konkrétních případech, kdy je disparita podílů opodstatněná, naráží na občasnou neochotu nižších soudů odchýlit se od vypořádání SJM rovným dílem mezi manžely, přičemž rozhodnutí soudu o nerovnosti podílů musí být náležitě odůvodněno.²⁴³

²⁴² ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 324 s.

²⁴³ K disparitě podílů při vypořádání společného jmění manželů soudem [online]. [cit. 2016-08-17]

Jsou-li příčinou rozpadu manželství osobní důvody, např. nevěra některého z manželů, nevyplývá z toho nutnost stanovení nerovných podílů. Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku sp. zn. 22 Cdo 3110/2010, ze dne 22. 8. 2011 (obdobně jako v rozsudcích NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2921/2005, ze dne 19. března 2007 a rozsudku sp. zn. 22 Cdo 1112/2006, ze dne 23. května 2007), konstatoval, že skutečnost, která vedla k rozvodu manželů, není významná pro stanovení vypořádacího podílu, vyjma případů, kdy měla přímý dopad na hospodaření se společným majetkem manželů či péči o rodinu.²⁴⁴

Příkladem takové skutečnosti, jež má přímý dopad na hospodaření s majetkem manželů je zejména nadměrné požívání alkoholických nápojů manžela (alkoholismus), gamblerství či požívání návykových látek. Nejvyšší soud ČR v této souvislosti judikoval v rozsudku sp. zn. 22 Cdo 3637/2010, ze dne 5. 3. 2012, že jednání, které negativně ovlivňuje soužití manželů, může být důvodem k disparitě podílů pouze tehdy, pokud má *významný* dopad na hospodaření s majetkem manželů či s péčí o rodinu.²⁴⁵

Obecně platí, že soud má posuzovat každý případ individuálně, důkladně zvážit zjištěné okolnosti (zdali jsou dány důvody pro nerovnost podílů či nikoli) a nečinit obecné závěry bez přihlídnutí ke všem skutečnostem.

3.7.2.4 Možné problémy při vypořádání SJM soudním rozhodnutím

Pokud manželé (bývalí manželé) neuzavřou dohodu o vypořádání SJM a na návrh některého z manželů rozhoduje o vypořádání SJM soud, je třeba brát v úvahu, že soudní řízení může trvat (i s odvolacím řízením) několik let, v závislosti na komplikovanosti případu – zejména rozsahu vypořádaného majetku a rozsahu dokazování.

Manželé často rozporují skutečnost, že nějaký majetek nabytý za dobu trvání manželství, je součástí společného jmění manželů, když tvrdí, že byl pořízen z jejich výlučného majetku a tudíž má být vyjmut z režimu SJM. Dokázat, že se např. skutečně jednalo o výlučné finanční prostředky jednoho manžela použité ke koupi společného

²⁴⁴ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 3110/2010* [online]. [cit. 2016-08-17]

²⁴⁵ *Rozhodnutí NS, 22 sp. zn. Cdo 3637/2010* [online]. [cit. 2016-08-17]

bytu, bývá zvláště v případě dlouhotrvajících manželství značně problematické, často se to s odstupem dlouhého času nedá prokázat vůbec.

Zvláště v poslední době se vyskytují stále častěji případy, kdy manžel podávající návrh na vypořádání SJM nemá znalosti o majetku a příjmech druhého manžela. Přestože je v ustanovení § 688 OZ stanoveno, že má manžel *právo na sdělení údajů o příjmech a jmění* druhého manžela, stejně jako o stávajících i uvažovaných pracovních činnostech, v zákoně není stanovena žádná sankce, pokud manžel tyto údaje nesdělí, a proto se stává stále častěji, že manžel nezná aktiva či pasiva druhého manžela. Je otázkou, zdali takovéto de facto nevymahatelné zákonné ustanovení, u kterého není zakotvena sankce, má vůbec smysl. Na druhou stranu stanovit vhodnou a přiměřenou sankci za zamlčení těchto údajů je problematické. Lze si jen těžko představit, že by sankce měla být citelnější. Pokud bychom jako formu mírnější sankce stanovili např. finanční postih, nepřispěl by k harmonickému fungování manželství, navíc jeho použití by nebylo možné s ohledem na společné jmění manželů. V současné době proto ustanovení § 688 OZ působí spíše jako morální apel na manžele, aby si údaje o příjmech a stavu jmění navzájem sdělovali.

Při vypořádání SJM je situace, kdy manžel nezná výši příjmů ani stav jmění druhého manžela, komplikovanější v tom smyslu, že manžel musí aktivně zjišťovat majetek druhého manžela, pokud jeho rozsah druhý manžel dobrovolně nepřizná. Na návrh manžela může soud obeslat veškeré bankovní instituce se žádostí o sdělení stavu bankovních účtů (běžných, termínovaných, spořicíh), které má druhý z manželů u bankovních institucí zřízeny. Z veřejných seznamů – z katastru nemovitostí, obchodního rejstříku či z centrální evidence motorových vozidel soud zjistí případný další majetek druhého manžela. Pokud je pravděpodobné, že druhý manžel vlastní a obchoduje s cennými papíry (na burze apod.), je třeba prověřit i tuto možnost v Centrálním depozitáři cenných papírů. V konečném důsledku však tato neznalost jmění a výši příjmů manželů navzájem protahuje dobu trvání soudního řízení o vypořádání SJM.

Stále častější jsou i případy, kdy jeden z manželů tzv. „odkloní“ (skryje) majetek, který je součástí společného jmění manželů před tím, než dojde k rozvodu manželství.

Vzhledem k tomu, že se společné jmění manželů vypořádává ke dni zániku manželství a soudní řízení o rozvodu manželství může trvat několik měsíců až let (zvláště, jsou-li v manželství nezletilé děti, o jejichž svěřeni do péče/výchovy a stanovení výše výživného rozhoduje soud před rozvodem manželství), má jeden z manželů poměrně dost času „odklonit“ určitý majetek, zejména finanční prostředky nebo movitý majetek tak, že finanční prostředky převede na účet některého z rodinných příslušníků, nejčastěji na rodiče, aby nebyly zahrnuty při vypořádání do společného jmění manželů. Skutečnost, že takové případy nejsou ojedinělé, dokazují i čas od času objevující se případy v médiích, kdy například některý z politiků či známých osobností „odkloní“ určitou část majetku před rozvodem manželství, aby nebyla zohledněna při určování vypořádacích podílů soudem.

3.7.3 Vypořádání SJM zákonnou domněnkou

Zákonná domněnka upravena v § 741 OZ nastoupí tehdy, jestliže nedošlo k vypořádání SJM do tří let od zrušení, zúžení či zániku společného jmění dohodou nebo do této lhůty nebyl podán k soudu návrh na vypořádání SJM (§ 741 OZ).

Zákonná nevyvratitelná domněnka obdobného znění byla do tehdejšího občanského zákoníku zařazena poprvé novelou provedenou zákonem č. 131/1982 Sb.²⁴⁶

V případě zákonné domněnky platí, že se manželé (býv. manželé) vypořádali tak, že se hmotné movité věci stanou vlastnictvím toho, kdo je výlučně užívá jako vlastník pro svou potřebu, potřebu své rodiny či rodinné domácnosti (§ 741 písm. a) OZ). Pokud jde o ostatní hmotné movité a nemovité věci, ty budou v podílovém spoluvlastnictví obou manželů (býv. manželů), přičemž oba mají stejné podíly (§ 741 písm. b) OZ). Ostatní majetková práva, dluhy a pohledávky náleží oběma společně a jejich podíly jsou stejné (§ 741 písm. c) OZ).

²⁴⁶ BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 151 s.

Po uplynutí tříleté lhůty již není možné domáhat se vypořádání SJM soudní cestou či dohodou. Pokud by přesto vznikly spory mezi bývalými manžely o vlastnictví některé z věcí, mohou se obrátit na soud určovací žalobou, případně vindikační žalobou.²⁴⁷

3.7.4 Vypořádání investic

Za dobu trvání manželství bývá běžné, že některý z manželů investuje svůj výlučný majetek do společného jmění manželů nebo je vnos ze společného jmění použit na výlučný majetek některého z manželů. Jedná se například o případy, kdy jeden z manželů za své výlučné finanční prostředky zrekonstruuje byt nacházející se v SJM či si manželé vezmou úvěr na opravy či rekonstrukci nemovitosti, která je výlučným vlastnictvím jednoho z manželů.

Je zřejmé, že tyto investice (vnosy) mají být mezi manžely v případě zániku (ev. zrušení či zúžení) společného jmění vypořádány. Na druhou stranu některé okolnosti zohledňovány nejsou, což se může ve svém důsledku jevit jako nespravedlivé.

JUDr. Jakub Kavalír, soudce Okresního soudu v Hradci Králové ve svém článku pojednávajícím o některých zásadách pro vypořádání SJM popisuje případ, kdy si každý z pozdějších manželů ještě před uzavřením manželství pořídí na úvěr (hypotéku) jeden byt. Oba splácí úvěry na svůj výlučný majetek – nemovitosti po dobu dvaceti let, ovšem s tím rozdílem, že jeden z manželů nemovitost pronajímá a druhý z manželů svůj byt poskytl k rodinnému bydlení, tj. bydlí zde oba manželé.

Zatímco jeden z manželů byt po celých 20 let trvajících manželství pronajímá a ze zisku hradí splátky úvěru a případně ještě provede rekonstrukci bytu v takové výši, že nedosáhne žádného zisku, který by se měl stát součástí SJM, druhý z manželů žádné nájemné nezískává, neboť manželé hradí pouze náklady (poplatky za služby) a ve výsledku to bude on, kdo bude při vypořádání SJM znevýhodněn.

Při vypořádání SJM každému z manželů sice zůstane byt, který mají ve výlučném vlastnictví, ale manžel, který byt pronajímal, bude mít splacen úvěr i zrekonstruován

²⁴⁷ *BÍČOVSKÝ J., HOLUB M. a POKORNÝ M. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, 151 - 152 s.*

byt. Zároveň jeho vypořádací podíl bude vyšší, neboť bude zohledňovat to, co „bylo ze SJM vynaloženo na výhradní majetek druhého z manželů“, kam manželé za dobu trvání manželství investovali prostředky ze SJM na běžné opravy v důsledku opotřebování bytu, ale i větší investice do rekonstrukce bytu.²⁴⁸

Dle mého názoru další skutečnost, která se při vypořádání SJM nezohledňuje, je často se vyskytující situace, kdy manžel má ve výlučném vlastnictví nemovitost – byt, ve kterém bydlí i druhý z manželů. Vzhledem k tomu, že není placeno nájemné (v Praze se běžně nájemné bytu o velikosti 1+1 či 1+kk pohybuje okolo deseti tisíc korun českých měsíčně), ale pouze poplatky za služby spojené s užíváním bytu, tj. zálohy na teplou, studenou vodu, topení, plyn, elektřinu, úklid společných prostor, odvoz odpadu, fond údržby a oprav domu a činnost správce (které pro byt o velikosti 1+1 či 1+kk činí okolo dvou až tří tisíc korun), je zřejmé, že tímto způsobem dochází k určitému zvýhodnění druhého manžela, který v bytě bydlí a nemusí hradit tržní nájemné (či jeho poměrnou část). Je pravdou, že díky menším nákladům na bydlení mohou manželé uspořit více finančních prostředků, se kterými mohou dále nakládat, nicméně s těmito finančními prostředky tvořícími součást SJM nemůže disponovat manžel - vlastník bytu sám (jedná se o jejich společný majetek), ale pouze v souladu s pravidly pro správu SJM popsány v kapitole 3.5 této práce.

Přestože se může zdát z pohledu výlučného vlastníka nemovitosti nespravedlivé, že se „odbydlená“ doba druhému z manželů nijak nezohledňuje při vypořádání SJM, na druhou stranu je třeba připustit, že pokud by manžel – vlastník nemovitosti tuto nemovitost pronajímal za tržní nájemné, zisk z jeho výlučného majetku se stejně stane součástí společného jmění, jak blíže vysvětleno v kapitole 3.3.3 této práce. Jedinou možností (vyjma uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu) jsou investice do nemovitosti ve výši zisku tak, aby zisku z výlučného majetku za dobu trvání manželství dosaženo nebylo, a tudíž se nestal součástí SJM. Zároveň platí, že každou investicí do nemovitosti dochází k jejímu zhodnocení, tudíž i ke zvýšení kupní ceny nemovitosti.

Řešením situace je upravit si manželské majetkové poměry odchylně od zákona, neboť v rámci smluveného režimu si mohou manželé upravit, komu připadne zisk

²⁴⁸ *Některé zásady pro vypořádání společného jmění manželů v praxi, 2. část* [cit. 2016-08-22]

z výlučného majetku manželů či zohlednit „odbydlenou“ dobu druhého manžela například měsíční úhradou poloviny tržního nájemného, které by pokrylo úhradu služeb spojených s užíváním bytu (médii) a případné průběžné investice do běžných oprav.

O tom, že k podobným případům dochází a je třeba při vypořádání SJM zohledňovat některé okolnosti, svědčí i rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3194/2009, ve kterém Nejvyšší soud ČR řešil spor o pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení, kdy tehdejší manželé žili v domě otce žalované, přičemž účastníci do rekonstrukce domu investovali za dobu trvání manželství jejich společné finanční prostředky. Žalovaná tvrdila, že na základě ústní dohody bylo žalobci (tehdejšímu manželovi) umožněno bezplatné užívání domu za předpokladu, že žalobce investuje finanční prostředky do opravy domu. Žalobce naopak žádal po žalované úhradu veškerých investic, přestože po dobu 17ti let, tj. po celou dobu trvání manželství, bezplatně bydlel v domě otce žalované, jehož ideální polovina po smrti otce připadla do vlastnictví žalované.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že při vypořádání investic z majetku spadajícího do společného jmění manželů do výlučného majetku manžela náleží manželovi polovina z celkové hodnoty investic, ovšem pouze v případě, že tu taková pohledávka z titulu investic existuje. Jestliže tehdejší manželé investovali do domu, který bezplatně užívali, zlepšovali a investovali „do vlastního bydlení“, de facto tím alespoň částečně kompenzovali skutečnost, že za užívání domu nehradili žádné nájemné. Bezdůvodné obohacení by vzniklo až poté, kdy odpadl právní důvod k investicím do domu, tj. od doby, kdy v domě přestali bydlet, ale pouze za předpokladu, že by investice již nekompenzovaly bezplatné bydlení (hodnotu plnění).

Nejvyšší soud v tomto rozsudku také vymezil, že pro spravedlivé vypořádání SJM dle zásady ekvivalence je třeba zjistit *skutečné zhodnocení* nemovitosti investicemi, namísto rozsahu investic.²⁴⁹

JUDr. Jakub Kavalír, autor výše zmiňovaného článku, mimo jiné prezentoval myšlenku aplikace ustanovení § 712 OZ, tj. pokud není stanoveno jinak, použijí se

²⁴⁹ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 3194/2009* [online]. [cit. 2016-09-12]

v otázkách společného jmění manželů obdobně ustanovení o společnosti, z čehož je možné usoudit, že zákonodárce tímto označil společné jmění za právní společenství, ve spojení s ustanovením § 2717 OZ o tom, že vloží-li společník (v našem případě manžel) do společnosti věc, resp. právo užívat věc, mají se použít přiměřeně ustanovení týkající se nájmu.²⁵⁰

Aplikováním těchto ustanovení v rámci vypořádání SJM by mělo dojít ke spravedlivějšímu rozdělení vypořádacích podílů.

Osobně se domnívám, že výše rozebraný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.4.2012, sp. zn. 22 Cdo 3194/2009, ukazuje vývoj judikatury právě tímto směrem, kdy je při určování vypořádacích podílů potřeba vzít v potaz veškeré okolnosti rozhodné pro určení spravedlivé výše vypořádacích podílů, přestože jsou v důsledku toho kladeny zejména na soud vyšší nároky, pokud jde o spravedlivé posouzení věci.

3.8 Vyživovací povinnost

Vyživovací povinnost je v zákoně upravena roztržštěně. V ustanovení § 697 OZ nalezneme úpravu výživného mezi manžely a v ustanovení § 760 an. OZ je upraveno výživné rozvedeného manžela. Zároveň platí, že pro vyživovací povinnost rozvedeného manžela se použijí obdobně i obecná ustanovení o výživném dle § 910 an. OZ (§ 760 odst. 3 OZ).

Rozsah vyživovací povinnosti a způsob poskytování výživného je v první řadě stanoven dohodou manželů či bývalých manželů. Pravidelně poskytované výživné může být nahrazeno jednorázovou platbou, tzv. odbytným, jehož poskytnutím zaniká právo bývalému manželovi na výživné (§ 761 odst. 1 OZ).

Vyživovací povinnost může být plněna dvěma způsoby:

- 1) pravidelnými částkami (dávkami) výživného ve výši dohodnuté účastníky a na sjednanou dobu nebo výživného stanoveného soudem

²⁵⁰ *Některé zásady pro vypořádání společného jmění manželů v praxi, 2. část* [cit. 2016-09-12]

2) odstupným, tj. jednorázovým plněním.

Pokud mezi manžely nedojde k dohodě týkající se výživného, může se manžel obrátit na soud a žádat výživné manžela či výživné bývalého manžela podle toho, zdali bylo manželství rozvedeno a požadovat stanovení výživného v částce odpovídající jeho potřebám s přihlédnutím ke schopnostem, možnostem, majetkovým poměrům druhého z manželů a s ohledem na dobré mravy.²⁵¹

3.8.1 Vyživovací povinnost mezi manžely

Díky vzájemné vyživovací povinnosti má být oběma manželům zajištěna zásadně stejná hmotná a kulturní úroveň. Zároveň platí, že tato vyživovací povinnost má přednost před vyživovací povinností manžela dítětem nebo jeho rodiči, je tedy v první řadě na druhém manželovi, aby zajistil manželovi stejnou hmotnou i kulturní úroveň jako má on (§ 697 odst. 1 OZ).

3.8.2 Vyživovací povinnost mezi bývalými manžely

Cílem vyživovací povinnosti mezi bývalými manžely je alespoň částečná kompenzace nestejných ekonomických příležitostí a rozdílné životní úrovně bývalých manželů po rozvodu.²⁵²

Právo bývalého manžela požadovat výživné zaniká, jestliže tento bývalý manžel (oprávněný) znovu uzavře manželství či vstoupí do registrovaného partnerství (§ 763 OZ).

Dle důvodů vymezených blíže v kapitole pojednávající o možných mezích úpravy smluv o manželském majetkovém režimu, se domnívám, že vyživovací povinnost si mohou stanovit snoubenci již v „předmanželské“ smlouvě, jako manželé v rámci

²⁵¹ *ELIÁŠ, K.* Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 333 s.

²⁵² *HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. a WESTPHALOVÁ, L.* Rodinné právo. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, Academia iuris (C.H. Beck), 97 s.

„manželské“ smlouvy upravující jejich majetkové poměry nebo i jako manželé či bývalí manželé v rámci dohody o vypořádání SJM.

Občanský zákoník staví vyživovací povinnost mezi bývalými manžely na dobrovolnosti vyplývající ze vzájemné solidarity a pomoci, nicméně ve výjimečných případech stanoví i zákonnou vyživovací povinnost (§ 760 an. OZ).

Pro přiznání vyživovací povinnosti soudem se nezohledňuje vina bývalého manžela na rozvratu manželství, nýbrž schopnost rozvedeného manžela se sám živit.

Má-li neschopnost se sám živit původ v manželství či vznikla-li v souvislosti s ním, má vůči tomuto bývalému manželovi druhý z bývalých manželů vyživovací povinnost. Tato povinnost je ve výši, která je přiměřená vzhledem k věku a zdravotnímu stavu rozvedeného manžela v době rozvodu či skončení péče o jejich společné dítě a zároveň může být na druhém z manželů spravedlivě požadována (§ 760 odst. 1 OZ).

Přiměřenou výživou rozumíme nejen úhradu nezbytných potřeb, ale i některých dalších potřeb rozvedeného manžela. Rozsah výživného bývalého manžela je však nižší, poskytující pouze přiměřenou výživu, oproti výživnému manžela, jehož výše má poskytnout stejnou hmotnou a kulturní úroveň.²⁵³

Jak je uvedeno v důvodové zprávě k ustanovení § 760 OZ, cílem ustanovení týkajících se výživného rozvedeného manžela je vyloučit možnost, aby se některý z bývalých manželů domáhal po druhém hrazení výživného, když od rozvodu již uplynula dlouhá doba. Rozvodem manželství dochází ke zrušení rodinného a právního svazku bývalých manželů, proto je možné žádat výživné jen za předpokladu, že se bývalý manžel není schopen sám živit a naopak lze-li hrazení výživného po druhém z bývalých manželů spravedlivě požadovat.

Důvodem pro přiznání výživného bývalého manžela je např. situace, kdy bývalý manžel již v době rozvodu z důvodu svého pokročilého věku nebo nepříznivého

²⁵³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. a WESTPHALOVÁ, L. Rodinné právo. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, Academia iuris (C.H. Beck), 100 s.

zdravotního stavu se není schopen živit dostatečně sám. Pokud se rozvedený manžel stará o společné dítě, pak je třeba přihlížet k věku a zdravotnímu stavu v době, kdy byla péče o dítě skončena.²⁵⁴

Při rozhodování o výživném (o právu na něj a o jeho výši) musí soud vzít v úvahu několik skutečností, specifikovaných v § 760 odst. 2 OZ, a to délku manželství, jakož i další aspekty:

- a) zda rozvedenému manželovi bránila závažná překážka v tom, aby si opatřil přiměřené zaměstnání,
- b) zda výživa bývalého manžela mohla být zajištěna, pokud by řádně hospodařil s vlastním majetkem,
- c) zda se bývalý manžel podílel na péči o rodinnou domácnost za dobu trvání manželství,
- d) zda se bývalý manžel nedopustil vůči druhému či vůči osobě jemu blízké činu, který je svou povahou trestným činem, či
- e) zda byl dán jiný závažný důvod (§ 760 odst. 2 OZ).

Dle důvodové zprávy bylo potřeba vymezit skutečnosti důležité pro rozhodnutí zvláště a konkrétněji než jen poukazem na dobré mravy jako tomu bylo za předchozí právní úpravy.²⁵⁵

3.8.2.1 Sankční výživné

Sankční výživné upravené v § 762 OZ může požadovat ten z manželů, který rozvrat jejich manželství převážně nezapříčinil či s rozvodem nesouhlasil a jemuž byla v důsledku rozvodu způsobena závažná újma.²⁵⁶

²⁵⁴ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 332 - 333 s.

²⁵⁵ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 332 s.

²⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. a WESTPHALOVÁ, L. Rodinné právo. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, Academia iuris (C.H. Beck), 99 s.

V takovém případě může manžel žádat, aby mu soud priznal sankční výživné v takovém rozsahu, aby oba rozvedení manželé dosahovali v zásadě stejné životní úrovně, a to po dobu přiměřenou okolnostem, nejdéle po dobu tří let od rozvodu manželství (§ 762 odst. 1 OZ).

Jestliže se manžel dopustil vůči druhému z manželů jednání naplňující znaky domácího násilí, nemá ex lege právo na výživné, a to ani v případě, pokud by splnil podmínky stanovené v § 762 odst. 1 OZ.

3.9 Výkon rozhodnutí a exekuce vs. SJM

Dluhy můžeme rozdělit na dluhy společné oběma manželům a dluhy zavazující výlučně jednoho z manželů. Dle § 731 OZ vznikne-li dluh za trvání SJM jednomu z manželů, může se věřitel uspokojit i z majetku, který je ve společném jmění manželů (§ 731 OZ). Ustanovení § 732 OZ předchozí ustanovení zmírňuje v tom smyslu, že pokud dluh jednomu z manželů vznikl proti vůli druhého a nesouhlasící manžel svůj nesouhlas vyjádřil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, kdy se dozvěděl o dluhu, bude společné jmění postiženo jen v rozsahu, který by představoval podíl dlužníka (manžela) v případě zrušení a vypořádání SJM. Totéž platí i v případě dluhu vzniklého před uzavřením manželství, dluhu z titulu neplnění výživného či dluhu z protiprávního činu manžela (§ 732 OZ). Pro omezení rozsahu SJM, který může být postižen, je třeba aktivního jednání druhého (nedlužícího) manžela spočívající v neprodleném vyjádření nesouhlasu vůči věřiteli.

3.9.1 Výkon rozhodnutí

V rámci výkonu rozhodnutí může být postižen majetek, který je součástí společného jmění manželů. Může se jednat o společný dluh obou manželů spadající do SJM, ale i o dluh jednoho z nich, který součástí společného jmění manželů není.²⁵⁷

²⁵⁷ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 96 s.

Před tím, než soud nařídí výkon rozhodnutí na majetek nacházející se ve společném jmění manželů, musí zjistit, zdali je či není v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, který je veden dle notářského řádu, evidována smlouva upravující manželský majetkový režim povinného či rozhodnutí soudu o zrušení, zúžení či obnovení SJM, případně rozhodnutí soudu či dohoda manželů o změně smlouveného režimu či režimu založeného soudním rozhodnutím (§ 262a odst. 1 o.s.ř.). Rozhodným dnem pro určení rozsahu majetku, na který má být nařízen výkon rozhodnutí, je den zápisu do Seznamu listin, přičemž pokud den zápisu následuje po dni vzniku dluhu, zkoumá se také, zdali s tím oprávněný vyslovil souhlas (§ 262a odst. 2 o.s.ř.). Toto ustanovení občanského soudního řádu má zamezit snaze manželů o „přesunutí“ majetku tak, aby z tohoto majetku nemohla být uspokojena pohledávka věřitele.

Při nařízení výkonu rozhodnutí může být zahrnut i majetek, který při samotném výkonu postižen být nemusí (pokud na uspokojení pohledávky stačí jiný majetek povinného) či nemůže být postižen s ohledem na právo třetí osoby nepřipouštějící výkon rozhodnutí. Osoba, která má za to, že majetek (či jeho část), na který je nařízen výkon rozhodnutí, postižen být nemá, se může domáhat vylučovací (excindační) žalobou upravenou v § 267 o.s.ř. toho, aby věc byla z výkonu rozhodnutí vyloučena.²⁵⁸

Manžel povinného se může také domáhat zastavení výkonu rozhodnutí, je-li výkonem rozhodnutí postižen větší rozsah majetku v SJM či majetek manžela povinného, stejně tak v případě, jde-li o majetek, který nemůže být výkonem rozhodnutí postihnut (§ 262b odst. 1 o.s.ř.).

Občanský soudní řád za předpokladu, že lze nařídit výkon rozhodnutí na majetek, který je součástí SJM, umožňuje vymáhání dluhu patřícího do SJM či dluhu povinného příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného (§ 262a odst. 4 o.s.ř.). Vývoj právní úpravy o možnosti přikázat pohledávku z účtu manžela je vymezen v kapitole 3.3.1 této práce.

²⁵⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 96 s.

3.9.2 Exekuce v rámci SJM

Postup soudního exekutora v případě možného postihu majetku ze společného jmění manželů je v podstatě shodný s postupem soudu při výkonu rozhodnutí.²⁵⁹

Před vydáním exekučního příkazu na majetek nacházející se ve společném jmění manželů je povinností exekutora zjistit, zdali je v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu zaevidována smlouva upravující manželský majetkový režim nebo soudní rozhodnutí o zrušení, obnovení či zúžení SJM či dohoda nebo soudní rozhodnutí o změně smluveného režimu či režimu založeného soudním rozhodnutím, tj. postup je stejný, jako je tomu před nařízením výkonu rozhodnutí soudem (§ 42 odst. 1 EŘ). Z obsahu listin je soudní exekutor povinen vycházet, vznikl-li dluh po dni zápisu do Seznamu listin. Pokud vznikl dluh přede dnem zápisu, pak obsahu listin soudní exekutor vychází tehdy, byl-li s tím oprávněným vysloven souhlas (§ 42 odst. 2 EŘ). Stejně jako u výkonu rozhodnutí, může exekutor provést exekuci „*příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu*“ na majetek nacházející se v SJM pro vydobytí dluhu patřícího do SJM či dluhu povinného, pro který je možné vydat exekuční příkaz na majetek SJM (§ 42 odst. 4 EŘ).

Soudní exekutor však nemá přístup do Evidence listin o manželském majetkovém režimu, neveřejného seznamu popsaného blíže v kapitole 4.1 této práce, neboť Evidence listin slouží pouze pro potřeby notářů jako soudních komisařů v dědických řízeních.

V rámci exekuce bývá dle vyjádření JUDr. Jaromíry Sedláčkové, soudní exekutorky, Exekutorský úřad Příbram, častým problémem tzv. „odklon“ majetku povinného na jinou osobu, nejčastěji rodinného příslušníka (rodiče, sourozence apod.) s cílem zatajit tento majetek věřiteli/věřitelům, aby z něho nemohla být pohledávka věřitele/věřitelů uspokojena. Tento „odklon“ bývá prováděn často ještě před vydáním exekučního příkazu, a to např. převodem finančních prostředků z účtu povinného na účet některého z rodinných příslušníků či uschováním movitých věcí (vyjma osobních automobilů registrovaných v registru motorových vozidel) u rodinných příslušníků. V některých případech povinný zřídí bankovní účet mimo ČR a následně na něho převede finanční prostředky. Jestliže věřitel nemá informace a důkazy o aktivitách

²⁵⁹ srovnej § 262a o.s.ř. a §42 EŘ

povinného, je prokazování a dohledávání majetku složité a často bezúspěšné, neboť exekutor není oprávněn zjišťovat rodinným příslušníkům povinného stav jejich bankovních účtů a pohyby na jejich účtech.

Dalším často se vyskytujícím jevem způsobujícím nedobytnost pohledávky je případ, kdy vůči dlužníkovi (povinnému) je vedeno několik exekucí současně. S ohledem na nezjištěný majetek neumožňující uspokojení předchozích pohledávek věřitelů, není v praxi výjimkou, že pohledávka věřitele je několikátá, třeba i osmá v pořadí, v důsledku čehož se stává s ohledem na hodnotu majetku povinného prakticky nedobytnou.

V reakci na rozšiřující se počet nesolventních potencionálních dlužníků Exekutorská komora ČR zřídila veřejný seznam - Centrální evidenci exekucí, z níž si může každý pořídit ověřený výpis prokazující, zdali je na určitou osobu vedena exekuce, případně i který exekutor byl vedením exekuce pověřen. U peněžité povinnosti lze zjistit její výši, datum nařízení exekuce, a zdali není exekuce v současné době pravomocně zastavena či odložena.²⁶⁰

Pořízení ověřeného výpisu z Centrální evidence exekucí stojí od šesti do šedesáti korun českých v závislosti na celkovém množství pořizovaných výpisů.²⁶¹ Nejedná se o výdaj nikterak zatěžující a umožňuje věřiteli například ověřit si, zdali je potencionální dlužník solventní či nikoli.

3.9.2.1 Vyškrtnutí věci ze soupisu a excindace věci

Jestliže má být exekucí postižena věc, jejíž exekuce není přípustná, může se osoba, které svědčí právo k věci, domáhat u exekutora vyškrtnutí věci ze soupisu majetku. Návrh na vyškrtnutí může navrhovatel podat ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy se o soupisu dozvěděl, později podaný návrh bude exekutorem odmítnut (§ 68 odst. 1 EŘ).

Exekutor posoudí oprávněnost návrhu a do 15 dnů ode dne doručení rozhodne, zdali věc ze soupisu vyškrtně (§ 68 odst. 2 EŘ). Také platí, že pokud s vyškrtnutím věci souhlasí oprávněný, je věc vyškrtnuta vždy (§ 68 odst. 3 EŘ).

²⁶⁰ *Centrální evidence exekucí* [online]. [cit. 2016-09-15]

²⁶¹ *Ceník centrální evidence exekucí* [online]. [cit. 2016-09-15]

Navrhovatelem bývá nejčastěji manžel, rodič povinného či jiný rodinný příslušník, který namítá, že věc neměla být zahrnuta do soupisu, neboť povinný není vlastníkem věci, a proto žádá o vyškrtnutí věci.

Dle vyjádření JUDr. Jaromíry Sedláčkové, soudní exekutorky, Exekutorský úřad Příbram, s níž jsem tuto problematiku konzultovala, osoba, které má svědčit právo k věci, se často nedomáhá vyškrtnutí věci ze soupisu, ale rovnou podává žalobu na vyloučení věci dle § 267 o.s.ř., přestože dle ustanovení § 68 odst. 4 EŘ je správným procesním postupem podání vylučovací (excindační) žaloby až ve lhůtě 30 dnů poté, kdy je navrhovateli doručeno zamítavé rozhodnutí soudního exekutora o tom, že nevyhověl (zcela či alespoň zčásti) jeho návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu (§ 68 odst. 4 EŘ). Přestože často nebývá dodržován stanovený postup, rozhodnutí soudu o vylučovací žalobě je v porovnání s ostatními soudními řízeními velmi rychlé, soud rozhoduje řádově do dvou až tří měsíců od podání žaloby.

Ke dni 1.1.2014 bylo zrušeno tehdejší znění ustanovení § 267 odst. 2 o.s.ř. týkající se postupu v případě, že dluh (v tehdejší právní terminologii závazek) vznikl za dobu trvání manželství jednomu manželovi při používání majetku a současně *byl oprávněnému v době vzniku pohledávky, která je vymáhána, znám obsah smlouvy o zúžení SJM či smlouvy o vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství.*²⁶²

Právě *povědomost* věřitele o upraveném manželském majetkovém režimu dlužníka byla potřeba blíže vymezit judikaturou. Za předpokladu, že by povinný manžel o svých úmyslech předem neinformoval, neměl by manžel povinného fakticky možnost seznámit veškeré potencionální věřitele manžela s tím, že mají uzavřenou smlouvou o manželském majetkovém režimu.

Nejvyšší soud ČR dne 7.1.2015 ve svém rozsudku sp. zn. 21 Cdo 4936/2014 judikoval (obdobně jako v dalších judikátech Nejvyššího soudu ČR – např. 31 Cdo 4087/2013), že podstatné pro posouzení, zdali se může žalobkyně podáním excindační (vylučovací) žaloby úspěšně domáhat vyloučení věci, je nejen skutečnost, že žalobkyně

²⁶² Po zrušení ustanovení § 267 odst. 2 o.s.ř. účinného do 31.12.2013 se vše řeší podle ustanovení § 267 o.s.ř. v platném znění.

nabyla předmětné nemovitosti po dni uzavření smlouvy o zúžení SJM, ale také, zdali žalobkyně jakožto manželka povinného věděla o budoucím dluhu či nikoli. Pokud by žalobkyně (manželka) o vzniku dluhu věděla a věřitele neseznámila nejpozději do vzniku dluhu s obsahem dříve uzavřené smlouvy o zúžení SJM, excindační žaloba by nebyla úspěšná. Pokud by však povinný manželce tuto skutečnost zatajil, může se s úspěchem domáhat vyloučení věci.²⁶³

V současné době platí, že je-li smlouva o manželském majetkovém režimu zapsána v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, veřejném seznamu vedeném Notářskou komorou ČR, mohou se manželé dle § 351 odst. 1 NŘ smlouvy dovolat vůči třetím osobám bez ohledu na to, zda s jejich obsahem byly seznámeny (§ 351 odst. 1 NŘ).²⁶⁴

3.9.2.2 Obrana manžela povinného

Manžel povinného se účastníkem exekučního řízení stává okamžikem, kdy je exekucí postižen jeho majetek či majetek nacházející se ve společném jmění manželů (§ 36 EŘ).

Jako účastník řízení má právo podat odvolání proti usnesení o nařízení exekuce (§ 55c odst. 1 EŘ), navrhnout zrušení exekučního příkazu nebo úplné nebo částečné zastavení exekuce (§ 55 odst. 1 EŘ).

Manžel povinného jako účastník má dále právo podat návrh na vyškrtnutí movité věci ze soupisu nebo podat vylučovací žalobu podle § 267 o.s.ř. a po vyloučení věci v řízení o excindační (vylučovací) žalobě následně navrhnout částečné zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. f) o.s.ř.

Stejně tak může navrhnout částečné zastavení exekuce, je-li nařízena v rozsahu širším než který postačuje k uspokojení oprávněného, a to dle § 268 odst. 4 o.s.ř. ve spojení s § 52 odst. 1 EŘ.

²⁶³ *Rozhodnutí NS, sp. zn. 21 Cdo 4936/2014* [online]. [cit. 2016-09-15]

²⁶⁴ viz blíže kapitola 4.1 této práce

3.9.3 Konkurs vs. SJM

Způsoby řešení (hrozícího) úpadku dlužníka v rámci insolvenčního řízení jsou: 1) konkurs, 2) reorganizace, 3) oddlužení, 4) zvláštní způsoby řešení úpadku stanovené InsZ pro určité subjekty či případy, přičemž významným z hlediska společného jmění manželů jsou zejména konkurs a reorganizace.²⁶⁵

Společné jmění dlužníka a druhého manžela zaniká okamžikem prohlášení konkursu (§ 268 odst. 1 InsZ).

Insolvenční správce je oprávněn uzavřít dohodu o vypořádání SJM a navrhnout způsob vypořádání soudu. Majetkovou podstatu tvoří majetek nacházející se ve společném jmění dlužníka a druhého manžela a z ní se uspokojují věřitelé dlužníka.²⁶⁶

Zavázal-li se manžel v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu (smlouvou manželů o manželském majetkovém režimu či soudním rozhodnutím) uplynulo méně než šest měsíců, může být věřitelova pohledávka uspokojena z veškerého majetku, který by byl součástí společného jmění manželů, kdyby nedošlo k uzavření smlouvy mezi manžely (o zúžení zákonného rozsahu SJM či odděleného jmění manželů) či k soudnímu rozhodnutí (§ 268 odst. 2, 3 InsZ).

Nový institut – *společné oddlužení manželů* zakotvený do ustanovení § 394a InsZ s účinností od 1.1.2014, vyplnil mezeru zákona, kterou do té doby řešila judikatura v tom smyslu, že pokud podal každý z manželů insolvenční návrh sám, soud má jejich návrhy spojit a společně projednat (tj. posoudit úpadek) v rámci jednoho řízení. Pokud oba manželé splnili splátkový kalendář a odevzdávali stanovené částky ze svých veškerých příjmů, byli osvobozeni od zbytku společných dluhů.

V rámci ustanovení § 394a InsZ se oba manželé považují v rámci jejich společného návrhu za jednu osobu, dlužníka.

²⁶⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 253 s.

²⁶⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, 253 - 254 s.

Zanikne-li manželství a s tím spojené společné jmění manželů, mohou nastat problémy, zejména pokud manželství zanikne z důvodu úmrtí jednoho z manželů. V takovém případě nemusí být pozůstalý manžel schopen plnit splátkový kalendář představující minimálně třicetiprocentní uspokojení nezajištěných věřitelů. Je otázkou, zdali má být povolena soudem změna splátkového kalendáře, ve kterém by nebyly zahrnuty výlučné dluhy zemřelého manžela, či má být řízení o společném oddlužení zastaveno, s ohledem na faktickou nemožnost zesnulého manžela být účastníkem řízení.

Soudce Vrchního soudu v Praze JUDr. Tomáš Braun ve svém článku nazvaném SJM v insolvenčním řízení – společné oddlužení manželů, Poznámky k aktuálním problémům insolvenčního řízení, se přiklání ke druhé variantě řešení, tj. k zastavení řízení a to s ohledem na skutečnost, že přednostní pravomoc k vypořádání SJM má pozůstalostní dědický soud. Pozůstalý manžel může poté, kdy dojde k částečnému či úplnému uspokojení pohledávek v rámci dědického řízení, podat nový návrh na povolení oddlužení, tentokrát samostatně sám za sebe.

Pokud se ukáže, že majetek manželů nestačí, resp. nebude stačit ke splnění podstatné části splátkového kalendáře dle zákona, insolvenční soud by měl zrušit schválený splátkový kalendář společný oběma manželům a vyloučit insolvenční věci obou manželů k samostatnému řízení, v rámci kterých bude na majetek manželů prohlášen konkurs. Prohlášením konkursu dochází k zániku SJM a následnému vypořádání SJM, a to i v případě, že je předloženo. Pokud by k vypořádání SJM nedošlo, nebude zřejmé, jaký majetek náleží do majetkové podstaty.

Pokud nelze provést vypořádání SJM z důvodu, že dluhy, které mají být uspokojeny z majetku SJM, jsou vyšší než majetek ve společném jmění manželů, dojde dle ustanovení § 274 InsZ k zahrnutí celého majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů do majetkové podstaty.²⁶⁷

²⁶⁷ Poznámky k aktuálním problémům insolvenčního řízení, SJM v insolvenčním řízení – společné oddlužení manželů [cit. 2016-09-18]

4 Smluvený režim - smlouvy o manželském majetkovém režimu

Jak jsem již vymežila v kapitole 2. této práce, smlouva o manželském majetkovém režimu musí být sepsána vždy ve formě veřejné listiny (§ 716 odst. 2 OZ) - notářským zápisem.

Smlouvy o manželském majetkovém režimu dělíme do třech kategorií:

- 1) režim oddělených jmění,
- 2) vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství,
- 3) zúžení či rozšíření zákonného rozsahu společného jmění manželů (§ 717 odst. 1 OZ).

Na otázku, zdali je smluvní modifikace možná pouze v rámci některého ze tří výše uvedených režimů, neexistuje zatím jednoznačná odpověď, nicméně lze se domnívat, že s ohledem na autonomii vůle účastníků smluv je možné režimy kombinovat.²⁶⁸

V závislosti na dni, kdy je smlouva o manželském majetkovém režimu uzavřena, můžeme tyto smlouvy zjednodušeně dělit na tzv. smlouvy „předmanželské“, tj. smlouvy uzavřené snoubenci před uzavřením manželství a smlouvy „manželské“ uzavřené manžely za dobu trvání manželství.

Smluvený režim může být změněn na základě dohody obou manželů či z rozhodnutí soudu o součástech týkajících se společného jmění manželů (§ 717 odst. 2 OZ).

²⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. Občanský zákoník: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2014, 233 s.

4.1 Zveřejňování smluv o manželském majetkovém režimu

Notářská komora ČR provozuje a vede mj. Evidenci listin o manželském majetkovém režimu a Seznam listin o manželském majetkovém režimu (§ 35a NŘ).

Ze statistických údajů, které mi poskytla Notářská komora ČR, sídlem Apolinářská 442/12, 128 00 Praha 2, vyplývá, že v *Evidenci listin o manželském majetkovém režimu* je registrováno od 1.7.2009 (ode dne vzniku evidence) k dnešnímu dni, tj. 1.11.2016, celkem 57.564 smluv o manželském majetkovém režimu, z toho v roce 2014 bylo zapsáno 7.611 smluv a 561 změn, v roce 2015 bylo zapsáno 8.814 smluv a 803 změn, za období od 1.1.2016 do 30.6.2016 bylo zapsáno 4.826 smluv a 358 změn.

Naproti tomu celkový počet manželských smluv zapsaných z rozhodnutí manželů (snoubenců) a soudních rozhodnutí o manželském majetkovém režimu v *Seznamu listin o manželském majetkovém režimu* k dnešnímu dni činí 4.654 smluv upravujících režim oddělených jmění a 7.139 smluv zužujících zákonný rozsah společného jmění manželů v zákonném režimu. Za rok 2014 bylo do seznamu listin zapsáno 1.069 smluv upravujících režim oddělených jmění a 1.779 smluv o zúžení SJM, za rok 2015 počet zapsaných smluv upravujících režim oddělených jmění činil 1.691 a počet smluv o zúžení SJM 2.537, za první polovinu roku 2016 (tj. od 1.1.2016 do 30.6.2016) dosahoval počet zapsaných smluv upravujících režim oddělených jmění počtu 933 a smluv o zúžení SJM počtu 1.500.²⁶⁹

Z výše uvedených dat je zřejmé, že počet uzavřených smluv o manželském majetkovém režimu každým rokem stoupá.

Přestože není Notářskou komorou ČR statisticky sledován počet uzavřených „předmanželských“ smluv, tj. před uzavřením manželství, a „manželských“ smluv, dle osobních zkušeností Mgr. Zuzany Bartoňové, notářky v Jičíně, jsou v rámci její praxe uzavírány v poměru 50 : 50. Naproti tomu Mgr. Martin Kittel, notář v Brně, odhaduje počet uzavřených „manželských“ smluv téměř dvakrát větší oproti „předmanželským“ smlouvám, neboť „manželské“ smlouvy bývají často vynucené okolnostmi (hrozba exekuce, záměr manžela podnikat apod.). Předmanželské smlouvy bývají dle jeho

²⁶⁹ viz statistické údaje poskytnuté Notářskou komorou ČR z e-mailové adresy: nker@nkcr.cz [cit. 2016-09-22]

názoru uzavírány zejména jako ochrana v případech, kdy jeden ze snoubenců byl zadlužen, nebo jsou snoubenci rozvedení a s ohledem na jejich předchozí zkušenosti se nechtějí vystavovat případným problémům vyplývajícím z vypořádání SJM v případě rozvodu.

Mou domněnku, že počty „předmanželských“ smluv uzavíraných snoubenci před vstupem do manželství nejsou zanedbatelné, potvrzuje skutečnost, že se meziročně zvyšuje počet smluv zapsaných do Seznamu listin o MMR týkajících se režimu oddělených jmění. Dle sdělení notářů je režim oddělených jmění hojně využíván právě snoubenci pro úpravu jejich majetkových poměrů.²⁷⁰

Do *Evidence listin o manželském majetkovém režimu*, jakožto neveřejné evidence, se zapisují smlouvy o manželském majetkovém režimu, dohody manželů týkající se změny smluveného režimu, smlouvy manželů týkající se změny manželského majetkového režimu založeného soudním rozhodnutím, dále se sem zapisují i soudní rozhodnutí o zrušení, obnovení nebo zúžení rozsahu SJM, nebo o změně manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu nebo smluveného účastníky (manžely či snoubenci) (§ 35d odst. 1 NŘ).

Do této evidence se zapisují všechny smlouvy o manželském majetkovém režimu. Jejich zápis provede notář bez zbytečného odkladu po sepsání notářského zápisu dálkovým přístupem (§ 35d odst. 2 NŘ).

Dle sdělení JUDr. Ivany Kruškové, notářky se sídlem v Praze, je neveřejná evidence přístupná notářům v případě úmrtí některého z manžela pro účely dědického řízení a vypořádání dědictví. Třetím osobám je tato evidence nepřístupná a nemohou se seznamovat s obsahem smluv zapsaných v této evidenci s výjimkou účastníků daného dědického řízení. Notářka Mgr. Zuzana Bartoňová, notářka v Jičíně, k tomu dodává, že přístup mají, s ohledem na notářskou komorou vedenou a provozovanou evidenci, i orgány Notářské komory ČR.

²⁷⁰ viz statistické údaje poskytnuté Notářskou komorou ČR z e-mailové adresy: nkcr@nkcr.cz [cit. 2016-09-22]

Veřejným seznamem dle § 721 odst. 1 OZ se rozumí *Seznam listin o manželském majetkovém režimu*, kam se zapisují smlouvy o manželském majetkovém režimu tehdy, je-li to v nich ujednáno nebo na žádost obou manželů (§ 721 odst. 1 OZ).

Do seznamu listin o manželském majetkovém režimu se mohou zapisovat smlouvy a rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu, přičemž seznam listin obsahuje rejstřík (zejména jméno, příjmení, datum narození a bydliště manželů či snoubenců, den uzavření a nabytí účinnosti smlouvy nebo datum vydání a právní moc soudního rozhodnutí) a sbírku listin (obsahující stejnopis notářského zápisu) (§ 35j odst. 1, 2, 3 NŘ). Zápis je proveden bez zbytečného odkladu poté, co smlouva nabyde účinnosti (§ 35k odst. 1 NŘ). Toto se týká zejména případů, kdy je smlouva uzavřena jako „předmanželská“, tj. před uzavřením manželství, která nabývá účinnosti dnem uzavření manželství (§ 720 odst. 1 OZ).

Nejzásadnější význam má smlouva o manželském majetkovém režimu zapsaná v tomto seznamu pro třetí osoby, neboť z důvodu veřejnosti seznamu a tedy možnosti třetích osob seznámit se se zápisem v Seznamu listin, je v ustanovení § 35l odst. 1 NŘ stanoveno, že jestliže je smlouva v seznamu listin zapsána, mohou se jí manželé dovolat vůči třetím osobám, a to i tehdy, pokud třetí osoby s obsahem smlouvy nebyly seznámeny (§ 35l odst. 1 NŘ). Na portálu Notářské komory ČR je možné za poplatek ve výši 30,- Kč nahlédnout do Seznamu listin a zjistit, kdo smlouvu o MMR uzavřel a v jakém režimu (režimu oddělených jmění, výhrada vzniku SJM ke dni zániku manželství nebo zúžení či rozšíření rozsahu SJM). Odměna notáře za opis listiny (tj. konkrétní smlouvy o MMR či soudního rozhodnutí, případně potvrzení, že žádná listina v Seznamu listin není) činí 300,- Kč bez DPH.²⁷¹ Zejména věřitelé by se předtím, než poskytnou dlužníkovi finanční prostředky, měli informovat (postačuje znalost data narození některého z manželů) o tom, zdali nemá potencionální dlužník upraveny manželské majetkové poměry, příp. jakým způsobem. Poté se mohou kvalifikovaně rozhodnout, zdali se jedná o solventního dlužníka či nikoli. Věřitel totiž později nemůže namítat neznalost smluv a údajů zapsaných v Seznamu listin. Stejně tak by se věřitelé měli informovat na dlužníka v Centrální evidenci exekucí.²⁷²

²⁷¹ *Nahlížení do seznamu listin Notářské komory ČR* [online]. [cit. 2016-09-27]

²⁷² viz blíže kapitola 3.9.2. této práce

4.2 Rozsah a meze možné úpravy smluv

V souladu se zásadou autonomie vůle a dispozitivnosti právních norem občanského zákoníku je dán snoubencům a manželům široký prostor pro smluvní modifikaci jejich majetkových poměrů.

Pokud jde o rozsah a meze možné úpravy, zákon nestanoví náležitosti smluv o manželském majetkovém režimu, z čehož je zřejmé, že účastníci smlouvy si mohou upravit téměř vše, vyjma toho, co zákon zakazuje (§ 718 odst. 1 OZ ve spojení s § 1 odst. 2 OZ).

Hranice možné úpravy smluv o manželském majetkovém režimu, tedy to, co smlouva nemůže změnit či vyloučit, jsou např. ustanovení o věcech tvořících obvyklé vybavení domácnosti dle § 718 odst. 3 OZ upravených blíže v kapitole 2.1 této práce.

Dále smlouva nemůže vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu (§ 719 odst. 1 OZ), přičemž tímto se rozumí ztráta schopnosti manžela poskytnout přiměřené hmotné zabezpečení rodině (§ 719 odst. 1 OZ).

Smlouvou nemohou být dotčena práva třetích osob vyjma případů, kdy se smlouvou souhlasí (viz blíže kapitola 3.7.1. této práce). Smlouva také nemůže být ujednána se zpětným účinkem (§ 716 odst. 1 OZ), neboť by to vedlo k nicotnosti takového právního jednání.

Smlouva, resp. její ustanovení, nesmí porušovat dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, a to včetně práva na ochranu osobnosti, jak stanoveno v základních zásadách § 1 odst. 2 OZ. Smlouva o manželském majetkovém režimu nemůže zpravidla upravovat jiné než majetkové vztahy a nemůže založit nerovnost postavení (vztah nadřízenosti a podřízenosti) manželů v osobních vztazích, a to ani přes souhlas podřizujícího se manžela.

Pro úplnost uvádím, že smlouva o manželském majetkovém režimu nemá upravovat práva a povinnosti rodičů (manželů) ke společným nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství, tj. úpravu styku či typ péče (výlučné péče jednoho z rodičů, střídavé či společné péče obou rodičů) (§ 907 odst. 1 OZ). Je to dáno tím, že opatrovnický soud vždy rozhoduje v zájmu dítěte a smlouvou dosažené řešení úpravy styku a péče v zájmu dítěte být nemusí, navíc v době uzavření smlouvy ještě společné

děti snoubenců nebo manželů často ani neexistují. To potvrzuje i skutečnost, že v rámci tzv. „dohodnutého“ rozvodu předtím, než je soudem rozhodnuto o rozvodu manželství, se mohou manželé na péči o dítě dohodnout. Jejich dohodu však vždy musí schválit opatrovnický soud, který posoudí, zdali je způsob výkonu rodičovské odpovědnosti dohodnutý rodiči v souladu se zájmy dítěte (§ 906 odst. 2 OZ).

Smlouva o manželském majetkovém režimu naopak umožňuje uspořádat majetkové poměry manželů i *pro případ zániku manželství*. Smlouva může být použitelná obecně pro všechny případy zániku manželství, nebo se může týkat jen určitých důvodů, nejčastěji bývá uzavřena pro případ smrti nebo rozvodu. Smlouva uzavřená pro případ *rozvodu* obvykle stanoví, jaký majetek případně v případě zániku manželství každému z manželů a může tak jít de facto o nahrazení dohody o vypořádání společného jmění manželů. Pokud je smlouva uzavřená pro případ *smrti* některého z manželů, může být považována současně za smlouvu dědickou za podmínky, že má stanovené náležitosti (§ 1582 a násl. OZ). Pro dědickou smlouvu je vyžadována, stejně jako pro smlouvu o manželském majetkovém režimu, forma veřejné listiny (§ 1582 odst. 2 OZ). Zůstavitel povolává dědickou smlouvou za dědice či odkazovníka druhou smluvní stranu, která to přijímá, nebo třetí osobu. Pokud jde o dědickou smlouvu uzavřenou mezi manžely (či snoubenci), může jeden z manželů povolat druhého za dědice či odkazovníka a druhý z manželů povolání přijímá, nebo se za dědice či odkazovníky povolávají navzájem (§ 1592 odst. 1 OZ). Jestliže smlouva o manželském majetkovém režimu splňuje náležitosti dědické smlouvy, může být v části za takovou považována, nicméně se i přesto jedná o její specifický typ. Je umožněno povolat za dědice druhého z manželů nebo povolat se za dědice navzájem v rozsahu, v jakém mají připadnout manželovi věci dosud tvořící součást SJM, přestože manžel jakožto dědic je již z titulu jejich společného jmění „polovičním“ vlastníkem těchto věcí. Dojde-li však k zániku manželství z jiného důvodu než smrtí manžela, smlouva se nepoužije. V otázce, zdali je možné smlouvu mezi manžely (snoubenci) týkající se úpravy majetkových poměrů pro případ smrti zrušit či změnit pořízením závěti týkající se majetku, který by se měl dle smlouvy stát majetkem druhého manžela, můžeme s ohledem na ustanovení § 1590 OZ usoudit, že toto možné je za podmínky souhlasu smluvního dědice (v tomto případě druhého z manželů) ve formě veřejné listiny. Ve smlouvě si mohou účastníci například stanovit, že veškerý majetek, který je součástí

společného jmění manželů, případně po smrti manžela druhému z nich, nebo může být stanoveno, že si pozůstalý manžel může vybrat, které z věcí dosahující polovinu hodnoty majetku SJM se stanou jeho výlučným vlastnictvím a které se rozdělí v rámci dědického řízení. Ve smlouvě lze také obecně stanovit, aby pozůstalému manželovi připadla alespoň polovina majetku SJM a aby nebyl při vypořádání zkrácen na svých právech. Vypořádání majetku ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela probíhá způsobem stanoveným v ustanovení § 162 až 163 ZŘS.

Smlouva se může týkat nejen věcí tvořících součást společného jmění manželů, ale i dalších věcí, které ke dni podpisu smlouvy ještě nevznikly a neexistují. Smlouva by však neměla upravovat výlučný majetek některého z manželů.²⁷³

Smlouva, která modifikuje zákonný režim, se může týkat i správy společného majetku. Může upravit, jakým způsobem bude správa majetku prováděna a který z manželů bude majetek nacházející se ve společném jmění (či jeho část) spravovat. Neupraví-li si manželé správu majetku jinak, použijí se ustanovení § 722 an. OZ.

Při správě majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů je vyžadován souhlas manžela pro nakládání se společným jměním jako s celkem, stejně jako pro nakládání s obydlem, kde se nachází rodinná domácnost (§ 747 odst. 1 OZ). Manžel nemůže bez souhlasu druhého dům nebo byt, kde se nachází rodinná domácnost a tento prostor je k bydlení rodiny (manželů) nezbytně třeba, byt či dům zcizit nebo zřídit právo, pokud by se jeho výkon neslučoval s bydlením, ledaže by manžel rodině či manželovi zajistil obdobné (po všech stránkách) bydlení. Také platí, že manžel musí předejít všemu a zdržet se všeho, aby nebylo bydlení znemožněno nebo ohroženo (§ 747 odst. 1 OZ). Pokud by souhlas manžela dán nebyl, je absence souhlasu stižena relativní neplatností právního jednání, tj. manžel se neplatnosti může dovolat (§ 747 odst. 2 OZ). Stejně je tomu v případě nájmu domu nebo bytu, kde se nachází rodinná domácnost. K ukončení nájmu nebo omezení nájmu právem, jehož výkon by se neslučoval s bydlením rodiny (manželů), nesmí dojít na základě jednání jednoho z manželů bez souhlasu druhého (§ 748 odst. 1 OZ). V obou případech je zapotřebí písemného souhlasu druhého manžela (§ 749 OZ).

²⁷³ HRUŠÁKOVÁ, M. Občanský zákoník: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2014, 234 - 235 s.

Snoubenci či manželé si mohou ve smlouvě o manželském majetkovém režimu upravit také společné přispívání na výdaje rodinné domácnosti. Jde zejména o výdaje spojené s bydlením, vedením společné domácnosti a výchovou a péčí o děti, např. náhrada nákladů za byt (dům) spojených s jeho užíváním (poplatky za služby) či nájemné, dále finanční prostředky na chod domácnosti (nákup potravin, čisticích prostředků apod.), obstarávání potřeb společných dětí (ošacení, obuv, školní pomůcky, kroužky, aj.), výdaje na kulturu, nákup spotřebičů a jejich opravy, opravy a investice do obydlí, ve kterém se nachází jejich rodinná domácnost.

Otázkou, na kterou nepanuje mezi dotázanými notáři jednoznačná shoda v názorech, zůstává, zdali je možné ve smlouvách o manželském majetkovém režimu upravit výživné, konkrétně např. prohlášením manželů/snoubenců, že si nebudou v případě rozvodu manželství hradit vzájemně žádné výživné bývalého manžela. Ustanovení, které bývá často součástí dohody o vypořádání SJM uzavřené manžely či bývalými manžely, není zcela jistě obvyklým ujednáním ve smlouvách o MMR. Výživné mezi bývalými manžely by mohlo být zakotveno ve smlouvě o MMR dle extenzivního výkladu ustanovení § 718 odst. 2 OZ, tj. v rámci úpravy majetkových poměrů pro případ zániku manželství. Argumenty podporující možnost začlenění tohoto ustanovení jsou dle mého názoru zásada autonomie vůle účastníků a dispozitivnost většiny právních norem. Nicméně i dispozitivnost má své meze zakotvené v § 1 odst. 2 OZ, lze se tedy domnívat, že ustanovení o nehrazení si výživného by bylo neplatné, pokud by se jednalo o ujednání, které by porušovalo mj. dobré mravy, zejména s ohledem na zdravotní stav či neschopnost manžela žít se sám (viz blíže kapitola 3.8. této práce). Shodný názor, tedy, že je možné ve smlouvě o manželském majetkovém režimu upravit vyživovací povinnost a výživné, zastává i JUDr. Martin Foukal, notář v Praze s dlouholetou praxí a bývalý prezident Notářské komory ČR.

4.3 Důvody pro uzavření smlouvy o MMR

Jedním z hlavních důvodů pro uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu je časté nepochopení či dezinterpretace institutu společného jmění manželů a jeho obsahu veřejností. Lidé mívají mylné či zkreslené představy o tom, co je a není součástí společného jmění manželů (což je dáno i historickým kontextem viz blíže

kapitola 2.1. této práce pojednávající o zákonném majetkovém společenství, bezpodílovém spoluvlastnictví manželů a společném jmění manželů) a z toho plynou problémy při vypořádání SJM.

V praxi se často setkávám s případy, kdy klienti přijdou na konzultaci s představou, že finanční prostředky jimi vydělané, získané jako zisk z jejich výlučného majetku či jinak nahospodařené za dobu trvání manželství jsou výlučně „jejich“, když každý z manželů má samostatný účet a hospodaří si tzv. samostatně a odděleně, domnívajíce se, že se jich problematika SJM netýká, přestože opak bývá pravdou.

Dle vyjádření JUDr. Martina Foukala, notáře a bývalého prezidenta Notářské komory ČR, je v rámci dědického řízení časté, že manžel zůstavitele při zjišťování rozsahu majetku zůstavitele (zemřelého) neuvede např. svůj bankovní účet, přestože nebyla mezi zůstavitelem a pozůstalým manželem uzavřena smlouva o MMR, tudíž i finanční prostředky nacházející se na účtu pozůstalého manžela by měly být jako součást majetku nacházejícího se v SJM zahrnuty do dědictví.

Je proto zapotřebí seznámit se s tím, co uzavření manželství a vznik společného jmění manželů ve svých důsledcích představuje pro oba manžele. Poté se mohou manželé (nejlépe ještě jako snoubenci) kvalifikovaně rozhodnout, zdali jim vyhovuje zákonný režim či zda je pro ně výhodnější uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu a upravit si tak jejich majetkové poměry odlišně od zákona.

Notář JUDr. Martin Foukal dodává, že po seznámení se všemi důsledky se snoubenci i manželé přicházející k němu na konzultaci v naprosté většině případů rozhodnou uzavřít smlouvu o MMR.

S ohledem na to, že je velmi problematické pořídit závěť o majetku nacházejícím se ve společném jmění, neboť SJM není vypořádáno a není tedy jasné, jak velký vypořádací podíl připadá na každého manžela a o jaký konkrétní majetek se jedná, manželé často současně s uzavřením smlouvy o MMR sepisují i závěť, aby tímto způsobem pořídili o svém majetku pro případ své smrti a určili, jaký majetek má připadnout jeho potomkům, manželovi či případně jiným osobám a v jakém poměru. Obecně bývá doporučováno, aby pokud možno nevznikalo podílové spoluvlastnictví, neboť nemožnost domluvy spoluvlastníků při správě a nakládání s majetkem v podílovém spoluvlastnictví bývá častým důvodem soudních sporů.

JUDr. Roman Fiala, soudce a místopředseda Nejvyššího soudu ČR navrhuje, aby společné jmění manželů nevznikalo ex lege – ze zákona, ale jen v případě, pokud se pro SJM snoubenci rozhodnou. Vzhledem k tomu, že manželé často netuší, co obnáší vznik společného jmění manželů, navrhuje, aby snoubenci před vstupem do manželství navštívili notáře, jakožto nestranného a nezávislého odborníka, který by jim objasnil veškerá rizika spojená se vznikem SJM a snoubenci by se posléze rozhodli, jaký režim zvolí. Navrhuje tři režimy - první spočívající ve vzniku podílového spoluvlastnictví v případě nabytí majetku za dobu trvání manželství, druhý zákonný režim SJM a třetí představuje možnost upravit si manželské majetkové poměry smlouvou o manželském majetkovém režimu před vznikem manželství, tj. „předmanželskou“ smlouvou.²⁷⁴

Pro určení dalších důvodů k uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu snoubenci si můžeme rozdělit snoubence do dvou věkových kategorií: 1) mladší a 2) starší.

Mezi časté důvody k uzavření smlouvy o MMR mladými snoubenci bývá skutečnost, že některý ze snoubenců před uzavřením manželství vlastní majetek vysoké hodnoty, zpravidla nemovitosti, které zdědil nebo mu byly darovány jako rodinné bohatství. Smlouvou o MMR si mohou snoubenci zvolit režim oddělených jmění či zúžit zákonný rozsah SJM takovým způsobem, že se zisk z výlučného majetku manžela nestává součástí SJM a současně investice do výlučného majetku manžela netvoří pohledávku druhého manžela vynaloženou ze SJM do výlučného majetku manžela.

Je-li některý (příp. oba) z mladých snoubenců podnikatelem, či má-li záměr do budoucna podnikat, uvědomuje si, že podnikání s sebou nepřináší jen možnost zisku, ale i určité riziko, které může představovat pro finanční situaci rodinné domácnosti. Proto snoubenci v takových případech volí uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu jako způsob ochrany druhého nepodnikajícího manžela a rodinné domácnosti před dopady případného podnikatelského neúspěchu.

Druhou specifickou kategorií tvoří „starší“ snoubenci, tj. ti, kteří jsou alespoň jednou rozvedeni a z tohoto důvodu již mají zkušenosti s problémy vyskytujícími se při vypořádání SJM zejména v případě zániku manželství rozvodem. Uzavření smlouvy

²⁷⁴ *Zrušme povinné společné jmění manželů* [online]. [cit. 2016-09-30]

o manželském majetkovém režimu je u nich vedeno především snahou o ochranu svého majetku před dluhy druhého manžela, ale také ochrana poskytnutá svým potomkům, kteří nejsou společnými potomky manželů.

Dalším častým a pro mnohé možná i překvapivým důvodem k uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu je skutečnost, že se manželství účastníků schyluje k zániku. V těchto případech oba manželé žijí odděleně a spojuje je pouze formální stránka, tj. dosud nezaniklé manželství rozvodem. Vzhledem k tomu, že manželé nechtějí uzavřít dohodu o vypořádání SJM, neboť tato dohoda nabývá účinnosti až ke dni rozvodu, uzavírají smlouvu o manželském majetkovém režimu, která nabývá účinnosti již dnem podpisu. Tato smlouva slouží později v řízení o rozvodu manželství jako důkaz, že se žádný majetek ve společném jmění manželů již nenachází a není co vypořádávat.

Platí, že modifikováním manželského režimu (uzavřením smlouvy o MMR) lze snížit podnikatelské riziko manžela ve vztahu k rodině, druhému manželovi a rodinné domácnosti, předejde se složitému vypořádání SJM v rámci rozvodu či nechtěnému dědění majetku nacházejícího se ve společném jmění potomkem jednoho manžela.²⁷⁵

4.4 Kategorie smluv o MMR

4.4.1 Režim oddělených jmění

Dle sdělení notářů bývají smlouvy zakládající režim oddělených jmění uzavírány nejčastěji snoubenci. Pokud by smlouva byla uzavírána manžely, v rámci jednoho notářského zápisu se uzavře zároveň dohoda o zúžení společného jmění manželů v zákonném režimu a dohoda o vzniku režimu oddělených jmění.

²⁷⁵ *Smluvní modifikace manželského majetkového režimu* [online]. [cit. 2016-10-01]

V režimu oddělených jmění může každý z manželů nakládat se svým výhradním „odděleným“ jměním libovolně, tj. bez potřeby souhlasu druhého manžela.²⁷⁶

Pokud manželé společně podnikají či podniká jeden z nich, jsou příjmy z podnikání rozděleny dle jejich písemného ujednání, v případě absence ujednání se příjmy rozdělí rovným dílem (§ 730 OZ).

Ve smlouvě o režimu oddělených jmění manželé či snoubenci v úvodu prohlašují každý sám za sebe a oba společně, že ke dni podpisu této smlouvy nebylo žádnému z nich doručeno jako povinnému či povinným usnesení o nařízení exekuce nebo exekuční příkaz, ani žádný z nich nepodal jako úpadce insolvenční návrh ani není v úpadku. Takové prohlášení bývá zpravidla začleňováno do všech smluv o manželském majetkovém režimu.

Dále si účastníci smlouvy vymezí, jakým způsobem si do budoucna upravují svůj manželský režim. Režimu oddělených jmění bývá upraven tak, že veškerý majetek, zejména věci movité a nemovité, dále práva, pohledávky, akcie, podíly v obchodních korporacích, peníze v hotovosti i na účtech (v CZK i v cizí měně), jiné obecně uznávané platební prostředky (jako např. zlato, stříbro, diamanty), které získá kterýkoliv z manželů na základě jakékoliv právní skutečnosti, dále cenné papíry (bez ohledu na druh, formu a podobu), jakékoli deriváty i jiné hodnoty, prostředky a komodity sloužící ke kolektivnímu či individuálnímu investování a uchování hodnot (tj. např. zlato, stříbro, šperky, diamanty, umělecká díla, starožitnosti apod.), stejně jako výnosy z výlučného majetku manžela či jiné majetkové hodnoty nebo jejich výnosy, plody, užitky a přírůstky, budou manžely nabývány odděleně, tj. každým do svého výlučného vlastnictví a tento majetek nebude tvořit jejich společné jmění manželů.

Ohledně dluhů manželů bývá stanoveno, že z veškerých dluhů, které vzniknou v budoucnu, bude zavázán jen ten z účastníků, který se zaváže k jejich plnění nebo kterému dluhy vzniknou v důsledku konání, nekonání či opomenutí zákonem stanovené povinnosti konat a tyto dluhy nebudou tvořit jejich SJM.

²⁷⁶ ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, 320 s.

Účastníci smlouvy si také mohou vyhradit, že společné jmění manželů bude v budoucnu tvořeno jen takovým nabytým majetkem a vzniklými dluhy, o které se rozšíří jejich SJM uzavřením smlouvy ve formě notářského zápisu.

Pokud by účastníci smlouvy nabyli v budoucnu společně majetek, platí, že ho nabydou do spoluvlastnictví, přičemž rozsah ideálního podílu bude určen podílem každého stanoveným v nabývacím titulu či v jejich jiném ujednání. V případě, že podíl určen nebude, nabyde každý podíl ve výši ideální jedné poloviny. Je zřejmé, že se spoluvlastnickým podílem může každý z manželů nakládat snadněji (byť se k 1.1.2018 má do ustanovení OZ vrátit institut „předkupního práva“),²⁷⁷ oproti omezeným dispozicím při správě majetku nacházejícího se ve společném jmění bez souhlasu druhého manžela,²⁷⁸ což je také jedním z důvodů pro uzavření smlouvy o režimu oddělených jmění.

4.4.2 Vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství

Smlouva upravující vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství není obvykle uzavíraným typem smlouvy o manželském majetkovém režimu. Tomu odpovídá i skutečnost, že Notářská komora ČR tento typ smlouvy ve svých statistikách o tom, jaké smlouvy o MMR bývají zapisovány do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu ani nijak nezohledňuje, jsou-li vůbec uzavírány, když smlouvy zapsané do tohoto seznamu dělí na smlouvy o režimu oddělených jmění a smluv zužujících zákonný rozsah SJM v zákonném režimu.²⁷⁹

Důvodem, proč tento druh smlouvy o manželském majetkovém režimu není vůbec využíván (byť jeho použití není vyloučeno), je zejména její nevýhodnost pro obě smluvní strany a obtížně uchopitelný koncept pro laickou veřejnost. Osobně se domnívám, že rozhodnou-li se snoubenci či manželé pro úpravu jejich manželských

²⁷⁷ *Předkupní právo u realit se má vrátit, poslanci posvětili novelu občanského zákoníku* [online]. [cit. 2016-10-03]

²⁷⁸ viz blíže kapitola 3.5. této práce

²⁷⁹ viz statistické údaje poskytnuté Notářskou komorou ČR z e-mailové adresy: nkcr@nkcr.cz [cit. 2016-09-22]

majetkových poměrů, upřednostní režim oddělených jmění či zúžení rozsahu SJM i s ohledem na jejich možnou adaptabilitu požadovaným dispozicím účastníků.

Dle JUDr. Martina Foukala, notáře v Praze a bývalého prezidenta Notářské komory ČR, je smyslem těchto smluv skutečnost, že SJM při uzavření manželství nevznikne a vznikne až okamžikem zániku manželství. Obsahem společného jmění manželů bude v případě zániku manželství majetek, který nabyli oba manželé za dobu trvání manželství za předpokladu, že tento majetek je ke dni zániku manželství pořád ve vlastnictví některého z manželů.²⁸⁰ JUDr. Martin Foukal zároveň dodává, že se za svou dlouholetou notářskou praxi nikdy nesešel s případem, kdy by tento typ smlouvy o manželském majetkovém režimu byl uzavřen, což potvrzují i další mnou oslovení notáři.

S ohledem na to, že SJM je v případě zániku manželství tvořeno vším, co manželé nabyli za dobu trvání manželství za podmínky, že se majetek stále nachází ve vlastnictví alespoň jednoho z nich, nenalezla jsem prakticky žádnou výhodu a důvod, proč by snoubenci či manželé chtěli tento druh smlouvy uzavřít, vyjma toho, že si každý z manželů může za dobu trvání manželství nakládat s majetkem, který by jinak byl součástí SJM, libovolným způsobem (tj. nepoužijí se ustanovení správy v zákonném režimu v § 713 an. OZ). Vzhledem k tomu, že žádnou výhodu v uzavření této smlouvy neshledal ani JUDr. Martin Foukal, notář s dlouholetou praxí, s nímž jsem smlouvy o manželském majetkovém režimu konzultovala, potvrzuje to skutečnost, že tyto smlouvy nejsou uzavírány, ačkoliv teoreticky jejich uzavření nelze vyloučit.

Z výše uvedeného je zřejmé, že se jedná o snoubenci a manžely nevyužívaný institut a slouží spíše jako další teoreticky možná alternativa pro úpravu majetkových poměrů.

4.4.3 Zúžení či rozšíření zákonného rozsahu SJM

V rámci rozšíření zákonného rozsahu společného jmění manželů může být SJM rozšířeno o majetek, který by jinak součástí SJM netvořil, zejména z důvodu vyloučení

²⁸⁰ *Modifikace manželského majetkového režimu* [online]. [cit. 2016-10-05]

majetku ze SJM, jako je tomu v případě darů, dědictví apod. (blíže upravené v kapitole 3.4.2. této práce), čímž se majetek stane společným majetkem obou manželů.

Nutno dodat, že k uzavření smlouvy o rozšíření společného jmění manželů v praxi zpravidla nedochází.

Naproti tomu smlouva o zúžení rozsahu SJM v zákonném režimu bývá uzavírána velmi často, jak napovídají i výše uvedené statistiky Notářské komory ČR.

Ve smlouvě (dohodě) o zúžení společného jmění manželů v zákonném režimu je účastníky vymezeno, co mimo jiné tvoří obsah jejich SJM ke dni uzavření smlouvy. Vymezí tedy majetek, o kterém nechtějí, aby i nadále tvořil součást společného jmění účastníků smlouvy a aby připadl do výlučného jmění některého z manželů.

Někdy bývá smlouva o zúžení SJM spojována i s dohodou o vzniku režimu oddělených jmění. To konkrétně znamená, že si účastníci do budoucna upraví manželský majetkový režim tak, aby byl v režimu oddělených jmění.²⁸¹

Rozsah majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů lze zúžit až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.²⁸²

Zúžení zákonného rozsahu SJM znamená, že se ve smlouvě vymezený majetek dosud tvořícího součást SJM stane výlučným majetkem jednoho či druhého manžela, případně majetek připadne do podílového spoluvlastnictví obou manželů. Současně s tím se mohou stanovit pravidla pro nabývání majetku do výlučných vlastnictví manželů nebo podílových spoluvlastnictví do budoucna.²⁸³

²⁸¹ viz blíže kapitola 4.3. této práce

²⁸² viz blíže kapitola 2.1. této práce

²⁸³ *Modifikace manželského majetkového režimu* [online]. [cit. 2016-10-05]

5 Režim založený rozhodnutím soudu

V případě, že některý z manželů nesouhlasí s úpravou manželských majetkových poměrů formou Smlouvy o manželském majetkovém režimu,²⁸⁴ nezbyvá druhému z manželů, než aby se obrátil na soud s návrhem na zrušení či zúžení rozsahu společného jmění manželů.

Podmínkou pro úspěšnost návrhu na zrušení či zúžení SJM je existence závažného důvodu (§ 724 odst. 1 OZ), přičemž OZ v ustanovení § 724 odst. 2 OZ blíže vymezuje pět možných závažných důvodů:

- 1) věřitel manžela požaduje zajištění jeho pohledávky v rozsahu vyšším, než to, co výhradně náleží tomuto manželovi,
- 2) lze-li manžela považovat za marnotratného,
- 3) podstupuje-li manžel opakovaně či soustavně nepřiměřená rizika,
- 4) začal-li manžel podnikat,
- 5) stal-li se neomezeně ručícím společníkem právnické osoby (§ 724 odst. 2 OZ).

Platí, že za závažné důvody se body 1) až 3) považují vždy, body 4) a 5) mohou být závažnými důvody po úvaze a zhodnocení soudu.

Důvodová zpráva k § 724 OZ zdůrazňuje úlohu soudu, který má zvážit rozhodné argumenty a okolnosti případu a podle toho rozhodnout.

Soud nesmí ve svém rozhodnutí zasáhnout do zákonné úpravy věci tvořících obvyklé vybavení domácnosti.²⁸⁵ Nemůže také zasáhnout do práv třetích osob, a to ani obsahem, ani účelem, jestliže s rozhodnutím soudu nesouhlasí.²⁸⁶

Stejně tak platí, že soudní rozhodnutí nemůže ve svých důsledcích vyloučit schopnost manžela spočívající v zabezpečení rodiny (§ 727 odst. 2 OZ).

²⁸⁴ viz blíže kapitola 4. této práce

²⁸⁵ viz blíže kapitola 2.1. této práce

²⁸⁶ *Exekuční postih společného jmění manželů* [cit. 2016-09-18]

Soudním rozhodnutím založený režim lze změnit smlouvou manželů či rozhodnutím soudu (§ 725 OZ). Z tohoto ustanovení vyplývá snaha zákonodárce upřednostnit autonomii vůle (uzavření smlouvy) před soudním rozhodnutím, které nemusí účastníkům vždy vyhovovat. Zároveň však zakotvení možnosti změny rozhodnutí soudu pozdějším soudním rozhodnutím umožňuje soudu poskytnout ochranu „slabšímu“ z manželů, je-li to zapotřebí.

Tato „ochranná“ opatření nalezneme i v dalších ustanoveních, konkrétně § 726 odst. 1 OZ umožňující soudu obnovit SJM potom, co ho zrušil. Důvodem pro obnovu SJM je zejména skutečnost, že pominou důvody pro zrušení SJM nebo manžel navrhone, aby rozsah SJM, jenž byl dříve zúžen, se rozšířil do zákonného rozsahu (§ 726 odst. 1 OZ).

I v případě zániku SJM ze zákona může soud na návrh některého z manželů společné jmění obnovit za podmínky, že je obnovení ve společném zájmu obou manželů (§ 726 odst. 2 OZ).

Pokud jde o správu společného jmění manželů, v rámci které si manžel počíná v rozporu se zájmy druhého manžela (žalobce), jejich rodiny nebo rodinné domácnosti, může soud na návrh manžela rozhodnout o způsobu spravování SJM v případě, že správa SJM nebyla mezi manžely (ev. snoubenci) upravena smlouvou o manželském majetkovém režimu (§ 728 OZ).

6 Průzkum

Vzhledem k tomu, že jsem v úvodu vymezila jako jeden z cílů své práce zjistit stupeň znalostí o možnosti snoubenců a manželů upravit si jejich manželské majetkové poměry smlouvou o manželském majetkovém režimu a důvody, které společnost vedou k jejímu uzavírání či naopak odmítání takovou smlouvu uzavřít, jsem na dané téma zpracovala průzkum, kterého se zúčastnilo celkem 245 respondentů.

6.1 Průzkum míry povědomí

Z celkového počtu respondentů tvořila skupina 49,8 % lidí osoby s právnickým vzděláním (tj. 122 respondentů), dále 6,2 % lidí uvedlo, že právníké vzděláním nemají, ale o tuto problematiku se zajímají (tj. 15 respondentů), skupina ve výši 41,6 % lidí uvedla, že má o možnosti úpravy manželských majetkových poměrů jen částečnou a obecnou představu (tj. 102 respondentů) a zbytek, tj. 2,4 % uvedlo, že o možnostech úpravy neví nebo je to nezajímá (tj. 6 respondentů).²⁸⁷

Obrázek č. 1: Průzkum míry povědomí

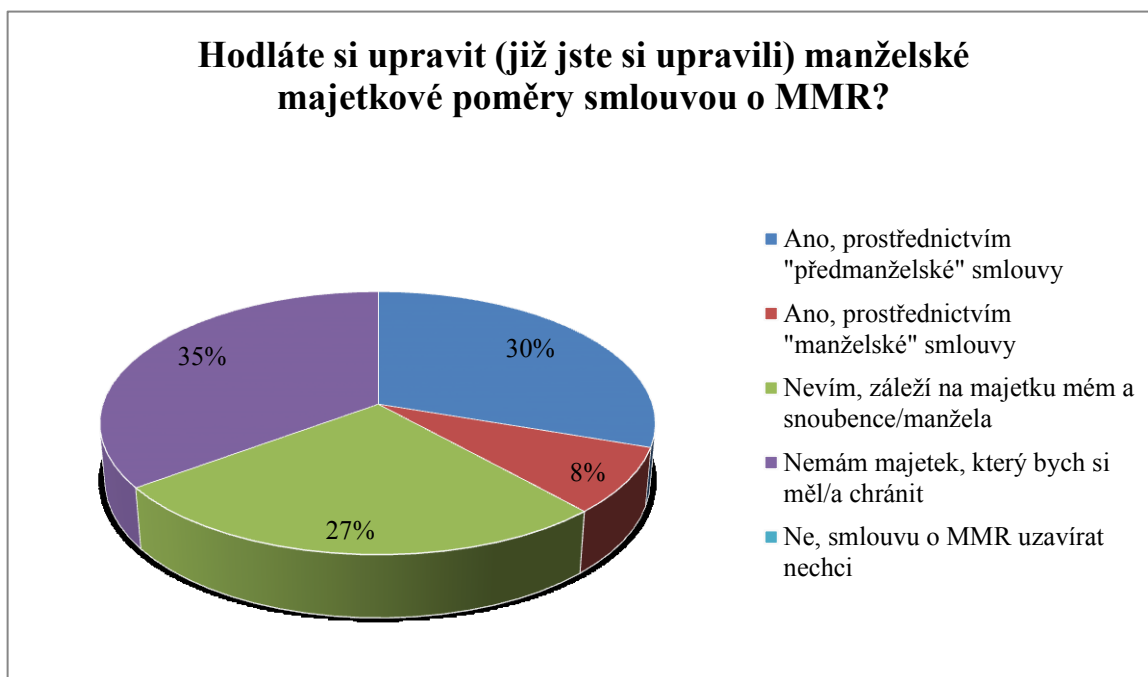
Zdroj: Vlastní zpracování dotazníku/průzkumu

6.2 Průzkum záměru uzavřít smlouvu o MMR

Na otázku, zdali dotázaní mají zájem si upravit (či si již upravili) manželské majetkové poměry smlouvou o manželském majetkovém režimu, odpověděla skupina o velikosti 38,34 %, tj. 94 respondentů z celkového počtu respondentů, že chtějí uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu, z toho 74 respondentů má zájem uzavřít smlouvu již před vstupem do manželství, zbývajících 20 respondentů si chce upravit majetkové poměry smlouvou za dobu trvání manželství. Skupina o velikosti 26,53 %, tj. 65 respondentů, odmítla možnost uzavřít smlouvu o úpravě manželských majetkových poměrů. Ze zbývajících části respondentů (86 respondentů) odpovědělo 59 respondentů

²⁸⁷ viz pro názornost graf po zaokrouhlení níže

(24,08 %), že neví, zdali si smlouvu uzavřou a že bude záležet na výši majetku, který budou mít oni nebo snoubenec ke dni uzavření manželství; skupina 27 respondentů (11,05 %) uvedla, že nemá žádný majetek, který by si měla pro případ rozpadu manželství rozvodem (ani pro jiný případ zániku manželství) chránit.²⁸⁸

Obrázek č. 2: Průzkum záměru uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu
Zdroj: Vlastní zpracování dotazníku/průzkumu

Z tohoto průzkumu plyne, že lidé při rozhodování, zdali uzavřou smlouvu o manželském majetkovém režimu, berou v úvahu zejména jejich aktuální majetkové poměry. Ve svých úvahách však nezohledňují v budoucnu nabytý majetek, jejich společnou odpovědnost za dluhy ani ostatní důsledky vzniku společného jmění manželů uzavřením manželství.

Záměrem tohoto průzkumu bylo mj. zjistit, zdali respondenti s právnickým vzděláním či respondenti zájímající se o tuto problematiku spíše uvažují o uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu oproti ostatním respondentům, kteří mají jen obecné či žádné povědomí o možnostech a způsobech úpravy majetkových poměrů.

Celkově se zúčastnilo 122 respondentů s právnickým vzděláním z celkových 245 respondentů, přičemž 58 z nich uvedlo, že chtějí uzavřít smlouvu o manželském

²⁸⁸ viz pro názornost graf po zaokrouhlení níže

majetkovém režimu (ať už ve formě „předmanželské“ či „manželské“ smlouvy), tedy 47,54 % z těchto dotázaných. Skupina 36 respondentů s právnickým vzděláním o velikosti 29,5 %, uvedla, že smlouvu o MMR uzavřít nechce a zbytek 28 respondentů (22,95 %) nevěděl, zdali by chtěli smlouvu uzavřít (nejčastěji s odkazem, že bude záležet na jejich majetkových poměrech či majetkových poměrech snoubence v okamžiku sňatku).

Z patnácti respondentů, kteří uvedli, že se o tuto problematiku zajímají, dvanáct z nich hodlá uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu nebo tak již učinilo, zbytek (3 respondenti) uzavřít smlouvu nechtějí. Jeden z respondentů, který se vyjádřil, že smlouvu uzavřít nechce, zároveň dodal, že s ohledem na právní úpravu SJM nemá v úmyslu uzavřít manželství a raději setrvá pouze v partnerském vztahu se svou partnerkou, neboť je to dle jeho vyjádření pro oba *výhodnější*. Přestože respondent nepřiblížil, v čem zejména vidí výhody partnerského soužití oproti manželskému, lze se domnívat, že těmito důvody může být kupříkladu i současné nastavení systému sociálních dávek (státní sociální podpory) pro svobodné matky.²⁸⁹

Ze 102 respondentů, kteří uvedli, že mají o možnostech a způsobu úpravy manželských majetkových poměrů jen obecnou představu, se 25 z nich vyjádřilo pozitivně k uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu (tj. 24,5 %), 39 respondentů odmítlo možnost uzavřít smlouvu o MMR (tj. 38,25 %) a zbývajících 38 respondentů (tj. 37,25 %) uvedlo, že nevědí, zdali by si chtěli upravit majetkové poměry smlouvou o manželském majetkovém režimu.

Zbývajících šest respondentů, kteří se o problematiku nezajímají, shodně uvedlo, že nemají zájem uzavírat smlouvu o MMR.

Porovnáme-li osoby s právnickým vzděláním s osobami, které mají obecnou představu o možnostech úpravy majetkových poměrů v manželství a odhlédneme-li od skupiny respondentů, kteří na to, zdali si chtějí upravit manželské majetkové poměry odchylně od zákona, nemají utvořen názor (tj. neví), zjistíme, že se moje domněnka o vyšším zájmu uzavřít smlouvu o MMR u osob s právnickým vzděláním oproti osobám s obecnou představou potvrdila. Z průzkumu plyne, že téměř polovina, přesněji 47,54 % osob s právnickým vzděláním hodlá uzavřít smlouvu a upravit si tak manželské

²⁸⁹ *Státní sociální podpora* [online]. [cit. 2016-10-16]

majetkové poměry, 29,5 % osob s právnickým vzděláním možnost uzavření smlouvy odmítá, oproti 24,5 % osob s obecnou představou, kteří mají zájem uzavřít smlouvu a 38,25 % osob s obecnou představou, kteří smlouvu uzavřít nechtějí.

6.3 Důvody k uzavření či neuzavření smlouvy o MMR zjištěné průzkumem

Rozebereme-li si jednotlivé odpovědi respondentů, zjistíme, že značná část dotazovaných (více než 35%), kteří odpověděli, že smlouvu o manželském majetkovém režimu uzavírat nechtějí, zároveň v otázce směřující k tomu, jakým způsobem by si případně chtěli manželské majetkové poměry upravit, uvedli, že chtějí mít tzv. oddělené jmění mezi manžely, v rámci kterého by si každý z manželů hospodařil se svými finančními prostředky odděleně. Jak jsem již vymežila v kapitole 4. této práce, jedná se o mylnou představu manželů, že hospodaří-li si každý se „svými“ penězi, nespadají jejich příjmy do společného jmění manželů. Pokud se v případě zániku manželství rozvodem manželé při vypořádání SJM nedohodnou na odlišném vypořádání, jsou tyto prostředky zahrnuty do SJM, neboť ode dne uzavření manželství, neujednají-li si manželé či snoubenci jinak, neexistují zpravidla nadále pojmy „moje“ a „tvoje“, nýbrž „naše“.

Mezi nejčastěji se objevující důvody pro uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu nalezneme podnikání jednoho z manželů. Tento pragmatický důvod svědčí o záměru manželů ochránit jeden druhého před možnými riziky spojenými s podnikáním do budoucna.

Dalším argumentem pro uzavření smlouvy je ochrana majetku movitějšího snoubence v době uzavření sňatku. Jeden z respondentů uvedl, že uzavření „předmanželské“ smlouvy je podmínka otce snoubenky, aby byl ochráněn její výlučný majetek a příjmy z něho plynoucí. Celkově lze tedy shrnout, že důvodem bývá péče o rodinný majetek, jeho zachování a rozmnožení.

Odpovědi ostatních, kteří mají v úmyslu uzavřít smlouvu před vstupem do manželství, směřují k tomu, aby se vyhnuli případným budoucím sporům o peníze

a majetek s manželem. Někteří z nich přiznávají, že dříve o úpravě manželských majetkových poměrů neuvažovali, po osobních zkušenostech (zejména rozvodů v rodině apod.) či zkušenostech z práce (v rámci praxe v advokátní kanceláři, u soudního exekutora nebo notáře), jsou rozhodnutí smlouvu o MMR uzavřít.

U osob, které prozatím nejsou rozhodnuty, zdali uzavřou smlouvu o MMR, se nejčastěji objevuje jako důvod skutečnost, že nemají žádný majetek, který by si měli ochránit nebo že se rozhodnou až podle jejich aktuální majetkové situace a majetku snoubence při uzavření manželství. Jak jsem již výše uvedla, takové uvažování nezohledňuje veškeré dopady, které s sebou vznik SJM přináší, jako např. majetek nabytý v budoucnu, zisk z výlučného majetku manžela, dluhy manžela, ani není manželům poskytnuta ochrana majetku před exekucí či výkonem rozhodnutí apod.

Jedna z respondentek uvedla, že se s partnerem o možnostech úpravy pobaví a následně se společně rozhodnou, zdali smlouvu uzavřít. Jsem toho názoru, že je důležitá především informovanost o možných nepříznivých dopadech SJM na manžele a rodinnou domácnost. Pokud žádný ze snoubenců nemá právnické vzdělání či se o problematiku nezajímá, mohou si domluvit konzultaci u notáře, který oběma snoubencům vysvětlí problémy spojené se vznikem a vypořádáním SJM. Teprve poté by se měli snoubenci rozhodnout, zdali jim zákonný režim vyhovuje či nikoli.

Osoby, které vyloučili možnost uzavřít smlouvu o MMR a upravit si tak manželské majetkové poměry, nejčastěji uvádějí, že si s partnerem důvěřují a jsou přesvědčeni, že by se i v případě zániku manželství rozvodem dokázali na vypořádání SJM dohodnout či že do manželství nevstupují s myšlenkou, že by se mělo rozpadnout (tedy rozvod jako možnost nepřipouštějí). Domnívám se, že žádný ze snoubenců nebude vstupovat do manželství, pokud je přesvědčen, že manželství dříve či později zkrachuje. Statistiky Českého statistického úřadu²⁹⁰ však hovoří jasně. Míra rozvodovosti se pohybuje mezi 45 – 50 %, tedy téměř každé druhé manželství končí rozvodem. Z osobních zkušeností nabytých za dobu práce v advokátní kanceláři je mi známo, že ochota manželů uzavřít dohodu o vypořádání SJM v případě rozvodu manželství je obecně nízká, zejména pokud má některý z manželů pocit, že navrhovaná dohoda pro

²⁹⁰ viz kapitola 1. této práce

něho není dostatečně výhodná. Pokud se manželé či bývalí manželé na vypořádání SJM nedohodnou, může soudní spor o vypořádání trvat i několik let v závislosti na komplikovanosti případu a velikosti vypořádávaného majetku.

7 Závěr

Cílem této práce vymezeným v úvodu bylo zamyslet se nad výhodami a nevýhodami zákonného režimu SJM v porovnání s modifikovanou úpravou majetkových poměrů v manželství a učinit z toho závěr.

Ve své práci jsem se zabývala mj. problémy při vypořádání společného jmění manželů, kdy často vznikají spory o to, zdali byl majetek nabytý za dobu trvání manželství pořízen ze společných prostředků manželů nebo z výlučných prostředků jednoho manžela. Upozornila jsem na obtíže související s tímto prokazováním. Dále jsem poukazovala na případy, kdy jeden z manželů nezná majetkové poměry druhého manžela (výši příjmů, jmění), přestože na to má manžel právo (dle § 688 OZ) a s tím související nesnáze při zjišťování majetku, který je součástí společného jmění manželů, pro účely vypořádání SJM. Dalším a v poslední době poměrně častým problémem vznikajícím při soudním vypořádání SJM je snaha jednoho z manželů o „odklon“ (ukrytí) části společného majetku. Toto se děje nejčastěji formou převodu finančních prostředků z účtu manžela na účet jiné osoby (rodiče, sourozence apod.).

Rozebrala jsem také nevýhody při vypořádání SJM, které vyplývají pro movitějšího manžela, zejména pokud jde o nerovnoprávnost manželů za situace, kdy zisk z výlučného majetku manžela (získaného např. dědictvím) se dle mého názoru neopodstatněně stává součástí společného jmění manželů, není-li upraveno jinak. Naproti tomu dluhy týkající se výhradního majetku manžela (v rozsahu přesahujícím zisk z výlučného majetku) součástí SJM nejsou. Právní úprava nepamatuje na vytváření alespoň určité finanční rezervy ze zisku plynoucího z výlučného majetku manžela, který vlastní např. bytový dům, přestože by bylo vhodné zřízovat například fond údržby a oprav, kam by se ukládala alespoň část zisku pro potřeby budoucích oprav nemovitosti. Zisk z výlučného majetku tak může být manžely použit na společné výdaje

a nebude ho možné v budoucnu použít na investice do nemovitosti výlučně vlastněné jedním z manželů. Kromě toho na správě společného majetku, jestliže převyšuje běžné záležitosti, se musí podílet oba manželé, je tedy zapotřebí, aby druhý manžel souhlasil s případnou investicí do výlučného vlastnictví manžela. Pokud by nesouhlasil a v důsledku toho by nedošlo k nezbytným opravám nemovitosti, může se stát, že se nemovitost znehodnotí a žádný zisk v budoucnu již nepřinese. Pokud by manžel souhlasil, může při vypořádání společného jmění požadovat zohlednění investic ze společného majetku do výlučného majetku manžela, čímž dojde k určení odlišných výší vypořádacích podílů.

Dalším znevýhodněním popsaným v této práci je případ, kdy jeden z manželů umožní, aby rodinná domácnost byla založena v nemovitosti (domě, bytě), která je jeho výlučným vlastnictvím. Vzhledem k tomu, že druhý manžel neplatí ani poměrnou část tržního nájemného, které by oba manželé museli hradit za předpokladu, že by nebydleli v bytě či domě vlastněném jedním z manželů, ale v pronajatém bytě za tržní nájemné, je ten manžel, který dal k dispozici svůj výlučný majetek pro rodinnou domácnost znevýhodněn. Tzv. „odbydlení“ si druhým manželem, kdy jsou manžely hrazeny pouze poplatky za služby spojené s užíváním bytu místo tržního nájemného, není při vypořádání SJM nijak zohledněno. Naopak při vypořádání SJM a stanovení výše vypořádacích podílů se zohledňuje to, co bylo investováno do výhradního majetku manžela ze společného majetku manželů, přestože se například jednalo o investici na rekonstrukci a nutné opravy v souvislosti s bydlením obou manželů a oba manželé z toho měli užitek.

Problémy se vyskytují i ve zdánlivě jednoznačných případech dědictví či darů, které jsou vyňaty z režimu SJM, tj. nejsou součástí společného jmění manželů. Problém nastává v případě, kdy například finanční prostředky získané darem či dědictvím existující v určité formě (např. na bankovním účtu) změní časem formu, tzn. jsou použity na nákup movitých věcí, nemovitostí, cenných papírů apod. Toto „cestování“ majetku, který nepatří do SJM, je zvláště s delším časovým odstupem těžko prokazatelné při vypořádání SJM. Na příkladu z praxe uvedeném v této práci jsem uvedla, že jeden z manželů získal od rodičů dar v podobě nemovitosti, kterou v průběhu manželství prodal a koupil si nemovitost jinou, a proto by nemělo být pochyb o tom, že nemovitost byla pořízena z jeho výlučných prostředků (a je jeho výlučným vlastnictvím). Manželka při vypořádání SJM u soudu namítala, že výlučné prostředky manžela byly za

dlouholeté manželství spotřebovány a že k nákupu nemovitosti byly použity společné finanční prostředky, tudíž měla být nemovitost součástí SJM. Tím se situace značně zkomplikovala. Jedinou obranou v tomto případě je uschovat si veškeré doklady (výpisy z bankovních účtů, darovací smlouvy, příjmové doklady apod.) prokazující původ výlučného majetku. Tak je možné nechat si od druhého manžela při nákupu nemovitosti vyhotovit potvrzení, že je nemovitost zakoupena z jeho výlučných finančních prostředků, a tudíž jde o jeho výlučný majetek. Nejlépe je však nechat si vyhotovit notářský zápis o zúžení SJM. Je třeba mít na paměti, že v případě exekuce bude soudní exekutor na takovou nemovitost pohlížet jako na nemovitost, která je součástí společného jmění manželů, neboť byla jedním z manželů pořízena za dobu trvání manželství. Postižený manžel se bude muset poté bránit návrhem na vyškrtnutí věci ze soupisu majetku u soudního exekutora či podat vylučovací (excindační) žalobu u soudu. Pro soudního exekutora je při rozhodování o tom, jaký majetek povinného postihne, směrodatné, zdali má povinný s manželem upraven manželský majetkový režim písemnou smlouvou (ve formě notářského zápisu) a případně k jakému dni byla tato smlouva mezi manžely uzavřena.

V kapitole pojednávající o postižení majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů v rámci exekuce jsem vymezila problémy, se kterými se exekutor při provádění exekuce setkává (zejména pokud jde o snahu povinného ukrýt majetek) a uvedla možnosti obrany manžela povinného v případě postižení jeho majetku exekucí.

Ve své práci, která je zaměřena na praxi, jsem určila, co by měla zahrnovat a jaké náležitosti má mít dohoda o vypořádání společného jmění manželů a dále jednotlivé druhy (kategorie) smluv o manželském majetkovém režimu, tj. smlouvu zakládající režim oddělených jmění, režim vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství a smlouvu o zúžení či rozšíření zákonného rozsahu SJM. Uvedla jsem, co si mohou smluvní strany v těchto smlouvách upravit.

V této práci jsem se zamýšlela také nad tím, zda je užitečné a vhodné si před manželstvím uzavřít „předmanželskou“ smlouvu či jinak v manželství modifikovat zákonný režim SJM smlouvou o manželském majetkovém režimu, tedy si upravit tyto

poměry odlišně od zákona. Zamyšlení se nad touto možností a zodpovězení této otázky bylo jedním z cílů mé práce.

Po zhodnocení a porovnání jednotlivých kategorií (druhů) smluv o manželském majetkovém režimu, tj. 1) režim oddělených jmění, 2) vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství a 3) zúžení či rozšíření zákonného rozsahu společného jmění manželů, jsem dospěla k názoru, že úprava manželských majetkových poměrů smlouvou o manželském majetkovém režimu je bezesporu užitečná a smysluplná. Domnívám se, že nejvýhodnější je pro snoubence uzavření smlouvy zakládající oddělené jmění manželů. Jako v pořadí druhou možnost bych doporučila maximální možné zúžení společného jmění na vše, vyjma věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti tak, jak to umožňuje právní úprava. Režim oddělených jmění manželů, kdy nevzniká jejich společné jmění, je dle mého názoru nejvhodnějším způsobem úpravy manželských majetkových poměrů. Je tomu tak s ohledem na možné problémy, které mohou vzniknout při vypořádání SJM pro případ zániku manželství (zejména rozvodu či smrti jednoho z manželů), neboť není třeba vypořádávat ani věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Zároveň nejsou při určování vypořádacích podílů zohledňovány investice ze společného jmění do výlučného jmění jednoho z manželů ani to, co bylo vynaloženo z výhradního majetku manžela na majetek společný oběma manželům, což bývá často předmětem komplikovaných a dlouhých sporů mezi manžely v rámci soudního vypořádání SJM.

V rámci modifikace manželského majetkového režimu (uzavřením smlouvy o MMR) lze dosáhnout rovněž minimalizace dopadu podnikatelského rizika podnikajícího manžela ve vztahu k domácnosti i k druhému z manželů. Jde však také o ochranu vůči třetím osobám (zejména věřitelům některého z manželů) uveřejněním smlouvy o manželském majetkovém režimu v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu vedeném Notářskou komorou ČR. Lze také předejít konfliktům a sporům o majetek při vypořádání SJM a zabránit neplánovanému (nechtěnému) dědění společného majetku manželů potomkem jen jednoho z manželů (vyjma povinného dílu nepominutelného dědice). S ohledem na jasné vymezení a ohraničení majetku manžela při oddělených jmění manželů může manžel pořídit o svém majetku pro případ své smrti dle svých dispozic a přání závětí či dědickou smlouvou. Díky odděleným jměním manžel nečelí překážkám a určité právní nejistotě vyplývající z nevypořádaného společného jmění manželů. Mám tím na mysli nejasnou výši

vypořádacího podílu a nspecifikovaný obsah majetku, o kterém může manžel pořídit závěti nebo dědickou smlouvou pro případ své smrti.

Smlouva o manželském majetkovém režimu neupravuje pouze stávající, ale i budoucí majetkové vztahy manželů. Je proto třeba brát v úvahu širší souvislosti a možné nepříznivé důsledky neupraveného zákonného režimu v budoucnu.

Zároveň je třeba zdůraznit, že možnost uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu formou notářského zápisu by měli snoubenci zvážit již před vstupem do manželství. Pokud se rozhodnou, že jim zákonný režim nevyhovuje (např. s ohledem na zisky z výlučného majetku manžela či nabytí podílu v obchodní korporaci či družstvu za dobu trvání manželství, které se stávají součástí SJM apod.), měli by si upravit jejich budoucí manželské majetkové vztahy před uzavřením manželství. Smlouva o manželském majetkovém režimu jakožto dvoustranné právní jednání nemůže být uzavřena bez souhlasu snoubence/manžela, je proto vhodné uzavřít smlouvu již před vstupem do manželství. Dnem uzavření manželství totiž vzniká společné jmění manželů v zákonném režimu se všemi důsledky a možnými riziky vyplývajícími pro manžele z titulu jejich společného jmění.

S ohledem na statistiky je zřejmé, že se počet uzavřených smluv upravujících manželský majetkový režim rok od roku zvyšuje. Notářská komora ČR mi pro účely mé práce poskytla statistiky týkající se počtu uzavřených smluv o manželském majetkovém režimu a jejich zápis v Evidenci listin (neveřejném seznamu) a v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu (veřejném seznamu). Osobně se domnívám, že počty uzavřených smluv o manželském majetkovém režimu by byly vyšší, pokud by se zvýšilo povědomí občanů o tom, co je skutečně součástí společného jmění manželů, o možných rizicích (v souvislosti s podnikáním, zadlužením manžela apod.) a o dopadech při vypořádání SJM, které s sebou společné jmění manželů v zákonném režimu přináší.

S ohledem na zkušenosti získané za dobu praxe v advokátní kanceláři, se domnívám, že úpravou majetkových poměrů by se eliminovaly neshody manželů při vypořádání majetku a vzájemné „vyřizování si účtů“ skrze společné děti, které často

rozvodem rodičů a jejich konflikty trpí nejvíce. Odpadla by překážka v podobě dohadů (bývalých) manželů o rozdělení společného majetku a významně by se tím snížil negativní dopad na děti rozvedených rodičů.

Uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu u notáře a zahrnutí případných požadavků manželů/snoubenců do smlouvy o MMR není nic složitého. Smlouvu lze uzavřít u kteréhokoliv notáře za přiměřenou cenu.²⁹¹ Zejména v případě rozvodu manželství manželé ocení, že tuto smlouvu uzavřeli.

Účastníci této smlouvy získají právní jistotu, tzn., že budou mít jasno v tom, co jim připadne v případě rozvodu manželství či zániku manželství z důvodu smrti některého z manželů. Z rozboru a porovnání režimu oddělených jmění či zúžení zákonného rozsahu SJM v porovnání se zákonným režimem SJM vyplývá jednoznačně více pozitiv pro modifikaci SJM než negativ.

Úpravou majetkových režimů manželé eliminují zejména v případě rozvodu případné neshody spojené s dělením majetku nabytého za doby manželství. Zároveň to však neznamená, že by si manželé neměli vzájemně finančně vypomáhat. Manželé jsou mj. povinni se podporovat, udržovat rodinné společenství a společně se starat a pečovat o děti (§ 687 odst. 2 OZ). Je zřejmé, že za dobu, kdy bude manželka na mateřské dovolené či některý z manželů na rodičovské dovolené, nebude schopen/a přispívat na výdaje rodinné domácnosti v takové míře, jako kdyby měl/a běžné příjmy z pracovní činnosti nebo podnikání. To samé platí v případě, kdy některý z manželů ztratí na přechodné období zaměstnání nebo onemocní a druhý ho dočasně finančně podporuje.

Cílem smlouvy o manželském majetkovém režimu není stavět překážky mezi manžely a upravovat manželské majetkové poměry způsobem popírajícím smysl manželství. Tato úprava má naopak sloužit jako záchranná síť proti rizikům a případným nepříznivým dopadům určitých životních situací na manžele a jejich rodinnou domácnost. Tyto situace nelze při uzavírání manželství s určitostí předvídat.

Důvodů pro tyto závěry je celá řada. Mimo majetkových důvodů vymezených v předchozích odstavcích je třeba zohlednit i důvody osobní. Lidé žijící v manželství

²⁹¹ dle vyhlášky č. 196/2001 Sb., vyhlášky Ministerstva spravedlnosti o odměnách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory ČR, notářského tarifu

mají různé charakterové vlastnosti, názory, cíle a zájmy, což však nevylučuje, aby si rozuměli a mohli spolu žít. V rámci manželství, jakožto trvalého svazku muže a ženy, však může docházet k situacím, kdy jeden z manželů je např. marnotratný, zatímco druhý spoří. Někdy jeden z nich může podstupovat nepřiměřená rizika v podnikání, přičemž druhý jedná uvážlivě a obezřetně. Dochází i k situaci, kdy jeden z manželů vše, co vydělá, utratí za cestování či s přáteli, zatímco druhý rád pobývá doma a užívá si soukromí. Není ani ojedinělé (a v takovém případě představuje manžel pro druhého manžela a pro jejich společnou domácnost riziko), že jeden z manželů propadne závislosti na alkoholu či na jiných návykových látkách, holduje hazardu, hraje automaty, investuje do rizikových akcí nebo žije nákladným životem, který převyšuje jeho finanční možnosti. Jeden z manželů se také může bezdůvodně vyhýbat pracovní činnosti a předpokládá, že ho druhý manžel bude živit.

Objevují se i případy tzv. „věčných studentů“, kdy se jeden z partnerů rozhodne neúměrně dlouho studovat a vyhýbá se cíleně obstarávání si finančních prostředků prací. Jeví se mu pohodlnější stále jen studovat, přestože má možnost při práci studovat v kombinované formě.

V případě odděleného jmění manželů nemusí manžel platit za zadluženého manžela jeho dluhy. Zadlužený manžel si nese následky svého jednání sám, aniž by došlo k ohrožení rodinné domácnosti či společného majetku manželů.

Je třeba si uvědomit, že všichni lidé, tedy i manželé, jsou odpovědní za svůj život, své konání a že se každý musí starat sám o sebe, pokud je zdravý a práceschopný. Nemůže očekávat, že stát nebo manžel bude plně pokrývat jeho potřeby, když on sám to vědomě činit nechce a má sklon stavět se výlučně do role příjemce.

Je také zapotřebí uvést, že uzavřením předmanželské smlouvy nejde o vyjádření nedůvěry k budoucímu manželovi, ale o ochranu majetku obou manželů.

V případě oddělených jmění v manželství se manžel může radit se svým manželem o dispozici se svým výlučným majetkem, ale definitivní rozhodnutí záleží výlučně na něm samotném, přičemž k tomu nepotřebuje písemný ani ústní souhlas druhého manžela.

Lidé se postupem času mění. Mění se do jisté míry i jejich charakterové vlastnosti, pohled na život či jejich priority. Konflikty manželů, kdy se nemohou shodnout v majetkových věcech, často končí rozvodem.

Je třeba mít na zřeteli, že po rozvodu manželství je nutno majetek nacházející se ve společném jmění manželů vypořádat. Pokud se manželé během manželství, příp. i po jeho zániku o rozdělení majetku mezi sebou nedohodnou a neuzavřou dohodu o vypořádání společného jmění manželů, čeká je, navrhne-li vypořádání SJM soudní cestou jeden z manželů, často zdoluhavé (společně s odvolacím řízením i několikaleté) soudní řízení.

Za dobu své praxe v advokátní kanceláři jsem byla několikrát svědkem toho, že manžel v řízení o vypořádání SJM, mající klasický zákonný režim SJM, tvrdil, že se o nabytý majetek v manželství zasloužil výlučně on sám. O druhém manželovi uváděl, že se o majetek získaný v době manželství buď nezasloužil vůbec, nebo jen v malé míře. Spory o společný majetek tak zbytečně evokují již beztak nedobré vztahy bývalých manželů, kteří se rozvádějí nebo se nedávno rozvedli. Nemohou totiž udělat dnem rozvodu, tj. dnem nabytí právní moci rozsudku, definitivní tečku za svým manželstvím. Musí se bohužel jako dvě sporné (a často již zneprátelené) strany s odlišnými názory na dělení společného majetku ještě řadu let setkávat u soudu a řešit majetkové vypořádání, o kterém se nebyli schopni dohodnout. Tento nepříjemný a zdoluhavý soudní proces by si nepochybně ušetřili, pokud by uzavřeli smlouvu o manželském majetkovém režimu.

Je třeba také zmínit, že se bývalí manželé v případě dělení společného majetku pro dobu soudního sporu o vypořádání SJM ocitnou v právní nejistotě, neboť několik let nevědí, jak jejich spor o majetek dopadne. Také je nutno upozornit na skutečnost, že spory o vypořádání SJM jsou nákladnou záležitostí. Je třeba počítat s náklady právního zastoupení a se soudním poplatkem. Ve sporech o společný nemovitý majetek dochází často po dobu soudního řízení o vypořádání SJM k ohrožení dosavadního fungování - pronajímání či investování do nemovitostí nacházejících se ve společném jmění, a to zejména s ohledem na dosud nevyřešenou výši vypořádacích podílů. Manželé se nemohou většinou shodnout na společných záležitostech a nikdo nemůže o nich sám rozhodovat.

Během soudního sporu musí účastníci často velmi složitě a zdlouhavě dokazovat, že např. část společného majetku manželů v rámci SJM byla pořízena z výlučného majetku jen jednoho z manželů. Jak jsem uvedla na příkladu z praxe, spory mezi manžely mohou vzniknout i v případě, kdy jeden z manželů dostal darem nemovitost od svých rodičů, tu později během manželství prodal a takto získané finanční prostředky použil k zakoupení nemovitosti, přičemž vnos druhého z manželů byl buď nepatrný, nebo žádný.

V situaci, kdy jeden z manželů určitý majetek získal do výlučného vlastnictví, následně ho prodal, přičemž výtěžek z prodeje investoval do úhrady životních potřeb a nákladů manželů, společných dovolených, ale i nákupu bytu a jeho zařízení (nábytek, spotřebiče), se původ majetku a dispozice s ním s odstupem času prokazují velmi obtížně. Praxe ukazuje, že toto se v mnohých případech prokázat nedá. V případě neprokázání svých vnosů, které nebyly součástí SJM (dar, dědictví apod.), zejména kvůli delšímu časovému odstupu a z důvodu absence potřebných důkazů (listin, svědeckých výpovědí), se tento majetek, byť šlo dříve o výlučný majetek jednoho z manželů, považuje za součást SJM.

S ohledem na výše uvedené závěrem konstatuji, že se domnívám, že jsem stanovené cíle své práce splnila. Zároveň se domnívám, že se mi v rámci provedeného průzkumu s 245 respondenty podařilo zvýšit povědomí o možnosti upravit si manželské majetkové poměry uzavřením smlouvy o manželském majetkovém režimu. Respondenti, kteří uvedli, že mají o problematice jen obecné znalosti, se často vyjádřili v tom smyslu, že o možných rizicích plynoucích ze zákonného režimu dosud nepřemýšleli. Zároveň však mnozí z nich uváděli, že s ohledem na průzkum a kladené otázky o možnostech úpravy manželských majetkových poměrů budou do budoucna uvažovat o úpravě majetkových vztahů v manželství.

Seznam literatury:

A) Knižní zdroje:

- 1) *BARTA, H.* Zivilrecht: Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken. 2. vydání, Vídeň: WUV Universitätsverlag, 2004, 2. díl, ISBN: 9783851147155
- 2) *BĚLOHLÁVEK, A. J.* Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, ISBN: 978-80-7380-413-8
- 3) *BIČOVSKÝ, J., HOLUB M. a POKORNÝ M.* Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, ISBN: 978-80-7201-747-8
- 4) *DAVID, J. a TULÁČEK J.* Vzory podání a smluv s vysvětlivkami: podle občanského zákoníku, zákona o obchodních korporacích, katastrálního zákona, občanského soudního řádu, zákona o zvláštních řízeních soudních a exekučního řádu. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, Praktik (Leges). ISBN: 978-80-7502-028-4
- 5) *DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.* Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, ISBN: 978-80-7357-597-7
- 6) *ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M.* Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2001, ISBN: 80-7201-303-0
- 7) *ELIÁŠ, K.* Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání Ostrava: Sagit, 2012, ISBN: 978-80-7208-922-2
- 8) *ELIÁŠ, K. a kol.* Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008, Praha: Linde, 2008, ISBN: 978-80-7201-687-7
- 9) *HOLUB, M. a NOVÁ H.* Zákon o rodině a předpisy související: podle stavu k 1.8.2002. 5. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002, ISBN: 80-7201-362-9
- 10) *HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.* Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN: 987-80-7400-503-9
- 11) *HRUŠÁKOVÁ, M.* Občanský zákoník: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, ISBN: 978-80-7400-503-9

- 12) *HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ Z. a WESTPHALOVÁ L.* Rodinné právo. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, Academia iuris (C.H. Beck). ISBN: 978-80-7400-552-7
- 13) *KOZIOL, H., WELSER, R.* Bürgerliches Recht, 12. vydání, svazek I, Vídeň: Manz, 2002, ISBN: 3-214-14706-4
- 14) *MELZER, F., TÉGL, P. a kol.* Občanský zákoník- velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-004-8
- 15) *RUMMEL, P.* Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 1. díl, Vídeň: Manz, 1992, ISBN: 3-214-04416-8
- 16) *RUMMEL, P.* Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. vydání, 2. díl, Vídeň: Manz, 1992, ISBN: 3-214-04417-6
- 17) *ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol.* Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, ISBN: 978-80-7478-457-6
- 18) *ŠVESTKA, J. a DVOŘÁK J.* Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, ISBN: 978-80-7357-466-6

B) Seznam použitých právních předpisů:

- 1) Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.
- 2) Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb.
- 3) Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.
- 4) Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 292/2013 Sb.
- 5) Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, zákon č. 120/2001 Sb.
- 6) Zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), zákon č. 358/1992 Sb.
- 7) Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), zákon č. 182/2006 Sb.
- 8) Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- 9) Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

- 10) Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- 11) Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině
- 12) Vyhláška č. 440/2001 Sb., vyhláška Ministerstva zdravotnictví o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění
- 13) Vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory ČR (notářský tarif)
- 14) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- 15) Zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství
- 16) Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, zákon č. JSG Nr. 946/1811
- 17) Ehegesetz, zákon č. dRGBI. I S 807/1938

C) Seznam judikatury:

- 1) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2152/2003. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/F93933689184D021C1257A4E006755E7?openDocument&Highlight=0
- 2) Rozhodnutí NS, sp. zn. 28 Cdo 2593/2008. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7C680A7949A904CEC1257A4E00668B1B?openDocument&Highlight=0
- 3) Rozhodnutí NS, sp. zn. 25 Cdo 1361/2012. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E6150CA8163A397BC1257D39001E6038?openDocument&Highlight=0
- 4) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 700/2004. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/71966E9E219063D8C1257A4E00694A37?openDocument&Highlight=0,
- 5) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2875/2006. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CE9827D1A05B3424C1257A4E006574C3?openDocument&Highlight=0,
- 6) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/B3E66BECA8B37765C1257A4E00657155?openDocument&Highlight=0,

- 7) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 924/2008. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/842DF02369D90C44C1257A4E0068C88D?openDocument&Highlight=0,
- 8) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/B3E66BECA8B37765C1257A4E00657155?openDocument&Highlight=0,
- 9) Rozhodnutí NS, sp. zn. 33 Cdo 373/2007. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/21E593732ECB0CD3C1257A4E00652A1B?openDocument&Highlight=0,
- 10) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/95E15F544447362AC1257A4E0066AE16?openDocument&Highlight=0,
- 11) Rozhodnutí NS, sp. zn. 28 Cdo 2716/2008. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7F941EF62E59A459C1257A4E0064C3AF?openDocument&Highlight=0,
- 12) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 3110/2010. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9FD42ECBD69AFAD3C1257A4E0068C881?openDocument&Highlight=0,
- 13) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 3637/2010. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/00CCDA6746691E0CC1257A4E006A6E45?openDocument&Highlight=0,
- 14) Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 3194/2009. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/4755CD3CD1F0A897C1257A4E00699B5E?openDocument&Highlight=0,
- 15) Rozhodnutí NS, sp. zn. 21 Cdo 4936/2014. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7D8DD4250915EBFBC1257DFC004B949F?openDocument&Highlight=0,
- 16) Nález ÚS, III. ÚS 317/2000. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US317/2000>
- 17) Nález ÚS, III. ÚS 350/03. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US350/03>

D) Články a internetové zdroje:

- 1) MALIŠ, D., Institut společného jmění manželů po rekodifikaci – poslední volání? Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/institut-spolecneho-jmeni-manzelu-po-rekodifikaci-posledni-volani-95890.html>
- 2) Bundesgesetzblatt Nr. BGBl. I. Nr. 75/2009. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/I/2009/75>
- 3) Ehegesetz. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/eheg>
- 4) Důvodová zpráva k OZ – konsolidované znění. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>
- 5) Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: ASPI, LIT32422CZ
- 6) *Některé zásady pro vypořádání společného jmění manželů v praxi, 2. část* Dostupné z: ASPI, LIT166439CZ
- 7) *Společné jmění manželů, věci tvořící vybavení společné domácnosti.* Dostupné z: ASPI, LIT46068CZ
- 8) *Poznámky k aktuálním problémům insolvenčního řízení, SJM v insolvenčním řízení – společné oddlužení manželů.* Dostupné z: ASPI, LIT167259CZ
- 9) *Exekuční postih společného jmění manželů.* Dostupné z: ASPI, LIT47976CZ
- 10) *Úhrnná rozvodovost v letech 1950 - 2015.* Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-rozvodovost-v-letech-1950-2015>
- 11) *Sňatky v letech 1991 až 2015.* Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11256/47525757/cb160411.pdf/51194aaf-618a-48ae-9334-604a8663860b?redirect=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fcsu%2Fczso%2Frozvodovost%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_advancedSearch%3Dfalse%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Ds%25C5%2588atky%26_3_delta%3

D20%26_3_resetCur%3Dfalse%26_3_cur%3D2%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_format%3D%26_3_andOperator%3Dtrue

- 12) *Zápis manželských smluv do veřejného seznamu a jeho důsledky ve vztahu k třetím osobám.* Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zapis-manzelskych-smluv-do-verejneho-seznamu-a-jeho-dusledky-ve-vztahu-k-tretim-osobam-95855.html>
- 13) *Společné jmění manželů.* Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/spolecne-jmeni-manzelu-44342.html?mail>
- 14) *Smluvní modifikace manželského majetkového režimu.* Dostupné z: <http://www.cisnk.cz/index.php?page=majeteksmlouvy>
- 15) *Společné jmění manželů, jeho rozsah a exekuce od 1. 1. 2014.* Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-jmeni-manzelu-jeho-rozsah-a-exekuce-od-1-1-2014-94803.html>
- 16) *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku).* Dostupné z: http://www.nsoud.cz/judikaturaNS_new/ns_web.nsf/metodika
- 17) *Předkupní právo u realit se má vrátit, poslanci posvětili novelu občanského zákoníku.* Dostupné z: viz <http://www.ceska-justice.cz/2016/10/predkupni-pravo-u-realit-se-ma-vratit-poslanci-posvetili-novelu-obcanskeho-zakoniku/>
- 18) *K postihu výlučných majetkových práv manžela povinného v dříve zahájených exekucích.* Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-postihu-vylucnych-majetkovych-prav-manzela-povinneho-v-drive-zahajenych-exekucich-97715.html>
- 19) *Cena obchodního podílu pro účely vypořádání SJM.* Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/cena-obchodniho-podilu-pro-ucely-vyporadani-sjm-55553.html>
- 20) *Centrální evidence exekucí.* Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/centralni-evidence-exekuci/22-centralni-evidence-exekuci?w=>
- 21) *Ceník centrální evidence exekucí.* Dostupné z: <https://www.ceecr.cz/cenik>
- 22) *Státní sociální podpora.* Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>
- 23) *Nahlížení do seznamu listin Notářské komory ČR.* Dostupné z: <https://rejstrik.nkcr.cz/>

- 24) *Zrušme povinné společné jmění manželů.* Dostupné z:
<https://www.novinky.cz/finance/346936-zrusme-povinne-spolecne-jmeni-manzelu-navrhujesoudce.html>
- 25) Statistické údaje poskytnuté Notářskou komorou ČR z e-mailové adresy:
nkcr@nkcr.cz
- 26) Vzory Dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o úpravě práv a povinností společného bydlení a o vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu manželství poskytnutých JUDr. Ing. Zlatuší Němečkovou, advokátkou se sídlem Brandlova 1558/5, PSČ: 149 00

E) Seznam obrázků:

- 1) Obrázek č. 1: Průzkum míry povědomí
- 2) Obrázek č. 2: Průzkum záměru uzavřít smlouvu o manželském majetkovém režimu

Abstrakt

Téma mojí diplomové práce je manželské majtkové právo. Diplomová práce se týkající se manželského majtkového práva se zabývá zejména společným jměním manželů. Tento institut vzniká okamžikem uzavření manželství.

Cílem mé diplomové práce je přiblížit způsoby, jakými lze výlučný majetek manželů zajistit pro případ manželství. Diplomová práce sestává ze sedmi kapitol, z čehož první je úvod a poslední, sedmá kapitola, závěr.

Druhá kapitola mé práce se věnuje zejména historickému vývoji společného jmění manželů od roku 1811 do současnosti – občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. často zvaného jako „nový“ občanský zákoník a srovnání české a rakouské právní úpravy.

Diplomová práce popisuje ve své třetí kapitole, jaký majetek tvoří obsah společného jmění manželů a co je naopak z režimu společného jmění manžel vyjmuto.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na vypořádání společného jmění manželů pro případ zániku manželství. Majetek nacházející se ve společném jmění manželů může být rozdělen na stejné díly mezi manželi nebo odlišně. Manželé mohou uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo může být vypořádání dosaženo rozhodnutím soudu. Pokud žádný z manželů nepodá návrh na vypořádání SJM soudním rozhodnutím, užije se zákonná domněnka (tzn. pravidla pro vypořádání SJM nacházející se v občanském zákoníku aplikovatelná po určité době).

Pátá kapitola popisuje možnosti úpravy manželského majtkového režimu odlišně od zákona. Občanský zákoník zahrnuje tři možné alternativy: a) zúžení či rozšíření zákonného obsahu SJM, režim oddělených jmění manželů nebo odložení vzniku SJM ke dni zániku manželství.

Manželé si mohou vybrat jednu z možností úprav manželského majtkového režimu nebo mohou použít jejich kombinaci. Smlouva upravující manželské majtkové poměry může být uzavřena před vstupem do manželství (tzv. „předmanželská“ smlouva) nebo po něm („manželská“ smlouva). Doporučila jsem uzavření předmanželské smlouvy a úpravu majtkových poměrů mezi manžely.

Závěrem jsem zhodnotila jako nejvýhodnější variantu režim oddělených jmění, aby došlo k minimalizaci případných budoucích sporů ohledně majtku manželů.

Abstract

The topic of my diploma thesis is “Law regulating property of spouses”. The diploma thesis concerning marital property law is focused mainly on community property. This institute comes into power as a result of entering into a marriage.

The aim of the diploma thesis is to describe ways how to secure separate property of spouses in a marriage. The thesis consists of seven chapters, the first chapter is an introduction to this topic and the seventh chapter is a conclusion.

The second chapter of my thesis is devoted mainly to the historical development of the community property since 1811 to the current legislation often called as the “new” Civil Code (no. 89/2012) and the comparison of Czech and Austrian legislation.

The diploma thesis describes in its third chapter which property consists of community property and which property is excluded from community property.

The fourth chapter is focused on a division of community property in case of dissolution of a marriage. Community property can be divided equally between spouses (a husband and a wife) or differently. Spouses can agree on the division of property or it could be decided by court ruling. If either of the spouses does not ask for court decision, the division of community property is achieved by legal presumption (the rules set in the Civil Code for the division of property used after certain amount of time).

The fifth chapter describes possible modifications of the community property different from Civil Code. The Civil Code describes three possible modifications: a restriction or an enlargement of the scope of the community property by an agreement, separate property instead of community property or postponing the establishment of the community property until the termination of a marriage.

Spouses can choose from one of these modifications of community property or combine them together. The agreement altering provisions of community property between spouses can be made before entering into a marriage (called prenuptial agreement) or after (called postnuptial agreement). I highly recommended entering into a prenuptial agreement modifying community property.

I concluded that the most efficient for spouses is to have separate property in order to eliminate possible future conflicts in case of dissolution of their marriage.

Klíčová slova

- manželské majetkové právo
- společné jmění manželů
- úprava manželských majetkových poměrů
- předmanželská / manželská smlouva
- vypořádání společného jmění manželů

Key words

- marital property law / law regulating property of spouses
- community property
- modification of community property
- prenuptial / postnuptial agreement
- division of community property